

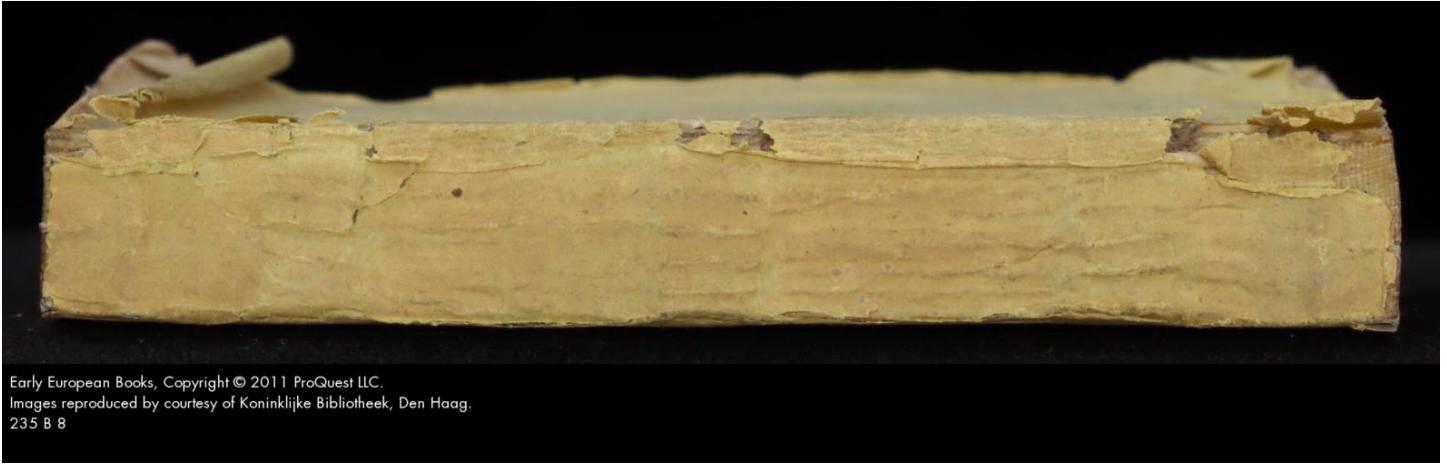
CAPPELLE

235

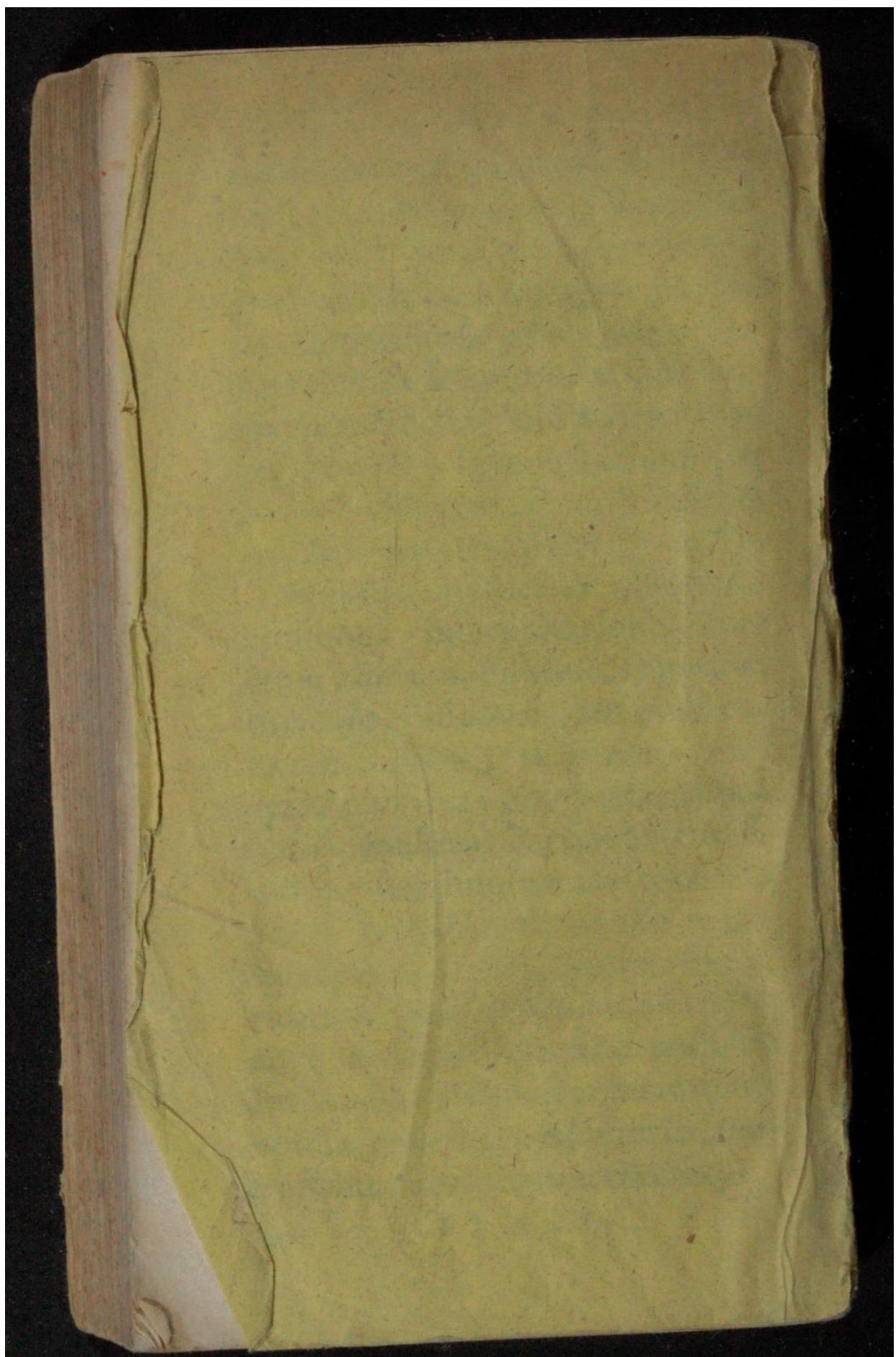
B 8

Ecclesiastes

~~A. 53~~

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 8

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 8

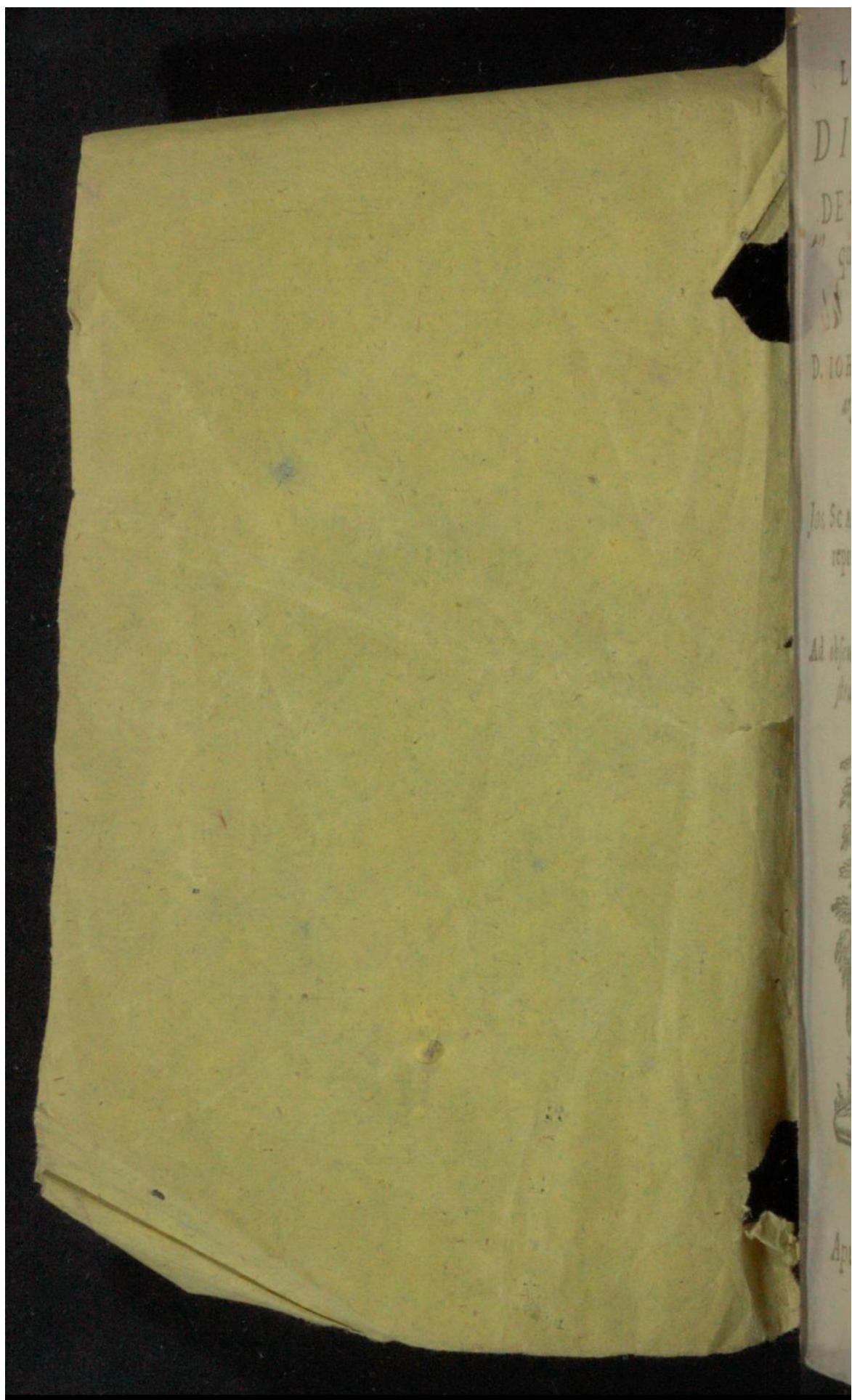
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 8

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 8

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 8

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 8

LUDOVICI CAPPELL

D I A T R I B A,
DE VERIS ET ANTI-
quis Ebræorum literis.

OPPOSITA *N 235*
D. IOH. BVXTORFII, de eodem *B 8*
argumento, Dissertationi.

I T E M

Jos. SCALIGERI, adversus ejusdem
reprehensiones, Defensio.

E T

*Ad obscurum ZOHARIS locum illis-
strandum brevis exercitatio.*

Amstelodami,

Apud Ludovicum Elzevirium,
cic 1645.

Ampli

D

CLAU

Regis

co

templa &
singulari
quo in me
re, iha
teri defor
& inge
comunica
rum publ
u Manu
puncta
n hypo
de te

Amplissimo, Doctissimo, Clarissimoque Viro,

D O M I N O

CLAUDIO SARRAVIO,

Regis in suprema Parlamenti
curia Senatori longè
dignissimo. S.

ET SI hæc minimè digna es-
se satis sciam, quæ tuo No-
mini, Vir Amplissime, in-
scribantur, adeò sunt illæ
tenuia & exilia; tamen quando pro tua
singulari humanitate, tuoque in me,
quo immerentem licet, dignaris, amo-
re, ista olim exilibus & fugientibus li-
teris descripta, fædisque pro more meo,
& ingenii tenuitate, ubique lituris
commaculata, in mediis fori & causa-
rum publicarum (quibus te Dignitas
& Munus tuum undique districtum &
perpetuò occupatum tenent) turbis non
es aspernatus legere, putavi non absur-
dè te ea jam typis excusa relegere non

A 2 de-

dedignaturum, & si tu illa tum ut-
cumque probasti, quod tu literis ad me
datis significare dignatus es, non omni-
no male auguror fore, ut ea nunc tibi
inscripta minimè displiceant, aut im-
probentur. Accipe itaque Vir Doctissime
hoc qualecumque meæ in te non dico
gratitudinis, sed observantiæ, officii, ho-
noris atque obsequii testimonium, &
quidem eâ fronte atque vultu, quo tu ea
primum tibi oblata excepisti. Sic fiet,
spero, ut & aliis placeant, quæ tibi, tan-
to Viro, quâ es & Doctrinâ, & Erudi-
tione, & dignitate, non displicuerunt.

Vale, Vir Doctissime, Et quo me hac-
tenus favore & Amore complexus es,
prosequi porrò noli dedignari, qui per-
petuò futurus sum

Tuæ Dignitati, omni officiorum
genere, devinctissimus

Salmurii, VI Id. Sept.

M D C X L I V.

LUD. CAPPELLUS.

De veris Veterum Ebraeorum literis,
D I A T R I B A,

Opposita Viri doctissimi,

Dn. Joh. BUXTORFII, F.
de eodem argumento,

D I S S E R T A T I O N I.

Esta est non ita pri-
dem à Clarissimi lon-
gèque Doctissimi Viri,
Doctissimo etiam & pa-
ternæ gloriæ ac virtutis laudabili
Æmulo, Filio, Dn. Joh. Buxtor-
fio, *Dissertatio, de Ebraeorum literis:*
in qua quæstionem in utramque
partem agitat. Num scilicet qui-
bus hodie Judæi in describendo
Legis suæ volumine utuntur, Li-
teræ sint veteres Ebraicæ, quibus
à Deo Decalogus in tabulis lapi-
deis scriptus, & authenticus to-
tius Legis divinæ prope Arcam in
Sacrario repositus Codex à Mose

A 3 de-

6 D E L I T E R I S E B R.

descriptus est, An verò quæ Samari-
tanæ vulgo dicuntur, quibusque
Samaritani usque hodie utuntur;
sint revera potius veteres Hebraicæ,
Et an Characteres, quos Judæi
hodiè usurpant, sint ab Assyriis seu
Chaldæis tempore captivitatis Ba-
bylonicæ, mutuò desumti, pro-
priaque eorum Scriptura?

Atque hujus quæstionis par-
tem priorem affirmat ipse ac tue-
tur, probabilioremque esse judi-
cat; Posteriorem negat, rejicit at-
que impugnat. Nobis cum bona
ipsius, quem colo & amo prout de-
beo pro ipsius virtute, pietate, e-
ruditione & doctrinâ, bonorum-
que omnium & Eruditorum φιλο-
λόγων, pace & veniâ, liceat, non
contradicendi desiderio, sed veri-
tatis indagandæ & exquirendæ stu-
dio & sincero amore, in senten-
tiam ejus inquirere, & rationes ex-
pendere, ac quid vero proprius
esse videatur, apertè proponere,
quam-

D I A T R I B A. 7

quamque semper tenui, & olim in
Arcano nostro punctionis pro-
posui, adversus ejus argumenta &
exceptiones pro virili defendere.

Nos ipsius ordinem , quantum
fieri poterit, sequuti , sicut ille dis-
sertationis suæ, sic & Diatribæ hu-
jus nostræ , partes duas faciemus:
Unam *Kalæonovas in hū*, qua senten-
tiam nostram pro viribus propu-
gnabimus; Alteram *Avaonovas in hū*,
qua rationes & argumenta ipsius
examinabimus , quantique pon-
deris & momenti esse videantur,
ostendemus. ut quisque, quod per-
pensis utrimque rationum mo-
mentis videbitur esse vero similius,
sequatur. Pro utraque igitur pu-
gnat: Primò Testimoniis atque Au-
thoritate, tanquam inartificiali ar-
gumento , Deinde, realibus, seu à
rebus ductis testimoniis, atque ra-
tionibus. Testimonia autem adfert
primò Judæorum ; deinde Chri-
stianorum. Et Judæorum quidem

A 4 pri-

8 DE LITERIS EBR.

primò Veterum, deinde Recen-
tiorum. Priusquam autem ad sin-
gula illa expendenda descendan-
mus; In genere hoc primum præ-
monitum lectorem volumus, Ar-
gumenta artificialia, sive testimo-
nia, uti vocat ipse, realia, hoc est,
rationes à rebus ipsis ductas in
hac causa argumentis inartificia-
libus, sive testimoniis personalibus
simpliciter sumtis, præponi debe-
re, graviorisque ponderis censem-
da esse. Ad Testimonia autem
quod attinet, Christianorum au-
thoritatem, quatenus Christiani
sunt, parum hīc attendi debere;
quia quod Christiani in hac causa
dicunt, id à Judēis habent, qui pro-
pterea hīc potissimum spectandi,
quando res testimonio & Autho-
ritate simpliciter disceptatur. Ad
Judæos verò quod attinet, recen-
tiorum authoritas & testimonium
nullius hac in re ponderis atque
momenti esse debet, quia illi in ve-
terum

D I A T R I B A. 9

terum suorum Doctorum senten-
tiam pedibus ire , & in dicta ipso-
rum jurare , & vix ac ne vix qui-
dem vel latum pilum ab ipsis de-
flectere solent . Notum non est ,
quām sint illi traditionum suarum
πατριών θρησκευών, etiam contra om-
nem rationem tenacissimi . Siquis
ab iis in hac causa diversus abit , te-
stimonium ejus minūs suspe-
ctum , majorisque apud Christianos
ponderis ideo esse debet , quod
à majoribus suis non alia de causa
discedere videtur , nisi quia mani-
festâ rei veritate eò compulsus est .
Quare frustra est Buxtorfius lon-
go illo syrmate Testimoniorum
tum Christianorum , tum Judæo-
rum recentiorum , quæ ipse pro sen-
tentia suæ confirmatione adducit .
Quis non miretur Christianos re-
centiores ab Annis plus minus
centum adversus universalem om-
nium penè hodiernorum Judæo-
rum consensum , non pugnare , sed

A 5 sine-

10 DE LITERIS EBRA.

sinere se multitudine illâ quasi quodam torrente abripi in hac causa , quam non penitus introspexerunt ?

Aut quem jure moveat , recensionum Judæorum , hac in parte , Authoritas cum testimonium in propria causa dicant : Id nempe affirmant , quod putant ad gentis suæ gloriam & honorem maximè facere ; id negant , quod sibi probro & ignominia esse ducunt . Unius itaque Judæi contra sentientis testimonium pluris multo jure à nobis fieri debet , quam reliquorum omnium ab eo dissentientium . Quomodo olim à nobis in Arcano nostro , in simili causa de vocalium figuris & accentuum notis (an ab ipso Mose aut Esdra ; an verò à Masorethis sint) observatum est . Unius Eliæ Levitæ (etsi unus foret) testimonium pluris esse à nobis faciendum , quam reliquorum omnium Judæorum ho-

dier-

D I A T R I B A . II

diernorum dissentientium. Idem est de veteribus etiam Judæis, & Talmudicis Doctoribus judicium faciendum. Quum inter se dissentiant, quod passim fit: (Est nimirum perpetua fere lis & dissensio inter domum, hoc est, discipulos Hillel, & domum, hoc est, discipulos Schammai) Si altera sententia magis est in gratiam, favorem, gloriam, decus, honorem, prærogativam, dignitatem aut emolumen-
tum suæ gentis, vel propriæ super-
stitionis atque infidelitatis defen-
sionē, illa procul dubio Christianis
eo ipso debet esse magis suspecta:
Cum itaque sit inter ipsos Docto-
res Talmudicos de hac quæstione
dissensio (ipso vel invito agnoscen-
te Buxtorfio) certè eorum senten-
tia atque testimonium (si authori-
tate tantùm pugnandum est) de-
bet prævalere, qui agnoscent mu-
tamat esse tempore Esdræ vete-
rem scripturam Ebraicam, in e-

A 6 jusque

jusque locum Assyriacam esse afsumtam.

Atque hæc in Genere de Testimoniis personalibus in hac causa dicta, atque præmonita sunt.

PARS I. *Kalendulas in.*

De illis in specie nobis jam venit dicendum. Inter Christianos primus occurrit Euseb. in Chr. qui de Esra sic scribit: *Affirmatur divinas literas memoriter condidisse, & ut Samaritanis non miscerentur, literas Iudaicas commutasse.* Respondet Buxt.

I. [§. 61.] Exponi id posse de ea mutatione, quæ vulgares literas inter Ebræos usitat as Samaritanis reliquit, & in Iudæorum usum primigenias & Mosaicas veras Ebraicas produxit & exposuit.

Quanti sit ponderis illa Exceptio, postea videbitur, ubi conciliatio Doctorum Talmudicorum à Buxtorfio instituta examinabitur.

Respondet II. Illum sic à Samaritanis Iudeis edoctum & persuasum hæc scripsisse. At cur à Samaritanis

potius

potius quam à veris Judæis id accepisset? An ab illis accepit Ezram divinas literas memoriter condidisse? An Samaritani Ezram ejusque factum putabant? An illi majore in precio & loco apud Eusebium & Christianos erant, quam reliqui Judæi? Cur majorem illis, quam istis, fidem hac in re habuisset? Nempe Eusebius Cæsariensis fuit Episcopus; Cæsarea autem magna erat copia Samaritanorum Iudaorum, & schola celebris, & frequens in Ebraeorum scriptis mentio & urbis & scholæ Cæsareae, & Samaritanorum Cæsariensium. Esto. Quid hoc ad rem? Annon etiam fuerunt & alii Judæi, & quidem majori copiâ? Cur illos potius, quam istos, consuluisse Eusebius? At Samaritani Iudei de Charactere authenticō perpetuò gloriabantur. Sanè, & jure quidem. Sed annon & (ex Buxtorfii mente) alii Judæi de primigenia & Mosaica Scriptura gloriabantur? Cur igitur his potius,

A 7 quam

14 DE LITERIS EBR.

quām illis , in ista concertatione
credidisset? Imò verò id potius Eu-
sebius, quia illud tum temporis a-
pud Judæos fuit in confessio.

Eusebium sequitur illi ætate
proximus , & loco etiam vicinus,
Hieronymus , qui circa idem tem-
pus floruit , & Bethlehemi ma-
gnam vitæ partem egit , diemque
suum supremum clausit. In Præfa-
tione in libros Regum sic ait:

*Certum est Ezram Scribam , Legis-
que Doctorem , post captam Ierosoly-
mam & instaurationem Templi , sub
Zorobabele alias literas reperisse , quibus
nunc utimur , cùm ad illud usque tem-
pus iidem Samaritanorum & Ebræo-
rum characteres essent. Et in Ezech.
cap. 9. Antiquis Ebræorum literis , qui-
bus usque hodie utuntur Samaritani ,
extrema , Thau , litera crucis habet si-
militudinem.*

Hic in omnes partes se vertit
Buxtorfius , ut istud Hieronymi
testimonium quoquo modo ex-
tor-

torqueat. Primum ait, [§. 61.] *Potuisse eum id accepisse ab Eusebio.* Sed si ab eo solo id accepisset, si solâ ejus Authoritate nixus esset, an dixisset, *Certum est, Ezram alias literas reperisse?* An de privata hominis unius sententiâ dixisset, *Certum est.*

II. Respondet. [§. 60.] *Fieri potest ut hanc sententiam à Samaritanis ipsis imbibatur, quorum de Αὐλητες φω Mosis glorianium libris se usum esse, non uno in loco scribit.* Sanè, si Samaritanos hac de re interrogavit, potuerunt illi sic respondere, quia revera itares se habet. At illis solis non facile credidisset Hieronymus. Si Judæi id constanter negassent, suspicatum nimirum planè illi jure fuisse hoc in ore Samaritanorum de se magnificè in suam laudem loquentium testimonium. Omnino igitur, non à solis Samaritanis, sed vel potissimum à reliquis Judæis id habuit. Unde nimirum tam asseveranter de re illa tanquam certissimâ

16 DE LITERIS EBR.

tissimâ pronunciat, *Certum est*, nisi quia videbat certam & constantem apud utrosque, tum Judæos, tum Samaritanos, (paucis fortè repugnantibus ex innata pervicacia Magistris) ea de re famam esse atque sententiam, neque causam videbat, cur Judæorum adversus se ipsos dicentium, at de jure suo Samaritanis ultrò cedentium, veteresque suas literas illas concedentium, testimonium suspectum esse debeat.

Respondet III. [§. 60.] ex Pico Mirandulano & Reuchlino, qui Hieronymum loqui putant de quinque finalibus literis, quæ in hodierna Judæorum scriptura usurpantur: quas ab Ezra Judæi putant esse additas, cùm antea in veteri scriptura non essent. Reliquas literas (inquit Picus) quæ sunt Mem, Nun, Tsade, Pe, Caph, & duplices nonnunquam, quarum Characteres sunt 以色列: ab Episcopis seu prefectis additas fuisse. Hoc fortasse Hieronymus intellexit,

lexit, cuius testimonium & haberi apud omnes omnibus in rebus debet, & habetur profectò apud me sanè certissimum. Reuchlinus autem lib. 3. Cabbalæ. Memoratu dignum est, singularas Alphabeti literas primordiales certum scandere numerum, & quinque terminales, quas longè post ille prudens Ezra simul cum punctis adinvenit. At quod pace tam doctorum Vironum dictum sit, quam frigidum & dilutum est reponsum illud, ut dicto & verbis Hieronymi quadrare possit. Certum est (inquit Hieronymus) Ezram alias literas invenisse, quibus nunc utimur (hoc est, ut illi viri docti volunt, quinque finales literas reperit γ, η, ι, Δ, Τ.) cùm ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Ebraeorum characteres fuerint: quomodo cum postremis istis Hieronymi verbis quadrare potest, doctorum illorum hominum de quinque literis finalibus responsum, An additæ sunt ab Ezra ad

vete-

18 DE LITERIS EBR.

veteres Ebræorum characteres
(qui iidem sunt cum Samaritanis,
teste Hieronymo) quinque istæ fi-
nales literæ? quam absurdum. I-
gnorant nimirum Samaritani pla-
nè finales istas literas. Deinde Hie-
ronymus prius dixerat, *Viginti duas*
esse apud Ebraeos literas, syrorum quo-
que lingua & Chaldaeorum testatur,
quæ Ebrææ magna ex parte affinis est:
nam & ipsi viginti duo habent elemen-
ta, eodem sono, sed diversis (nimirum
à veteribus Ebraicis) characteribus.
Samaritani etiam Pentateuchum Mo-
sis totidem literis scriptitant, figuris
tantùm & apicibus discrepantes, à Sy-
rorum nimirum & Chaldaeorum
literis. Quod ergo statim subjicit,
Ezram alias literas reperisse, quibus
nunc utimur, cùm ad illud usque tem-
pus iidem Samaritanorum & Ebraeorum
fuerint Characteres, planum est alias
illas literas non esse duntaxat quin-
que finales, sed eas omnes, quibus
Judæi hodie utuntur, easque à ve-
teri-

teribus Ebraicis discrepare, *cum ad Ezram usquei idem Samaritanorum & Ebr.* **Characteres fuerint**: ac proinde eas esse vel ipsas Chaldæorum literas, vel alias de novo ab Ezra exco-
gitatas. Hoc autem posterius ni-
hil est necesse Hieronymo tribue-
re, cum sic accipi possit, ut dicat simpliciter, Ezram alias à Veteri-
bus Ebraicis literas Judæis dedisse utendas, eas nempe, quibus etiam-
num hodie illi utuntur. Esse au-
tem Assyriacas, sive Chaldæas, etsi non apertè dicat, non negat fal-
tem; tales autem revera esse, post-
modum respondeatur ex nomine
נָבָעַ quo scriptura illa à Talmu-
dicis scriptoribus vocatur.

Quarto loco adfert [*Ibidem*,]
Buxtorfius Wilhelmi Schickardi
Responsum, *Ad Hieronymi locum, si modo conciliare velimus, Respondeo esse illum de vocalibus intelligendum, quas Ezra primus consonis adjecerit, vel de Characteribus Syris, qui illâ etate Christi*

fti

*sti & Apostolorum temporibus in usu
fuere.* At verò Ezram puncta vo-
calia non invenisse, consonisve ad-
jecisse, putamus in Arcano nostro
punctuationis manifestum fecisse,
ac proinde Hieronymi locum de
punctis illis non posse accipi, qui
eiusmodi puncta nullus agnovit.
Ad Syrorum Characteres hodier-
nos quod attinet, non est facile de-
finire, quando in usu esse cœperint,
neque nobis in id inquirere ne-
cessè est; Certum est, Ezram cha-
racteres illos Judæis non tradidis-
se; siquidem illis in scribenda lege
sacrifque libris non utuntur, nec
usos esse aliquando probari po-
test.

Futile est quod [Ibid.] ait, Hie-
ronymum quibusdam videri op-
inionem istam hauiisse ex 4. Esdræ
lib. cap. IV. 23. & XIV. 20. 21. 22.
Neque nimirum Hieronymus li-
brum illum agnovit pro Canoni-
co, neque istic agitur de novis ab

Ezra

Ezra repertis literis , sed potius de
tota lege, librisque omnibus sacris,
ab eo ex nova revelatione instau-
ratis : quæ fabula de lege tota me-
moriter ab Ezra instaurata , vide-
tur omnino ex iis locis Apocryphi
illius libri desumta.

His omnibus diffisus responsio-
nibus Buxtorfius , aliam de suo
ad fert.

Ego puto (inquit Ibid.) Hierony-
mum hoc habuisse ex Ebræorum tradi-
tionibus , quas vel legerat , vel oretenuit
à Iudæis Præceptoribus didicerat . Nam
constat , plura istiusmodi Hieronymum
à Iudæis hauiisse . Sanè habuit Hie-
ronymus Præceptores duos do-
ctissimos Judæorum Magistros ,
maximè verò Lyddensem quen-
dam Rabbinum , quem dicit
fuisse magnâ apud suos in admira-
tione , propter nimirum eximiam
ejus doctrinam , & rerum Judai-
carum singularem peritiam atque
cognitionem . Ab illis proculdubio
hausit

22 DE LITERIS EBR.

hausit primū & accepit senten-
tiam illam Hieronymus. Nam qui-
bus potius ea in re credidisset,
quām tam eximiis Judæorum do-
ctoribus atque Magistris, Præce-
ptoribus suis. Nec abnuit Buxtorf.
Fieri potest (inquit) ut Hieronymus à
Iudeo Præceptore suo ita persuasus fue-
rit ; unde nimirum quæso quām ex hi-
storia Ebræorum certitudo illa esse po-
tuit, de qua scribit ? Quid ergo re-
spondet ad Hieronymi locum
Buxtorf. Nempe hoc. Ex Talmudi-
cis (inquit Ibid.) apparet, duas præ-
cipue fuisse diversas hac de quæstione
sententias. Vna eorum, qui statuerunt,
Ezram in descriptione Legis usum fuisse
Assyriorum literis, easque in posterum
quoque Populo Ebræo usurpandas elegis-
se & commendasse, Priorem autem scri-
pturam priscorum Ebræorum reliquisse
Cutheis, hoc est, Samaritanis, Iudeam
jam inde à deportatione Israëlitarum
incolentibus. Altera eorum, qui sta-
tuunt has literas, quas adhuc habemus,
easdēm

eaſdem eſſe, quas Moſes à Deo in Tabu-
lis accepit, & ſimpliciter inter Iudeos,
quamvis non in publico & communi u-
ſu, fuiffe: Ab Ezdra autem nullam aliam
mutationem eſſe factam, quam quod
ſcriptura vulgari Samaritanis relictâ,
hanc ſolam, ceu genuinam & ſacram,
in posterum Iudeis uſitandam ordinariſ-
& injunxerit. Ita fieri potefit, ut Hiero-
nymus priorem (ſententiam,) à Iudeo
præceptore ſuo ita perſuafus, de Ebræo-
rum ſententia & mente non ſatis ſoli-
dè informatus, tanquam certam arri-
puerit. Hoc verò eſt ingenuè & ro-
tundo ore fateri, Hieronymum
cum nonnullis Talmudicis doctori-
bus in ea fuiffe ſententiâ, quam ego
defendo: quod mihi jam ſatis eſt.

Sed quod jam dedit unâ manu
Buxtorf. mox alterâ eripere co-
natur, quum addit, *Aliter etiam ver-*
ba Hieronymi exponi posse videntur, ex
Postelli ſcilicet ſententia, hoc modo:
Ezdras dicitur alias literas reperiffe,
quibus nunc utimur, hoc eſt, non exce-
rebro

24 DE LITERIS EBR.

rebro suo has literas effinxisse & exco-
gitasse, sed veteres Ebraeorum charac-
ters sacros, latentes, publicè produxisse,
proposuisse, & in usum revocasse, quod
populo qui vulgo eos ignorabat, videba-
tur ac si novos reperisset.

De sacro isto Charactere laten-
te, & vulgo ignoto, dicetur post-
ea, & distinctionis Characteris in
sacrum & communem vanitas of-
tendetur. Hoc tantum jam re-
spondeo, Hieronymo sacrum il-
lum Characterem fuisse ignotum,
ac proinde verba ejus de illo acci-
pi non posse; Verba autem illa
Hieronymi, *Ad illud usque tempus*
iidem Samaritanorum & Ebraeorum
Characteres fuerunt, si exponatur (in-
quit Buxtorf.) *de exemplaribus com-*
munibus, & de literis in communi usu,
& negotiis civilibus usitatis, nihil officit
sententiae priori. At verò Hierony-
mus duplicem illum characterem
commentitium ignoravit; non a-
lias agnovit veteres Ebraorum
literas

literas, quām Samaritanas. Itaque frustra verba ejus à Buxtorfio eō torquentur.

Sic alibi (inquit rursus Buxt:) *Samaritanos Charakteres vocat (Hieronymus) antiquos, nullibi eos vocat primigenios. At Antiqui & primigenii iidem sunt (uti postea videbitur. &, si Hieronymus hos ab illis diversos esse sensisset , non sic simpliciter locutus fuisset, Ad Ezræ usque tempus eosdem fuisse Samaritanorum & Iudeorum Charakteres. Nullibi etiam dicit, (inquit Buxt.) Deum illis literis Legem in Tabulis exarasse. Id sanè satis dicit, quum ait, eosdem fuisse Samaritanorum & Ebraeorum Charakteres . Nam quibus quæso exaravit Deus Legem suam characteribus, nisi Ebræis, Populo Ebræo notis & familiaribus, ut Tabulas Dei digito scriptas legere possent, quum ipsi sunt à Mose primū propositæ?*

Satis mihi sunt inter Veteres

B Christi-

26 DE LITERIS EBR.

Christianos duo isti Testes Eusebius & Hieronymus : quibus ne quidem , quā Christiani sunt, utor testibus , sed potius quatenus testimonium illud suum à Iudæis sui temporis didicerunt , ita ut eorum testimonium censeri debeat Gentis illius temporis Iudaicæ testimonium , cui æquum est nos hac in re credere . Itaq; Bedam longè recentiorem , quique ab istis accepisse videtur testimonium suum , non moror , aut ejus Autoritate me valdè tueor : quamquam non de nihilo esse videtur , quod ait : Ferunt Ebrai , neque apud eos de hac re ullæ dubitatio est , quod Ezra leviores literas excogitaverit . Hoc enim de Iudæis sui temporis dicere videatur . Unde quis non immerito conjecterit , posteriores Judæos , tanquam minùs ingenuos atque candidos , factosque indies pervicaciores , sententiam bac in re mutasse . Recentiorum & hodiernorum Christia-

Christianorum auctoritate & te-
stimonio non aliter me tueor,
quām quatenus inter eos viri sunt
longē doctissimi Scaliger, Masius,
Fabricius, Arias Montanus, Wase-
rus, qui omnium optimè judicare
possunt, quid de ea quæstione sen-
tiendum videatur, suæque senten-
tiæ rationes & argumenta habent
non contemnenda. Ad Iudæos
venio. Et recentiores hodiernos-
que quidem quod attinet, quanti
ponderis atque momenti apud nos
esse debeat eorum pro illa, quam
tuetur Buxtorfius, sententia, suprà
modò à me ostensum est. Contra
quos omnes vel unus Iosephus Al-
bus stare potest (qui floruit circa
annum Christi 1420) utpote Chri-
stianæ religionis hostis acerrimus
& infensissimus, contra quam ille
disputat in eo ipso libro מירע, in
quo contra suos sententiam, de
hodiernorum characterum no-
vitate, proponit & tuetur. Cujus

B 2 pro-

28 DE LITERIS EBR.

propterea testimonium hac in re
minimè omnium debet esse su-
spectum , non nimirum alia de-
causa in istam videtur esse addu-
ctus sententiam , gloriæ gentis suæ
minus favorabilem, nisi quia vidit,
rationes pro eâ stare firmiores, at-
que inexpugnabiliores . Nec aliâ
de causa *Niger* à suis dictus est , &
atro Iapillo notata ejus senten-
tia , quâm quia ad gloriam gentis
illius longè vanissimæ minus facere
videtur, quomodo eâdem de cau-
sa Eliæ Levitæ de Punctorum vo-
calium & accentuum novitate sen-
tentia ab hodiernis Iudæis non
est recepta , quod eam viderent
Christianis hominibus probari, mi-
nusque videretur sibi esse glorio-
sa. Quo verò jure id ab eis fiat , in
Arcano nostro olim ostendimus
Parte 2. Cap. 2.

Ad rationes autem & argumen-
ta quod attinet , quibus utraque
de Ebræorum literis sententia ni-
titur,

titur, quænam probabiliora sint, ex
hac nostra Diatribâ mox puto pla-
num fiet.

Venio ad veterum Iudæorum,
hoc est, Talmudicorum Docto-
rum, testimonium, Buxt: ipse lo-
co modò ex ipsius dissertatione ci-
tato (§. 60.) agnoscit duas esse in-
ter Talmudicos ipsos Doctores &
Magistros de ista quæstione senten-
tias, *Vnam eorum qui statuunt, Ezram*
in descriptione Legis usum fuisse Assyrio-
rum literis, easque in posterum Populo
Ebræo usurpandas elegisse & commen-
dasse; priorem autem scripturam Ebræo-
rum priscorum reliquise Cuthæis, hoc
est, Samaritanis, Iudeam jam inde à
deportatione Israëlitarum incolentibus,
*(quæ nostra est, quam jam tue-
mur.)* Ipseque duorum Docto-
rum verba & sententiam adfert,
Dissertationis suæ parte §.
42. & 43. Niimirum Rab: Iose,
cujus verba sunt, *Licet non sit data*
lex per manum ejus, (Ezræ scilicet)

30 DE LITERIS EBR.

mutata est tamen per manum ejus scriptura. Quare vocat nomen ejus אשורית Assyriaca, quia ascendit cum eis ex Babel. Unde planum est, cum in ea fuisse sententiam, quam supra ex Hieronymo proposuimus, nimirum, Ezram alias reperisse literas, quibus Legem, aliis literis ante describi solitam, Iudeis postmodum scribendam tradidit. quam Scripturam (sive literas) ea de causa vult dictam esse אשורית Assyriacam; quia illam ab Assyriis, inter quos in captivitate versati fuerant, acceptam, quum è captivitate adscenderunt, deinceps retinuerunt.

Deinde ab eodem adfert Mar Zutra, cuius hæc sunt verba: In principio data est Israeli Lex בכתב עברית Hebrew & linguâ sanctâ, sed postmodum data est illis in diebus Ezra בכתב אשורית Assyriacâ & linguâ Aramaâ: Elegerunt sibi Israëlitæ scripturam אשורית Assyriacam & linguam sanctam, & reliquerunt להדיזות Idiotis

tis scripturam עברית Hebræam & lin-
guam Aramæam. Quinam sunt illæ
הדיות Idiotæ? Dixit Rabbi Chasda:
כחותי sunt Cuthæi, hoc est, Samari-
tani.

Qui locus totus, prout à Buxt:
ad fertur in utramque sententiam,
fuit olim ante annos plusquam
20. à me animadversus, & in pri-
vata Adversaria relatus, quem
postmodum vidi à doctissimo Vi-
ro Johan. Coccejo descriptum in
excerptis suis ex Gemara tracta-
tus Talmudici Sanhedrin, Cap.
2. Ex quo tantum abest, ut à pri-
stina de novitate hodiernarum li-
terarum Judaicarum sententia fue-
rim dimotus, ut contra magis in
ea sim confirmatus. Ex his e-
nim Mar Zutræ verbis planum
est, Legem (ex ejus sententia) pri-
mo fuisse Mosi datam charactere
illo, quem עבר Ebraum vocat, sed
postmodum tempore Ezræ, adeó-
que ab Ezra, datam fuisse Judæis

B 4 descri-

32 DE LITERIS EBR.

describendam scripturā *Aſſyriacā*; hoc eſt, Chaldæā; ac deinceps Ju-
dæos Characterem illum ſibi ele-
giffe usurpandum, qui eſt ipsiſſima
illa, quam ex Hieronymo retuli-
mus, ſententia. Unde liquet, ſen-
tentiam illam tum temporis fuifſe
inter Judæos receptam, à quibus
Hieronymus eam accepit, à Præ-
ceptoribus ſuis Judaicis Rabbiniſis
edoctus.

A quorum ætate non potuit
longè abeffe iſte Mar Zutra Do-
ctor Gemaricus, Gemara nimiriūm
ſcripta & abſoluta fuit circa annum
Christi 500.

Hieronymus autem obiit cir-
ca annum 420um. Ita ut Hierony-
mi Testimonium non ſit pro pri-
vato Christiani alicujus testimo-
nio habendum, qui rem illam
pro animi libidine coninxerit,
ſed potius pro communiter tum
apud Judæos receptā ſententiā,
quam videmus testimonio duo-
rum

rum illorum Talmudicorum Do-
ctorum confirmatam atque con-
cessam.

Nam quod istis plures alios op-
ponit Buxt. Talmudicos Magi-
stros, qui in diversa sunt sententiâ,
arguit quidem illud aliquam fuis-
se de ista quæstione inter Docto-
res ipsos disceptationem, & dis-
sensionem; at non infringit vim
argumenti nostri à veterum Ju-
dæorum auctoritate & testimonio
ducti. In hac nimirum causa alio-
rum dissentientium auctoritas,
non magni apud Christianos de-
bet esse ponderis atque momenti,
propter eam, quam supra attuli,
initiò, rationem. Invidiâ nempe
& odio Christianorum & Samari-
tanorum, ac nimio præpostero-
que Gentis suæ studio moti de-
scendisse in aliam, non improba-
biliter videntur, uti hoc illis sol-
lemnne est, in iis quæ ipsorum su-
perstitionem, & vanam gentis suæ

B 5 glo-

34 DE LITERIS EBR.

gloriam atque jactantiam spectant.
Non enim contenti sunt homi-
nes illi , ex omnibus naturaliter
innato φιλανθίας vitio , eximiis &
singularibus , maximēque præcel-
lentibus & veris , quibus populus
ille supra omnes reliquas totius
terrarum Orbis gentes jurè gloria-
ri potest , prærogativis , quasque il-
lis Apostolus Paulus , ipse Ebræus
ex Ebreis concedit , ultiroque agno-
scit , Rom.9. quod eorum nimirum
sint ai Ἀργεῖναι , καὶ οὐ νομοθεσία , καὶ οὐ λα-
ργεία , καὶ ai επονησέλιαι , καὶ οὐ ψυχεία , καὶ οὐ δόξαι
καὶ οἱ πατέρες , εἰς αὐτὸν καὶ ἐστὶν οἱ Χεισός οἱ κατὰ
σπίρηναι , οἱ αὖτε οὐ πάνται θεοί οὐ λογοῦτος . quā
gloriā nulla major dari potest ,
quæque si cum vera in Christum
illum , qui ex ipsis ortus est , fide
conjuncta esset , reliquas omnes
Gentes proculdubio longissimo
superaret intervallo ; ex Judæis
enim , (teste ipso Christo) est Sa-
lus : verūm omnem illam verissi-
mam gloriam incredulitate & in
Chri-

Christum impietate fœdum in modum contaminarunt.

His, inquam, verissimis non contenti Prærogativis, & laudibus, quibus gaudere possent, alias falsas, leves, fuitiles & non raro ridiculas querunt, jactant atque consequantur, quibus se magnificè invehunt atque ostentant. Non satis illis est Abrahamum, patrem fidelium, amicum Dei dilectum, ab eo singulariter dilectum, quocum & posterius ejus fædus pangeret, habere Gentis suæ primum & longè nobilissimum Authorem; multa insuper inepta, falsa, ridicula, de eo, deque Isaaco, Jacobo, & 12. ejus filiis, Majoribus suis, pro ingenio longè fabulosissimo, comminiscuntur, sine ullo scripturæ divinæ (ex qua sola totam Gentis suæ originem & historiam petere possunt) testimonio.

Non satis est illis Mosen, divi-

B 6 nissi-

36 DE LITERIS EBR.

nissimum hominem, habere Gentis suæ servitute Ægyptiacâ, gloriostissimum liberatorem, longeque sanctissimum Legislatorem, ni multa insuper de eo falsa, absurdâ, insulsa, ridicula, puerilia (præter & contra sacram ab ipso conscriptam historiam) de ejus nativitate, vitâ, factis, & obitu, fabulentur ineptissimè. Uti videre est in insulsissimo, qui de Vita & morte Mosis ab ineptissimo & fabulossimo quodam Judæo aliquando conscriptus est, libro. Non satis illis est, quod Deus mira & stupenda planè cum pompa de cœlo in monte Sinai, ut Legem ipsis daret, descendit. ni præterea sacram illam Historiam ab ipso Mose *αὐτίπτη* descriptam, ineptissimis, de cerebro suo confictis, fabulis foedissimè inquinent; uti ex eodem illo insulsissimo scripto videre est. Non satis illis est, quod Deus legem Patribus eorum dederit sacrâ illâ lingua.

guâ , quo Adam, totumque genus
humanum, ad exstructam usq; tur-
rim Babylonicam usus est ; Volunt
præterea eam inde ad se , usque
hodie, perpetuâ per Heber à Noa-
cho ad Abrahamum serie esse de-
rivatam , cum ex Historia sacra po-
tiùs constet, Abrahamum cum pri-
mum Aramæâ sive Chaldaicâ u-
teretur, istam à Chananæis , (qui-
bus erat vernacula) didicisse ,
atque inde ad posteros transmi-
ssisse.

Non satis illis est, Legem (quo-
modo eam habent in libris Mosis
scripto consignatam) à Deo ἐγε-
φον accepisse; Volunt præterea ἀγε-
φον nescio quam , per πατερωνογίδον
traditionem & Cabbalam , serie
non interruptâ , à Mose ad se esse
derivatam ; cum longè maximâ ex
parte nihil aliud ea sit, quàm otio-
forum hominum , & recentiorum
quorundam Doctorum suorum
vana commenta , & futilia, inuti-

38 DE LITERIS EBR.

liaque , atque ineptissima sapè frigmenta.

Non satis illis est , Legis illius epitomen , Dei ipsius digito tabulis lapideis , ad perpetuam rei memoriam , fuisse insculptam , totamque adeò Legem à Mose , cæteraque Dei oracula à Prophetis , literis esse descripta , ac scripto in sacris codicibus esse consignata . Volunt præterea totidem literis , atque Vocalium & accentuum punctis , & apiculis , quibus hodie eorum libri scripti & distincti sunt , à Mose & Prophetis descriptos esse sacros ipsorum libros : cum planum sit (& à nobis in Critica nostra sacrâ demonstratum) infinitas à Mosis & Prophetarum tempore irrepsisse in sacros V. T. Codices varias lectiones , quoad literas , & voces integras , sitque adeò etiam manifestū , & à nobis olim in Arcano nostro Punctuationis ostensum , hodiernas istas Vocalium & accentuum no-

tas

tas atque figuræ, non nisi quin-
gentis post Christum natum an-
nis, à Doctoribus quibusdam eo-
rum Tiberiensibus Maforethis es-
cime se sacris literis additas.

Denique, non satis illis est,
sacros libros habere ab Esdra,
post captivitatem Babylonicam,
Assyriaco isto, quo hodie utun-
tur, charactere descriptos; Vo-
lunt præterea istum eundem esse,
quo Deus ipse Decalogum tabu-
lis lapideis proprio digito inscul-
psit, & quo Moses totam Legem
in autographo Codice & authen-
tico exemplari descriptsit: quod
quàm sit à verisimilitudine alien-
num, putamus hac nostra Diatri-
bâ planum fore, atque ex parte
jam ostensum est. Cùm hoc itaque
sint Judæi homines (pro inna-
ta Gentis suæ vanitate, levitate,
& jactantiâ) ingenio, ut ad ve-
ras suas laudes & gentis gloriam
atque prærogatiyas, aliquid sim-
plici-

40 DE LITERIS EBR.

pliciter præterea assuant falsum atque commentitium; quis non meritò suspicetur, id hac in re à Talmudicis, quos Bux. laudat & proficitat, Doctoribus factum esse, quum volunt Characterem istum hodiernum eum esse, quem Deus Tabulis lapideis insculpsit. Nec alii de causa ab aliis popularibus & collegis suis hac in parte, dissentire videntur, quam quia turpe & parum Gentil suæ honorificum esse putant id concedere, quod alii magis ingenui, veritatis manifestæ vi adacti, ultrò & sincerè agnoscunt. Quare, etsi nihil aliud esset quam nuda Doctorum illorum inter se dissentientium Auctoritas & Testimonium, utris quæso potius in ista pugna & disceptatione credendum videtur, Judæo affirmanti, an verò neganti? Mirum ne cuique videri potest, si Judæus ex innata Gentis φιλωπίᾳ & vanâ gloriâ, id neget quod putat esse Gentil suæ

suæ esse probrosum atque contumeliosum; id vero affirmet, & pro certo venditet, atque securè mentionatur, quod putat esse sibi & suis gloriosum? Potius itaque eorum debet esse Testimonium Judæorum qui affirmant, quam qui negant, *Antiquas Ebraicas literas esse eas, quibus hodie utuntur Samaritani.* Imò vel unius Judæi id affirmantis testimonium, non apud Christianos modò, verùm etiam apud ipsos Judæos (nisi planè ini- qui essent, & nimio sui amore occæcati) majoris debet esse pondēris atque momenti, quam centum aliorum illud negantium. Quanquam in hac causa non usque adeò dispar est, Talmudicorum testimoniū affirmantium numerus. Nam duos saltem profert ipse Buxtorfius, Mar Zutram & Rab. Josen, quibus si duos Hieronymi Præceptores addas (quidni autem addantur, cùm istis contemporanei & maxi-

mæ

42 DE LITERIS EBR.

mæ apud suos authoritatis fuerint
quatuor erunt qui pro nobis cau-
sam dicent. Non multò plures pro-
se Buxt. è Talmude profert Testes.
Nam recentiores, hodiernosque
Judæos cur in ista causa non mo-
rer, suprà dictum est. Verùm pro
numero pugnat Buxt. eumque ur-
get, & in re dubia vult ex decisio-
nibus Talmudicis controversiam
decidi debere ex plurim numer-
o testium suffragiis. At frustra.
Non enim semper major nume-
rus testium in omni re dubia de-
bet prævalere, ponderantur inter-
dum, non numerantur, suffragia,
& testium dicta. Habetur sæpè ra-
tio qualitatis Testium, quorum,
et si pauciores numero, Authoritas
tamen potior non rarò habetur,
ob insitas qualitates, quæ testimo-
nium reddere possunt magis vel
minus suspectum. Habetur & ra-
tio rei ipsius, de qua testantur, vel
judicium ferunt, quæ sæpè ejus-
modi

nodi est , ut de ea testimonium
in his magis , quām in illis , grave
sit atque momentosum. Id quod
in hoc Argumento longē est ma-
nusque nifestissimum. Testimonium nem-
pe de se , deque re sua , & in
causa propria , in suum utile ,
commodum , decus , & gloriam ,
dicenti , aut aliquid sibi arrogan-
ti , non facile creditur. Illi potiūs
creditur , qui in se testimonium
dicit , qui negat rem aliquam su-
am esse , qui eam alteri sibi af-
ferenti , ultiō , nec invitus con-
cedit.

Quæritur inter Judæos & Sa-
maritanos , an scriptura , quā utun-
tur hodie Samaritani , sit vetus E-
bræa ; & an eā tabulæ Mosaicæ legis
à Deo fuerint sculptæ , Mosisque
αὐτόγενος Legis codex descriptus sit ?
Negant hoc nonnulli Talmudici
Doctores ; affirmāt alii numero (uti
vult Buxtorfius) pauciores . Utris
potiūs credendum sit , difficile non
est

44 DE LITERIS EBR.

est divinare. Sanè si quos, pro se producit testes Buxtorfius, à judice interrogati responderent, sancte que dejerarent, visas esse sibi tabulas lapideas, Mosisque *ἀντόχαφον*, eaque affirmarent fuisse Assyrio charactere, seu hodierno Judæo, non Samaritano, scripta. Mar Zutra autem & R. Jose negarent tantum visas sibi esse tabulas illas, Mosisque codicem, ac proinde se ne scire, quo fuerint illa descripta charactere; certè illis fides aliqua habenda esset, quamdiu nihil supppereret quo falsi revinci possent; neque sic Mar Zutra repugnaret illis, quos pro se adfert Buxtorfius. qui enim negat se id vidisse, quod alius affirmat se vidisse, eo non infringit, aut falsi arguit illius testimoniū. Verùm Buxtorfii testes non asserunt sibi esse visas Mosis tabulas & *ἀντόχαφον*, affirmant tantum videri sibi ea fuisse Assyrio charactere scripta, quod cùm nec

āvto-

ipsa , nec ullis aliis argumentis probent, sed simpliciter affirmant , non est ideo eorum simplici affirmationi potius credendum , quod numero plures sunt; quia res ejusmodi potest esse, ut ad eam affirmandam contra veritatem & moveri, & induci potuerint; nimirum rem illam ad gentis suæ gloriæ , decus & honorem pertinere putarunt , ideoque in eam magis propenderunt partem, ut sic sentirent , sique scriberent. Contra qui negant , non aliâ videntur adduci debuisse aut potuisse ratione , quam quod manifestâ vi veritatis cogerentur sic pronunciare.

Sic evertitur à testimonio & auctoritate ductum Buxtorfii argumentum , nulliusque pondoris apud nos esse debere evincitur ; nostrum contra ex contrario testimonio & auctoritate ductum stabilitur. Vincat sanè apud hodiernos Judæos (qui cæcā du-

46 DE LITERIS EBR.

ducuntur erga doctores suos obedientiâ, merâque eorum auctoritate) numero suffragiorum & testium Talmudicorum ea, quam tueretur Buxtorfius, sententia ; at certe apud Christianos, æquosque omnes judices, potior erit in hac causa authoritas paucorum inter eos negantium, quam multorum affirmantium, *Mosis tabulas hodierno Iudaico charactere fuisse descriptas*, quamquam (uti supra jam à me notatum est) Hieronymi dictum satis arguit publicam & constantem eâ in re, totius gentis Judaicæ, non verò unius aut alterius duntaxat Doctoris, sententiam: non enim de re inter eos incerta & dubiâ, quæque unius & alterius tantùm suffragio niteretur, dixisset, *Certum est*. Non sunt antiquiores, aut majoris à nobis censeri debent auctoritatis, quos pro se profert Buxtorfius, testes, Doctores Talmudici, quam sunt Mar Zutra &

R. Jo-

R. Jose, aut verò duo Hierony-
ni magistri, Judæorum præcellen-
tissimi, eo tempore Rabbini at-
que doctores eximii. Nam ad R.
Iudam quod attrinet Misnæ autho-
rem, quem testem adducit Bux-
orius, observandum est 1. fie-
ri posse, ut aliis sit quàm R. Ju-
da Sanctus, qui Misnajoth dicitur
composuisse, quasi verò non pas-
sim occurrant in Talmude plu-
res eodem nomine Doctores &
Rabbini. 2. Non esse testimonium
illud ex ipsa Misna productum,
quo ipse R. Juda suam enunciet eâ
de re sententiam, sed hoc illi dun-
taxat tribui, & referri à Gemari-
cis quibusdam, & Talmudis Hie-
solymitani Doctoribus, quasi tra-
ditio quædam esset R. Judæ. Jam
verò quis ausit certò affirmare ea
omnia, quæ traditionis hujus vel il-
lius Doctoris nomine à Talmudicis
& Gemaricis Doctoribus jaētan-
tur, reverâ esse Doctorum illorum
pla-

48 DE LITERIS EBR.

placita atque effata , cum multi
verisimilius sit pleraque , quæ suæ
Traditionis nomine venditantur
esse somnia & commenta eorum
qui ista sub specioso illo titulo
vendant : alioqui dicendum es-
set , omnia eorum somnia & me-
dacia esse traditionem Mosaïcanam
eò enim tandem omnia sua trahunt & revocant , quasi sint כה
משנה משל traditio Mosis è monte Sina
& sanè , si hæc fuit ipsius R. Judæa
sententia & traditio , cur ipse ea
scripto non consignavit eo ipso
Misnæ loco , ad quem Doctores ifi-
eâ de re disputant atque conter-
dunt inter se ? Aut verò estne ve-
risimile , Mar Zutram dissensurum
fuisse à magistro suo R. Juda san-
cto , in cuius veluti verba jurarunt
omnes Doctores Talmudici : e-
enim eorum omnium magister
Deinde , etiamsi ostendi posse
R. Judam in eâ fuisse sententiæ
idein excipi adversus eum posse
quo

quod modò diximus excipi posse
adversus Judæorum reliquorum
dem dicentium testimonium; es-
se nempe testimonium domestici-
cum, & in re atque causâ propriâ
atum. Verùm negat Buxtorfius
Mar Zutram & R. Josen dissentire
in rei sententia à reliquis, qui vo-
lunt Mosis tabulas & ἀντιγραφες co-
dicem fuisse hodierno Judaico
charactere scripta, & distinctio-
ne ab hodiernis & recentioribus
Judæis bellè excogitatâ, totam i-
stam Talmudicorum scriptorum
dissensionem facili nullóque nego-
tio expedire & conciliare conatur:
quâ de re mox dicetur.

Hoc tantùm jam libet hîc re-
spondere. Dato, non concessò, Mar
Zutram & R. Josen non fuisse in
eâ sententiâ, quam illis tribuimus,
ac bellè illis cum reliquis Docto-
ribus Talmudicis convenire. At
certè idem de Hieronymo non est
dicturus, proindeque nec de duo-

C bus

50 DE LITERIS EBR.

D 1

bus ejus Magistris, à quibus procul dubio sententiam illam suam hausit. Itaque redibit quæstio; An in ista controversiâ, magis credendum sit Talmudicis scriptoribus affirmantibus, & testimonium protulisse & Gentis suæ gloriâ dicentibus: an verò duobus istis eximiis & præcellentibus Judæorum etiam Magistris & Doctoribus, rem, quæ aliâs sibi & Genti suæ honori & decori cedit, sibi non arrogantibus, aut vindicantibus, sed aliis, adeoque inimicis, ultrò & sponte concedentibus? Missâ itaque testimoniorum hoc in argumento auctoritate, quæ quanta utriunque esse possit, vel debeat, ex his hactenus planum fecisse putamus. Veniendum jam nobis ad rationes & argumenta, testimoniaque non verbalia, sed realia. Ex Siclis itaque, antiquis characteribus Samariticis inscriptis, qui etiamnum hodie in terra Israëlis effodiuntur,

pro-

probatur, characteres illos veteri-
us Judæis ante captivitatem Ba-
bylonicam fuisse in usu; siquidem
credentur Siclis illis ab alterâ parte inscribi-
tur Ierusalem sancta, quo sanè ti-
mum protocollo Samaritani urbem illam,
quam exosam habebant, non or-
natus & nàssent. Unde liquet, eos Siclos
sub primo Templo, & quidem à
Judæis, non à Samaritanis, fuisse
curos. Totum istud concedit Bux-
torius, nec diffitetur à Judæis,
stante priore Templo, fuisse cu-
sos ejusmodi Siclos. Sed negat, in-
de effici, Legis tabulas & Mosis
fuisse literis ejusmodi de-
scripta.

Nam fuit, inquit, § 64. olim Iu-
dæis duplex character, sacer nimirum
& profanus; atque hoc posteriore, com-
muni scilicet, seu profano, signatos
fuisse Siclos illos, qui character hac-
tenus communis fuit Iudæis & Sa-
maritanis: unde non negatur, Si-
clos illos tempore primi Templi curos

C 2 fuisse.

D 1
52 DE LITERIS EBR.

fuisse. & §. 43. Ebræi ipsi hic respondent, inquit, Ajunt illi duplēcētus, Iudeos olim habuisse scripturam, sacram & profanam; vel externam, & internam; vel publicam; seu communem, & privatam vel singularem, prout appellare libuerit. Illā fuisse scripta à Deo tabulas Legis, librum item illū Legis à Mose, qui in Arca, vel ad latum Arcæ, fuit reconditus, atque repositus. Et hanc scripturam eam fuisse, quæ homineque etiam in usu, & אשורית Assyriaca appellatur. Hac (nempe communī) scripta fuisse exemplaria reliquiae Legis, quæ privati quilibet sibi in suum & suorum usum scribebant. Tum etiam in communi usu, in negotiis civilibus quibuslibet, commerciis, contractibus monetis, &c. fuisse adhibitam. & hanc appellat בְּתַבְּרִי scripturam Ebraicam transfluvialem, quam volunt eandem esse cum Samaritanā. Hæc est summa responsionis, quā & argumēti hujus vim declinare, & testimoniū suprā adducti Mar Zutræ & R.

Jose

ose pondus elidere se posse sperat
uxtorius , & quâ totam illam
Talmudicorum Doctorum pu-
nam & dissensionem in speciem
antùm , uti arbitratur , pugnan-
ium , tollere , atque facili negotio
issolvere , & conciliare , conatur.
Ait enim [§ 43] quæstionem & con-
roversiam inter illos Doctores non suis-
è de charactere sacro , quo Lex in Ta-
ulis à Deo fuit exarata , aut qui in
uthentico Legis codice à Mose scripto
xstabat , qui in Arcâ fæderis asservatus
uit: sed de Lege , quæ Israëlitis in com-
munem usum data fuit , id scripturâ E-
ræ , vulgari , & communi factum esse
oncedunt. & quod dicitur , Ezræ
empore Iudæis Legem datam esse scri-
pturâ Assyriacâ , id interpretantur de
concessione , & permissione , vel etiam
nandato , quod Ezras Iudæis dedit , ut
n posterum non amplius scripturâ pro-
fanâ , sed sacrâ , uterentur.

Sanè , si alicunde nobis consta-
ret de duplice ejusmodi Ebræo-

C 3 rum

54 DE LITERIS EBR.

D 13
rum scripturâ, res tota confecta videri posset, lisque composita. A ea asseritur duntaxat, & simpliciter affirmatur, & quidem ab hominibus ac recentioribus Judæis quibus grave est admodum Samaritanis hanc gloriam concedere quod usurpent veterem suam scripturam: quique propterea omnem movent lapidem, ut se ab istâ Talmudicorum doctorum dispensatione expediant; at nullâ ratione aut argumento adstruitur confirmaturve. Satis non est distinctiunculam, quæ nullo subnixa si fundamento, comminisci: hoc enim est rimam, qua elaboris, quare; non verò solidè ad objecta respondere. Sed quia respondentia ut se ab objectis tueatur, satis esse videtur, si id respondeat quod speciem habet aliquam, neque potest facile convinci falsi. Age videamus, quam habeat veri speciem hæc de dupli charactere

apud

pud veteres Judæos , exceptio-
primum igitur , vel nullus fuit
omnino scripturæ illius , quam
sacram vocant , extra lāpideas Le-
gis tabulas & ἀντίχειαφον Mosis co-
dicem , usus ; vel aliquis fuit , sed
ararus. Si nullus omnino fuit ex-
tra illum codicem & tabulas ,
fuit igitur character ille toti gen-
ti & populo illi ignotus peni-
tūs ; in Sacrario enim in , vel pro-
pe , ipsam Arcam reposita ac re-
condita erant tum tabule , tum Mo-
sis codex , quò nemini licebat in-
gredi , nisi soli summo Sacerdo-
ti ; idque semel duntaxat in anno ,
festo propitiationum , quum san-
guinem sacrificii inferebat in Sa-
crarium , ad expianda populi pec-
cata : quo temporis spatio , ac
penè momento , non vacabat illi
tabulas & codicem illum oculis
perlustrare ; siquidem adspersione
sanguinis factâ , & suffitu coram
Arca peracto , mox inde excedebat.

C 4 Jam

56 DE LITERIS EBR.

Jam quæro, cui bono, cui usu, i
quem finem, Tabulas & codicer
illum eo descripsisset Moses chara
ctere, qui mox futurus esset to
illi populo penitus ignotus. Vulg
volunt, tabulas & codicem illur
αιντόχεαφον isthic esse reposita, ut,
fortè de lectione oriretur aliqu
controversia, eò recurri posset, a
de illo codice lis componi. sed
eo charactere scriptus fuit, cuju
nullus omnino extra illum codi
cem usus esset, consuli non potuit
quia legi non potuit.

Deinde, Judæi ex Cabballistarun
suorum mente, & sententiâ, putan
in hodierno sacrorum Bibliorun
charactere Judaïco (quem sacrum
esse volunt, & quo descriptus fui
Mosis codex) infinita latêre myste
ria in literarum ipsarum majuscu
larum, minuscularum, formâ, fi
gurâ, ductibus, inversione, suspen
sione, apicibus etiam, sive spiculis
aut corollis, quibus literarum capi
ta

a in scriptura hodiernâ voluminis
ui sacri Legis armantur vel or-
mantur , ita ut singant, R. Akibam
am horum peritum fuisse, ut om-
nia in singulis illis apicibus delite-
centia mysteria calluerit , וְעַל בְּלָקִים
ipi de singulis illis apicibus commen-
arios scribere potuerit. Unde e-
stit pro antiquitate illius charakte-
ris, quasi à Deo & Mose fit, qui la-
tentia in eo mysteria privatim fa-
cientibus per Cabbalam tradiderit.

Sed , si nullus omnino fuit scri-
pturæ illius extra tabulas & Mosis
autographū usus, quæ perpetuò in
Sacrario reposita jacebant; quæ po-
nuit esse ulla mysteriorum ejusmo-
di scientia , cognitio , aut traditio,
quæ ex ignoto prorsus , & planè
inviso , charactere & codice peti-
tur. Necesse est inutilem planè, imò
nullam omnino , fuisse mysterio-
rum illorum inter Judæos, ad Ez-
rae usque tempora , cognitionem,

C 5 qui

58 DE LITERIS EBR.

qui ea primus hominibus aperuerit, unà cum scripturâ illâ sacrâ, quam tum demum publicam fecit, cùm antea occulta penitus, & ignota (ex eorum hypothesi) prorsus fuisset. Jam verò cui bono, tot ac tanta mysteria, tam diu, per tot secula, tenuisse in Sacrario illo, unà cum sacrâ istâ scripturâ, occulta penitus, ac veluti sepulta? An indigni fuerunt, qui tum vixerent, Judæi cognitione illorum mysteriorum? An illi soli digni, qui Ezræ ætatem secuti sunt? Unde planum fit, aniles esse fabulas, quæ illi de mysteriis in sacro illo charactere delitescentibus somniant, atque inaniter crepant; & futile planè esse argumentum, quod inde, ad adstruendam hodierni istius characteris, ab usque Mosis ætate, antiquitatem, petitur.

Si aliquis fuit, extra Legis tabulas, & Mosis codicem ἀυτόγενον, characteris illius sacri usus, sed rus

rus. quæritur, apud vel inter quos,
& quibus in rebus, usus illius fue-
rit? Non in profanis rebus & com-
munibus, commerciis, puta, con-
tractibus, monetis, &c. sacer enim
fuit. Ergo in sacris duntaxat, &
inter sacros, h. e. magnos sapientes
& Doctores Legis duntaxat. At
quid sacrum magis, quam Legis
codex, & sacra Dei per Prophetas
eloquia? Attamen (ex eorum, ad-
versus quos dispiuto, hypothesi) ne
Legis quidem & prophetarum co-
dices, qui vulgi manibus tereban-
tur, fuerunt sacro illo charactere
exarati, solus Mosis ἀυτοχεφός &
ipsæ Tabulæ lapideæ eo fuerunt de-
scriptæ. Quæro autem, licueritne
tum, an verò non licuerit omnino,
eo scripturæ genere uti in describē-
dis vulgaribus Legis & Prophetarum
codicibus? An Moses id prohi-
buerit, atque interdicto sanciverit;
nec ne? Si non licuit, si interdictum
fuit, queritur interdicti illius causa;

C 6 nam

60 DE LITERIS EBR.

nam sine causâ prohibitum illud
fuisse, non sit verisimile. An ergo
ideo fuit interdictum, ne sacer illud
character vulgi manibus profana-
retur? sed an sacratior fuit ille cha-
racter, quâm ipsa Dei sacra elo-
quia, & mysteria in lege revelata?
Si ista voluit vulgi manibus teri,
atque evolvi, omnibus esse nota-
atque aperta, si non veritus est, ne
ista profani vulgi manibus profa-
narentur, putabimus eum noluiss-
e literarum ductus atque figuram
eidem vulgo esse conspicuos, &
eorum visu atque oculis indignos;
aut verò metuisse, ne manuum e-
jus contrectatione profanarentur,
aut sordidarentur? quasi verò mul-
tò major esset in ipsis literarum du-
ctibus, quâm in rebus per eos si-
gnificatis sanctitas atque dignitas?
Apage tam absurdam sententiam
& homine Christiano tam indi-
gnam cogitationem, meréque Ju-
daïcam, adeoque impiam supersti-
tio-

D I A T R I B A. 61

tionem. Si non licuit in vulgari-
bus Legis & Prophetarum codici-
bus eo uti charactere; in quibus
ergo licuit? an in Phylacteriis, amu-
le chalestis, & ^רנִנְגָּד aliisque ejusmodi si-
milibus Judæorum nugamentis?
Sed an major est harum nugarum,
quàm sacri ipsius Legis codicis san-
ctitas, ut illis potius, quàm sa-
cro isto charactere uti licuerit? Sa-
nè ex Judæorum hodiernorum
mente & sententiâ longè major est
voluminis Legis, quod in singulis
synagogis adservatur, quàm reli-
quorum vulgarium legis codicum,
qui hominum manibus teruntur, &
major codicum Legis quàm Pro-
phetarum sanctitas, & major ^{תְּפִילִין}
^{תְּפִילִין} sanctitas, quàm reliquorum scri-
ptorum. Sed mera est etiam super-
stitione illa Judaica, homine Chri-
stiano prorsus indigna.

Si licuit codices etiam sacros,
sed communes vulgi manibus te-
rendos

62 DE LITERIS EBR.

D 1 A
rendos sacro isto charactere de scribi; velu
scribere. Cur factum non fuit? quia factum ut à Mose ad Ezram usq[ue] & Daniele in toti Israëli ignotum fuerit sacer ille character, in ipsa demum captivitate Babylonica, auctis duobus manifestatus? Quid An Eleazar, Phineas, Aaronis filii Eli, Samuel, Tsadoc, Abiathar summi Sacerdotes sub Davidis & Salomonis imperio, rebus Judaeis tum maximè florentibus, tam incuriosi, tam negligentes, tam somnolenti fuerunt, ut nullum Legis codicem sacro isto charactere (si id licuit) describi curaverint? maximè, si tot ac tanta in eis latent (uti volunt Judæi Cabbalistæ) mysteria, quæ alioqui delituerunt planè ignota. Si descripti sunt, cur non ex ipsis alii? quando id interdictum non fuit. An prophetæ tam fuerunt etiam incuriosi, ut nullum Legis codicem curaverint sacro illo charactere describi?

ctere describi ; vel tam timidi (ne supersti-
tuius quiosos dicam) ut sacra etiam sua ora-
am usqueula non ausi sint sacro isto chara-
ctere describere ? An etiam Esaiæ
x Jeremiæ ignotus fuit sacer ille
character? Certè si aliquis fuit ejus
s? Quidasus inter Sapientes & Gentis il-
ius Doctores ; non fuit Prophetis
Abiatharistis ignotus, atque occultus. Cur
avidis sgitur eo non sunt usi in propriis
s Judæ libris atque oraculis scripto con-
ous, tam signandis ? Si eo usi sunt ; non i-
gitur primi Daniel & Ezras eum
populo propalaverunt, atque è te-
nebris eduxerunt.

Ac frustra est, planèque futile
Rabbi Judah , cum sua traditio-
ne , quum ait ; *Datam quidem esse*
intio Legem בכתבה charactere isto (sa-
cro nempe , & hodierno) *verùm ubi*
peccaverunt , נהפנ' להם לרווען conversa
est ipsis in fracturam ; quum verò
ad se redierunt , redditam tum illis
esse. Omitto variam & incertam
vocis illius רוען , quæ à variis af-
fertur,

64 DE LITERIS EBR.

D 1

fertur, interpretationem. Quicq; ^{figuratione,}
quid sit, vel significare voluit phra- ^{l. & Mois.}
si illâ, intercidisse penitus inter- ^{deu vel pro-}
Judæos, propter eorum peccata- ^{uent. ita p.}
ante captivitatem Babylonicam, li- ^{peccatis. Ju-}
bros omnes charactere illo sacro- ^{cous tandem}
scriptos; vel nihil dicit. Nam si man- ^{juxta Arc-}
ferunt nihilominus libri characte- ^{tis. & Mois.}
re illo sacro scripti, neque omnes ^{exibat fa-}
intercididerunt; fuit inter eos aliquis ^{int. mox}
scripturæ illius usus in libris sacris ^{tentiam. i.}
vulgaribus; atque sic ruit eorum ^{ad am.}
distinctio de charactere sacro & ^{plutam.}
communi. Si omnes omnino pro- ^{& Ezra}
pter eorum peccata intercididerunt; ^{captivitat.}
Ergo, antequam peccarent, cùm ^{Ita faci-}
nondum intercidissent, plures fue- ^{venire o-}
rant sacro illo charactere libri scri- ^{que infa-}
pti; & sic rursus concidit distin- ^{pura in-}
ctio characteris sacri, & commu- ^{redeon}
nis. Deinde, ubi ponet ille tempus ^{que sup-}
tum peccati Israëlitarum, tum in- ^{biliter}
tercisionis librorum sacro chara- ^{flam}
ctere conscriptorum? An in Tem- ^{bulis}
pli per Nabuchodonosorem con- ^{flagra-}

agratione, quum Arca, & Tabulae, & Mosis *ἀντόχεαφος*, quæ vel in Arca vel prope Arcam erant, perpeccata erunt? ita ut hoc velit R. ille Juda, peccatis Judæorum factum esse, it tandem Templum, Arca & quæ uxta Arcam erant, Tabulæ fæderis, & Mosis codex, in quibus solis exstabat sacra illa scriptura, periealignant, mox verò per eorum pœnitentiam in captivitate Babylonicâ restitutam, restitutam fuisse ipsis scripturam illam sacram, per Danielem & Ezram. Sed sic primò eodem captivitatis tempore simul & intercidit, & restituta illis fuit, scriptura ista sacra; quod non videtur convenire cum illis R. Judæ verbis, quæ innuunt, distincta esse tempora intercisionis & restitutionis: 2. redeunt absurdæ, & incommoda, quæ suprà modò deduximus ex illâ sententiâ, quæ statuit nullibi extitisse scripturam illam, nisi in Tabulis & *ἀντόχεαφω* Mosis codice. Deinde,

66 DE LITERIS EBR.

inde, si unà cum Templo, & Ar-
câ, perierunt Tabulæ & Mosis co-
dex *ἀντίχειαφος*: Unde Daniel & Ez-
ras sacram illam scripturam erue-
runt? unde fuit ipsis cognita? ne-
que enim, stante Templo, licuit i-
pis Sacrarium ingredi, & Tabula
atque codicem illum Mosis contre-
ctare, inspicere, scrutari, evolvere

Confugiunt hîc aliqui ad ma-
num illam, quæ in convivio Bel-
schatzaris descripsit in pariete *Me-
ne, Mene, &c.* Dan. 5, 5. quam scri-
pturam volunt fuisse sacram illam
qua Tabule & Mosis codex fuerun-
scripta. Verùm unde istud proba-
bunt? An quia Chaldæi, & harioli-
atq; divini, non potuerunt eam le-
gere, solus Dan. id potuit? At pri-
mùm dato, scripturam illam fuisse
sacram Tabularum & codicis Mosis
scripturam, Dan. non potuisset ta-
men ex se, & per se, sine divina reve-
latione, eam legere, si scriptura illa
nullibi exstabat quàm in Tabulis &

cod.

od. ullo, ut id jam supponitur; imò
otuissent harioli Babylonenses o-
perâ Diaboli eam legere; Diabolo
proculdubio non fuit ignota scri-
ptura Tabb. & codicis Mosaici. Ita-
que verisimilius est novam fuisse, &
è usq; omnib. incognitam, ab An-
gelo ex tempore excogitatam scri-
pturā, ad quā ideo legendā Danieli
opus fuit divinā revelatione. Dein-
de non consentiunt de illa Angeli
scripturā Dd. Talmudici, (uti ipse
observat Buxt.) Sunt enim qui vo-
lunt, scriptū illud fuisse per Gema-
triā; alii per שָׁבֵת, alii alio modo.

Si dicant, etiam ante captivitatem
Babyl. intercidisse libros sacro illo
charactere scriptos; sequitur, scri-
pturam illam sacram alibi existisse:
quām in Tabulis & Mosis codice:
nam ista non prius existiterunt,
quām cùm Templum à Nabuchodon.
est eversum. Ruit itaque rur-
sus distinctio illa characteris sacri,
& communis. Itaque frustra est R.
ille

ille Juda cum suâ characteris illius
sacri conversione יְהוָה.

Deinde, libens quæsierim à magistris illis Rabbinicis, qui duplum scripturam istam commentantur, *An existiment, scripturam illam sacram fuisse inter Iudeos, seu Israëlitas, usurpatam ante datam à Deo in monte Sinai Legem; an verò tum primum fuerit à Deo hominibus proposita, atque in orbem terrarum invecta?* Si prius illud dicant, quæritur rursus; *quis fuerit ejus inter Israëlitas usus, an sacer & singularis; an verò communis, profanus, & vulgaris?* Si communis, & profanus; cur à Deo potius, quam alter, electus est, ut effet deinceps sacer? Si sacer jam ante a fuit; quæritur, *quā in re potuerit usus ejus esse ante Legem datam sacer?* An fuerunt inter Israëlitas ante Mosis Legem libri ulli sacri? Unde id nobis probabunt? An ex mendacibus & futilibus suis traditionibus? *Credat Iudeus Apella; non ego.*
Si

Si dicant , scripturam illam tum
primùm orbi terrarum innotuisse,
quum lex in monte Sinaï à Deo fuit
Mosi data ; quid opus fuit novo
quodam charactere eam scribere,
cujus nullus erat futurus usus , nisi
mille quingentis post annis , post
solutam nimirum Babyloniam
captivitatem ? Nullus nempe ante
fuit, aut potuit esse, ejus usus, si sole
Tabulæ & Mosis codex eo chara-
ctere scripta fuerunt, si ne reliquis
quidem libros sacros eo describere
licuit : uti volunt magistri , com-
menti istius auctores. Quis ergo
potuit esse usus characteris novi &
incogniti , qui , ex quo primùm
exstitit , perpetuò mansit in Sacra-
rio (quò nemo penetrabat) inclu-
sus , nemini visus , nemini notus ?
Tum , quid opus fuit novo & in-
cognito charactere scribi Tabulas
illas & *αντοχαφον* Mosis codicem , si
in eum finem in Sacrario illa asser-
vabantur , ut tūm consulerentur ,
ubi

70 DE LITERIS EBR.

ubi controversia aliqua de varia lectione, vel codicum vulgarium corruptione moveretur. Sanè, a hoc debuerunt illa omnibus potius noto & vulgari charactere scribi, ne quis excipere posset lectio nem, quæ ex illo codice depromovetur, confictam esse.

Nam si quis erat usque adeò impudens, & perficitæ frontis, ut falsi & corruptionis argueret lectionem vulgarium codicū, quam summus sacerdos probam esse assertus, rebat, procul dubio non dubitas excipere eundem comminiscitur, pro animi arbitrio lectionem ex codice Mosis depromtam, cuius ipse solus conscientius esse potuit.

Sed age, duplicitis illius characteris appellationem excutiamus, atque inde commenti illius Judaicū futilissimi vanitatem revincamus. Sacrum characterem Sacrario conclusum dictum esse volunt ^{אשורי} ^{נברי} & vulgarem ^{ינדי}

D

De priore primūm dicamus. Quæ-
vulgarimur : An sic dictus fuerit ipsius
Sanè, a Mosis; an verò Ezrae duntaxat tem-
ibus popore, quum illius usum voluit om-
nes scriibus Judæis esse communem ? Si
sunt lectio rius dicant ; quæritur , cur sic sit
de promulgatus, An quia *Affyrius* fuit; an verò
uti R. Juda hariolatur) quia scri-
p-
tura illa fuit מושנָה beatificata .
Prius illud dici non potest. Cur e-
geret enim vel à Mose , vel ab Israëlitis,
cù, quod dictus tum fuisset character ille
Affyrius , maximè si tum primūm,
quum lex data fuit , à Deo ipso in
ducem proditus fuit. Sed etsi jam
entea inter Israëlitas in usu esset,
cur *Affyrius* ab ipsis dictus esset ?
An quia ex Affyriâ primūm pro-
hunc dierat , & ad eos venerat ? Quan-
do verò , & à quo ? Non à Mose
ipso , qui nunquam in Affyriam
profectus esse legitur. An ab Affy-
riis ad Ægyptios , & ab istis ad Is-
raëlitas defluxerat ? At unde nobis
istud exculpent ? Annon Ægyptii
Affy-

72 DE LITERIS EBR.

Assyrios sapientiâ æquarunt , ar-
verò etiam superarunt ? Tam illi
quàm istis , literarum inventum
adscribi potest ; & quamvis ab A-
ssyriis primum emanasset literarum
inventum , non sit tamen propter
ea admodum verisimile , Ægyp-
tios , qui sapientiæ & rerum scier-
tiæ gloriâ non minùs quàm Assyrii
tumebant , voluisse iisdem litera-
rum ductibus & charactere ut
cùm possent alios comminisci , pri-
piosque sibi facere .

An igitur Assyriaca fuit ab Israëlitis dicta scriptura illa , quia a
Abrahamo Judaicæ gentis aucto-
re , ex Ure Chaldæorum secum fu-
it in Chananæam delata , posterisque
suis tradita ; uti censet (referen-
tia Buxtorfio §. 63.) R. Gedalia
schalscheleth hacabbalah . Sanè
Abraham ex Ure Chaldæorum se-
cum literarum inventum & charac-
teres in Chananæam detulit , ea
potius attulit , quæ חִרְתָּ dicitu-
con

arunt, communem nimirum & vulgarem
Tam illam, quâ posteros ejus deinceps
inventum esse volunt. Nam utramque
vis ab Assyriis accepisse, non est veri-
tate; cur enim una potius quam
in propria terra, Assyriaca fuisset dicta, si u-
tile, & raraque ab Assyriis fuit accepta? I-
tum scimus, cur non potius Chaldaica fuit
dicta, siquidem ex Ure Chaldæo-
rum, non ex Assyriâ, dicitur fuisse
profectus; nec legitur unquam
fuisse in Assyriâ, quæ etsi non lon-
gè à Chaldæâ fuerit dissita, & Chal-
daea Assyriorum Regi (uti vide-
tur) paruerit tum temporis, potuit
amen Abraham, in alienam ter-
ram delatus, scripturam illam,
quam in patria didicerat, patriæ
indicare, eamque de Patriæ, non
de Affyriæ nomine in Chananæa
appellare, sine magna cujusquam
njuriâ. Imò, cur non potius ab A-
brahami posteris dicta est Abraha-
nica, cum eam ab ipso acceperint,
Chananæis ipsis tum temporis i-

D gno-

gnotam , si modò ea ab Abraham ex Ure Chaldæorum primù fuit in Chananaem allata. An d cent , Chananaeos ab Assyriis ea accepisse, Ægyptios verò à Chan næis, Israëlitas ab Ægyptiis; aut verò ab ipsis etiam Chananaeis , cui in eorum terrâ versarentur atque peregrinarentur ; à Chananaeis autem *Affyriacam* esse dictam , qui em ab Assyriis primù acceperant & didicerant. Sunt hæ long ambages , & gratis hæc omnia dicuntur , sine ullo authentico antiquitatis testimonio. Omnino igitur *Affyriaca* non fuit dicta hæ scriptura ab Israëlitis , Mosis tempore , aut verò ante ipsius Mosis tempora.

Tum etiam , quid opus fuit sive Abrahamo , sive etiam ipsi Mosis duplici charactere ? An uterque habuit abscondita quædam mysteria , quæ noluit omnibus suis ess nota , quæque propterea voluerunt ignoto

ignoto quodam & occulto chara-
tere , paucis duntaxat μεμυκμένοις
ognito , scripto consignare ? Id
erò solet facere superstitione , falsa-
ue religio, cuius mysteria (utpo-
e futilia & abominanda) si vul-
o proderentur, deriderentur, vel
ffsent exsecrationi , ea propter
ccultantur, & paucis consciis, sa-
rum prius ad silentium adactis
quod apud Græcos & Romanos
(iebat) aperiuntur, ut ignaræ ple-
beculæ religio, quæ ejusmodi jactat
horrenda mysteria, venerationi ha-
beatur. At vera religio arcana &
mysteria sua non occultat, imò
el maximè cupit ea propalari,
quia per eorum cognitionem ho-
mines perducit ad salutem , nec
è adduci poterunt sine illorum
cognitione. Itaque & frustra est
Buxtorfius , quum objicit , apud
Græcos & Ægyptios duplicem fuis-
se ejusmodi characterem, *sacrum* &
profanum; & futilissimum est, atque

D 2 va-

76 DE LITERIS EBR.

DIA
vanissimum Judæorum super-
tiosorum commentum, qui Ab-
hamo affingunt librum צִירָה
quo volunt grandia latèrē &
condita admodum mysteria;
Mosen item volunt paucos qu-
dam sapientes docuisse Cabbala
atque in ea admiranda revela-
mysteria, quæ noluerit vulgo e-
nota. Nam quæ majora & sancti-
ra esse possunt religionis mysteria
quàm ea quæ Deus in Mosis & Pro-
phetarum libris voluit omnibus
esse exposita & manifesta? Quia
futile itaque est, & vanissimæ
perstitionis plenum, dicere, Dei
voluisse tabulas Legis & Mosis
τορεαφον, peculiari quodam, &
vulgi cognitione remoto char-
aktere describi. Nam quem in fini
id voluisset? An ut plebem submi-
veret à lectione, & cognitione ei-
rum quæ charactere illo erant co-
signata? Atqui hoc à Dei ingenio
& naturâ planè alienum est; am-
eni

him sese & sua omnibus homini-
qui Abra-
m super-
as exhibere cognoscenda. Dein-
n repre-
e si hoc voluisset , cur alio com-
tre & uni & vulgari charactere descri-
tacis; quia, in omnium usum , voluit eun-
cos que
em illum Mosis codicem ? Quid
Cabbala
titur ? An in ipsis literarum duicti-
e revelatus & charactere fuit singularis a-
vulgo qua sanctitas , dignitas , & vene-
l sanctio , cujus contuendae , & oculis
mysteriis surpandae digni non fuerint ho-
mox & Pines è vulgo ? At verò meram id
omnibit & putidissimam Judaicam su-
erstitionem , suprà jam à nobis
fusme iustigatam.

Non fuit itaque scriptura ista
Mosis ipsius tempore dicta ab Is-
rahelitis *Affyriaca*; nulla nempe cau-
o chanc idonea fuit, cur sic tum diceretur.
infin ergo postmodum sic dicta fuit. At
subm uādo? An Judicum & Samuelis, an
rione Davidis & Salomonis, aliorumque
particuladæ Regum tempore ? At si Mo-
singens tempore in usu aliquo fuit inter
etraëlitas (licet sacro duntaxat illo,

D 3 & oc-

78 DE LITERIS EBR.

& occulto, quem illi volunt) nomen suum & propriam habuit a-
pellationem. Cur illam igitur pa-
modum amisisset, novamque ini-
jus locum assumisset?

An verisimile est, Samuelem, Davidem, Salomonem, pios T-
bus Judæ Reges nescivisse, q[uod]dippe, e-
nomine Mosis tempore voca-
tur sacra illa scripture, passosce
fuisse ut alio, & quidem peregrino;
nomine appellaretur? cur non potius *Sancta*, quām *A-
ffyriaca* tam à Mose, quām ab Isra-
litis dicta fuit, si usus ejus ta-
sacer, & à vulgo secretus, (uti v-
lunt) fuit?

Omnino igitur *Affyriaca* intrinseca
Judæos tum demum dicta ei, quum ab illis usurpari cœpit,
zræ nimirum tempore, post I-
lutam Captivitatem Babylonicas
quia reverâ Affyriorum & Ch-
dæorum, seu Babyloniorum, pr-
pria erat, à quibus eam accepit

213

as, & Judæis tradidit, uti vult
voluntas, Hieronymus loco supra citato. At-
habuit hinc est, quod Talmudicus
igneus in Doctor R. Jose dicit, eam esse di-
tam *אשורית Assyriacam* *מעלן עלי*
Samuel *שנאש quia ascendit una cum ipsis ex*
n, prius Tassiriā, hoc est, cœperunt eam u-
trivit, quipare, eaque uti Judæi, quum
re vocarex Assyriā, sive ex Captivita-
patisque Babylonicā, ascenderunt, ut-
pergente qui isthic in Assyriā, tam
retur in linguae, tam scripturæ Assyrio-
*rum, seu Babyloniorum, assue-
erant.*

At (inquit Buxtorfius) nulla est
eo argumento consequentia, Lingua
& scriptura Chaldaica facta est Iudeis
in Captivitate familiaris. Ergo solutā
Captivitate scripturam suam deserue-
runt, & Legem literis Chaldaicis, qui-
bus in Captivitate assueverant, scribere
voluerunt. Ego verò neque tum sic
sum specialiter argumentatus, uti
me argumentari jam facit Buxtor-
fius, neque nunc sic argumentor.

D 4 Ego

80 DE LITERIS EBR.

Ego tum id tantum volui, Non
debere mirum cuiquam videris
quod Hieronymus diceret, &
Judaicis suis Doctoribus didici
iset, Ezram literas Chaldaicas Ju
dæis dedisse, iisque Legem Judæo
rum descriptissime; quia nimirum incepissent
Captivitate propriæ & vernacula
linguæ Ebraicæ penè erant obliti,
maximè verò vulgus, & Chal
dæorum ut lingua, sic & character
familiaris ipsis evaserat. Non es
puto, hæc ratiocinatio à veri specie
& similitudine admodum aliena.
Nec ego jam sic argumentor, ut
Buxtorfius facit me argumentari.
Sed hoc est jam argumentum
meum: Non potuit ab Israëlit
dici *Affyriaca*, nisi Captivitatis tem
pore, aut post solutam Captivita
tem; nam si ante Captivitatem, ad
eoque ipso Mosis tempore, fui
ab ipsis usurpata scriptura ista, ali
 nomine procul dubio ab ipsis fui
appellata. Ergo tum demum a
ipsi

sis fuit usurpata, quum ab illis *Aſſyriaca* est dicta, tempore nimirum captivitatis, vel paulò post solūm Captivitatem; nec aliā de cauſa dicta est tum *Aſſyriaca*, quām uia ab Aſſyriis, sive Chaldæis, eam ceperunt; & ideo acceperunt, uia lingua eorum facta fuerat iſis familiaris, & quasi vernacula.

At nulla est (inquit ibidem Buxtorfius) *probabilitas, ipsos, linguæ miliaris causā, Legem & scripturam suam originalem atque authenticanam prorsus deserere voluisse.* Venerorū aliud est Legem & scripturam ipsam; aliud verò literarum ductus, & characterem, defraudare. Sacrilegi, impii, profani, apostatæ fuisset, si Legem ipsam sacra Prophetarum scripta defuerissent Israëlitæ. At, fuitne tam grande scelus, tam inexpiable ista, alio facinus, Legem & Prophetarum oracula alio charactere describere, quām qui antea solitus fuerat, cùm

D 5 noyo

novo isto characteret tam integrè
intemeratè, vel ad minimam quid
literulam usque, describi potuerit
sacri illi codices, quàm quo antea
Mose & Prophetis descripti fu-
rant, quandoquidem Chaldæorum
literæ Ebraicis ad amissim, quo
vim & potestatem, respondent, i-
ut iisdem planè utraq; lingua litera-
rum ductibus tam commodè scribi
possit, quàm in lingua Græca, Attic
& Ionica, vel Dorica, & Æolica, dia-
lectus iisdē possunt literarum figu-
ris, eodē characteris genere scribi

Sed, an rem tam parvi momenti es-
se putamus, (inquit Buxt. ibidem) li-
teras, quas Deus digitis suis consecrave-
rat, quas Moses legislator ab ipso acce-
perat, quâ lex & Prophetæ ex instinctu
Spiritûs Dei conscripti fuerant, muta-
re, & propriâ ac privatâ auctoritate
לְוַיַּה תִּתְהַנֵּה literas barbaras & pro-
fanas in earum locum substituere?
An credibile est, Ezram hoc Iudæis in-
dulsurum & permissurum fuisse, nedum
ut

t ipse hujus rei auctor esse & dici vobis
uerit? Sanè, si in ipsis literarum du-
ctibus, & characteris formâ, vera,
ropria & peculiaris aliqua inesset
sanctitas, aut vis & proprietas, quæ
ad rem ipsam faceret, hoc est, ad
najorem & pleniorem planiorém-
que rerum ipsarum significatarum
ognitionem atque intelligentiam,
procul dubiò temerarium, & in-
consultum, neque id modò, sed
fortè impium & sacrilegum fuisset,
scripturam illam veterem tam san-
ctam, singularique vi & proprietate
proditam commutare. At in lite-
rarum ductibus, & characteris for-
mâ, nulla est vera sanctitas, nulla sin-
gularis vis aut proprietas, ad rerum
significatarum & vocum sensum &
mētem intelligendā atq; percipien-
dam. Deus & Moses in scribenda Le-
ge, eos procul dubio adhibuerunt
characteres, qui populo illi noti erāt
& familiares, ut eorum operâ legere
& intelligere, quæ scribebantur,

D 6 pos.

84 DE LITERIS EBR.

possent. Non igitur erant antea in se sancti, nec eo Dei & Mos facti facti sunt in se etiam sanctiores, verâ, inquam, sanctitate, sive sanctificandi vi & proprietate prædicti; Est nempe superstitionis deorum, non veræ religioni sanctitatem, seu sanctificandi vi & proprietatem, rebus externis materialibus (quales sunt literarum ductus) adscribere & affingere, ut affigere. Cùm itaque nulla sit in ipsis literarum ductibus sanctitas, cùm nulla singularis in his potius quam in illis in significando proprietas, cùm lingua Ebraïca tam commodè exprimi potuerit Chaldaicis, quam veteribus Ebraicis res non est tam magni momenti putana (ut Buxtorfio verba sua regeram quod Ezra literas, quas Deus ideo Tabulis inscriperat, & Moses codicem suum illis descripsérat, ac Prophetæ libros suos ideo exaraverant, quia jam priderunt populo Iudaico in usu communi erant).

alias non minus commodas, for-
que adeò commodiores, quia
xpeditiores, & παχυγεφία accom-
modatores (quales sunt Chalda-
æ supra Samaritanas, seu veteres
(braicas) commutarit? hásque in illa-
um locum substituerit, non privatâ
uctoritate, sed communi Judæo-
um consensu, quamquam, et si pro-
rio motu id tentasset Ezras, eâ e-
grediat apud populum illum & aucto-
ritate, & dignitate, ob eximiam &
singularem Legis peritiam, zelum
& pietatem, adeoque & spiritum
propheticum (quo factum est, ut
criptus ab eo liber inter canoni-
os, & θεοπνότητes censeatur) ut non
possit id factum privatæ & pro-
priæ auctoritati jure tribui. Neque
alde incredibile est, Ezram vel hoc Iu-
deis induluisse atque permisisse, vel ipsum
tiam hujus rei auctorem esse voluisse,
iquidem nihil inde Legi ipsi dece-
debat, vel populo Judaico peribat,
quod ullo modo esset momento-

D 7 sum,

86 DE LITERIS EBR.

sum, quando totidem planè ad
mūssim vi, sono, & potestate r
spondentibus veteribus Ebraicis
literis, et si non eādem figurâ, s
crum sic habuerunt descriptum to
tum Veteris Testamenti corpus a
que codicem. Certè eādem aucto
ritate id potuit facere Ezra, q
ip̄i volunt eum communes & vu
gares literas inter Judæos abole
visse, & sacrum characterem, an
tea singularem planè, & recondi
tum, atque in sacris duntaxat u
surpatum, communem planè &
vulgarem fecisse, sive (ut illi lo
querentur) profanasse. Nam si ad
eò sacer fuit, ut locum non ha
buerit, nisi in Tabulis à Deo ipse
sculptis, & in Mosis autographo
quo jure, qua auctoritate Ezra
communem esse voluit, atque ita
quantum in ipso fuit, profana
vit? Certè eādem, qua ille fecit
istud auctoritate, potuit & illud
facere.

Nec

Nec est quod Buxtorfius odioso
omine literas Chaldaicas vocet
barbaras; non enim magis
ierunt barbaræ, quam ipsa lingua
Chaldaica. Quod si linguâ istâ
arbarâ Daniel sacro actus Spiritu
on dubitavit scribere, & ipse E-
ras magnam sui libri partem eâ-
em linguâ conscribere, sine metu
profanationis Codicis sacri; cur
ubitaverit idem ille totum vetus
Testamentum linguæ illius Chal-
daicæ literis describere sine metu
profanationis: non enim major-
st in literis, quam in lingua bar-
baries. An apud Deum barbara
est ulla lingua? An non omnes lin-
guæ ab eo sunt? An non eodem &
pari apud ipsum sunt precio? Cur
gitur censemus, profanari sa-
cra ejus oracula, si aliis charac-
teribus & literarum ductibus descri-
bantur, quam iis, quibus primum
sunt ab ipso & Mose scripta? Apag-
yanissimam illam superstitionem
ho-

Nec

D 14
hominibus Christianis & Spiritu
Dei (quo & Daniel & Ezras du*re*
sunt) indignam; eamque hodie*re*
Judæis, genti ad naufragium usque si
perstitione*re*, relinquimus. Causa
autem, cur Ezras in antiquo scri
bendi genere mutationem istam
induxerit, attulimus in Arcano no
stro geminam, non admodum im
probabilem: nempe primò, quò
antiquam Judæorum scripturam
Samaritanis (quos cane pejus &
angue oderant) videbat pridem ei
se occupatam, tam in sacris, quām
in civilibus & profanis rebus: dein
2 de, quòd Judæi in captivitate &
linguae & characteribus Chaldæo
rum jam assueverant, eaque fami
liaria sibi fecerant.

At, inquit ibidem Buxtorfius,
ubicumque terrarum hodie Iudæi de
gunt in Oriente, & Occidente, lingua
illius terræ, quam inhabitant, ipsis est
vernacula; nec propterea literas in scri
pturis sacris permutant. Sanè quā
reli-

ligione, vel potius crassâ superstitione, hodierni Judæi nefas esse utant aliâ, quâm Ebræâ linguâ sa-
mos libros in Synagogis suis pu-
licè legere, eâdem superstitione
olunt Ebræam linguam Veteris
Testamenti alio charactere, quâm
uem Ebraicum putant antiquum,
scribere; quasi grande nefas & cri-
nen esset aliter facere. Tempore
Ezræ nondum tanta occupaverat
nimos eorum superstitione. Sa-
nè linguam ipsam Ebræam, etsi
paullatim apud eos jam tum obso-
esceret, in sacris libris publicè &
privatum legendis, optimo consi-
lio & arcano providentia divinæ
motu acti, conservarunt, ut qui-
bus verbis, quo sermone Deus ipse
locutus sit, & Prophetæ scripserint
etiamnum hodie cognosceremus:
quod equidem ad pleniorum & pla-
niorem sacrorum ejus oraculorum
intelligentiam pernecessarium est;
at non est pariter necessarium, aut
verò

90 DE LITERIS EBR.

D 11
verò utile , ut eodem , quo il
charactere, etiam hodie describantur , in vulgari hominum usu. A
venerandæ autem & sacræ Antiquitatis memoriam satis no
se , & sacram illam antiquam etiam, Genit
tiamnum hodie superesse , & eam tradidisse, quæ in usu communi est apud Samaritanos.

At verò (inquit ibidem Buxtorfius) hocne esset Legem restituere
restaurare ; quo nomine celebratur Ezra? Quid? qua in re posita est Lex? An in literarum ductibus ; an ve
rò in verbis , sermone , verborum formâ, constructione, sensu, mente & significatione ? Certè in hi
potiùs, quam in illis, existimandum est Legem esse positam. Is itaq; re
ctè Legem restituisse, instaurasse dici poterit, qui partes Veteris Testa
mēti(que multe sūt) huc & illuc dis
iectas, conquisivit, in unum colle
git , ordine certo digessit , corru
ptos(sì forte) codices plurium col
latione

D I A T R I B A. 91

tione correxit , & emendavit ,
de libapotius Veteris Testamenti intelli-
m uſu, Atentiam pro viribus , & modu-
læ Antij suo, proque temporis illius men-
ſa est noſura Spiritūs , quæ tum indulgeba-
tum eur , Gentis ſuæ hominibus ſedu-
le, & eam tradidit ; is , inquam , qui hæc
nec apud eccl. (uti Ezram ajunt, & jure qui-
em , feciffe) non dicetur Legem
enim Bini eftituifſe , instauraffe , niſi etiam
reſtuerat acrum illum codicem iſdem li-
berarum ductibus & figurâ , qua
nec Læntea , totum descripferit ? Apagē
ſ; an ne ἔργον τοιούτων iſtam ! Præterea (inquit
Buxtorfius) contrâ potius conclu-
ſu, mēttere licet , Iudeos , cum è Babylone re-
tirerentur in terram ſuam , de his o-
mnibus paulatim deferendis cogitatio-
nes animo ſuo volviſſe . Quid verò
per hæc omnia deferenda à Iudeis in-
telligit Buxtorfius ? Opinor , lin-
guam , & characteres , ſeu scriptu-
ram Chaldaicam , quibus in Ca-
ptivitate affueverant , quæ fecerant
ſibi , dum iſthic eſſent , familiaria.

At

At cur quæso istud potius concludere licet, quām illud? An de defērenda lingua Chaldaicā cogitationem suscepérunt, cūm in ea magis magisque paulatim lapsu temporis confirmati manifestō sint, adeoque magis magisque indies inter eos corrupta evaserit lingua eorum vernacula, ita ut Syrochaldaica mixobarbara tandem evaserit? Quidni igitur & Chaldæorum literas sibi pariter familiares & quasi vernaculas fecerint, sicut & lingam?

Denique, inquit ibidem, dubiā hac nititur hoc argumentum hypothesi. Literas istas Chaldæorum & Assyriorum proprias fuisse: quæ nondum est probata. Contrarium enim potius videtur, Chaldaeos & Assyrios literas istas ab Ebreis accepisse, ac didicisse. At verò hypothesin illam jam probaveram Hieronymi testimonio, quod quantum hac in re esse debeat, suprà à nobis ostensum est. Et jam
puto,

uto, magnâ ex parte planum nos
ecisse, quâm vera sit hypothesis
la, hodiernas Iudaorum literas Chal-
daeorum, seu Assyriorum esse: quod &
temporisosa appellatio arguit; uti hactenus
manifestum fecimus.

Quâ verò veri specie vult post
Iudaos Buxtorfius (nam omnia
ab ipsis habet, & dicit , argu-
menta & responsiones) Chaldaeos
& Assyrios à Judæis, non hos ab il-
lis , hodiernam accepisse scriptu-
ram ? Quid? An Chaldaei & Assyrii
victores , & rerum Domini , à de-
victis , subditis & captivis Judæis
literas, scribendique rationem, suâ
derelictâ , accepisse verisimile est;
cùm contra soleant victores subdi-
tis à se devictis, mores, linguam, &
cum lingua scribendi modum im-
ponere? An non Romani à Græcis
ut linguam, sic & characteres suos,
& rationem scribendi acceperunt?
An non iidem olim in Gallia , Hi-
spania, Africa, gentibus à se devi-
ctis

DE LITERIS EBR. §

Etis linguam suam & scriptura
communicarunt , adeoque impo
fuerunt , idemque Mahumetan
populis à se subactis fecerunt ? A
eis certè nec linguam , nec scriben
di rationem , literarumque ductu
acceperunt .

Nugacissimi sanè Judæi hodier
ni , ut quoquomodo , quo jure
quâve injuriâ hodiernam suan
scripturam omnium primam effi
tueantur . Satis sibi Suffeni sunt , u
contra omnem veri speciem men
tiantur , & calido commento fin
gant audacissimè , Chaldæos à se
accepisse literas ; at nemo , cui vel
mica salis in pectore sit , id facile
concesserit .

At (inquit Buxtorfius §. 68. ex
R. Jacob in En Israël) occasio mu
tatæ hujus scripturæ fuit Angelus ,
qui in convivio Belschazaris scri
psit in pariete , isto characteris ge
nere , *Mene* , *Mene* , *Tekel* , *Vpharsin* .
Unde (inquiunt Judæi) Daniel
occa-

ccasionem sumsit docendi Ma-
nates Assyriæ , ad eorum preces,
ripturam istam, indéque per uni-
versam Assyriam diffusa est. Sed
ugæ hæ sunt nugacissimæ ineptis-
morum & vanissimorum , at-
ue mendacissimorum Judæorum,
uibus *quidlibet audendi semper fuit*
am à multis sæculis) aqua potestas.
Quis enim , primò , illis narra-
it scripturam illam Angeli fuis-
e hodiernam istam , quâ ipsi u-
untur. Consulat ipse Buxtorfius
Talmudicos suos scriptores , inve-
niat eorum plerosque in aliâ fuis-
e sententiâ : quâ de re jam suprà à
nobis aliquid dictum est. Sed il-
lorum sententiam , quum ad gu-
tum & palatum suum non facit,
ejiciunt pro libitu hodierni Ju-
dæi. Deinde , quis putet Ange-
num illum à Deo fuisse missum ,
ut veteres Ebraicas literas Assyrios
& Chaldæos , desertis , & abro-
gatis suis , doceret ? Fuitne ea res
tanti

96 DE LITERIS EBR.

tanti momenti, ut ea propter Ageli ministerio opus fuerit. Tunc si tam sacra fuit scriptura illa, Deus ad illud usque tempus noluit cam alibi, quam in Tabulis se scriptis, & authentico Mosis codice, (ac ne quidem in reliqua Legis suae vulgaribus in usum publicum descriptis codicibus) existare; unde tanta, tamque subite mutatio, novumque adeo consilium, ut deinceps voluerit eam non modò in populo suo Israëlitico adeo fieri vulgarem, ut eâ solâ ut debuerit tam in sacrâ, quam in profanis, omnibusque adeo rebus & scriptis atque contractibus; verum etiam populis & Gentibus a fædere suo alienis communem, unâ cum populo suo electo, fecerit? Quid? Si ne profani vulgi manibus (ut illi volunt) contaminaretur, noluit eâ describi vulgares in usum populi sui communem, tum publicum, tum priyatū, Legis codices,

ces, existimandus est eam tum
termissee profanandam, & conta-
inandam manibus incircumciso-
im populorum Chaldæorum &
Assyriorum, concessò illis atque
permissò communi ejus & vulgari
rebus omnibus quantumcum-
ue profanis usu? Quæ esset hæc
ex hominum illorum, contra
uos disputo, hypothesi & senten-
â jam loquor) tanta inconsan-
ta, & consilii mutatio? Omnino
ritur Assyriaca dicta est scriptura
la, non quia (ut ineptissimè fin-
unt hodierni Judæi) ejus usus
ntea penè omnino ignotus, pau-
issimisque adeò in Israélitico po-
ulo Sapientibus cognitus, factus
st in Assyria, per Danielem & E-
ram, omnibus ipsis adeò etiam (si
Diis placet) Assyriis & Chaldæis
notus communis, & vulgaris, sed
quia character ille illa scriptura Af-
fyiorum erat, & ab ipsis ad Judæos
per quotidianam & familiarem

E cum

98 DE LITERIS EBR.

cum ipsis, tempore Captivitatis conversationem dimanavit, ac deinceps in communi fuit apud eos usu, unde *Affyriaca* ab ipsis fuit dicta, ad differentiam veteris sua scripturæ Ebraicæ, quam à Samaritanis jam occupatam ipsis reliquerunt, istâ deinceps contenti.

Non minus futile & absurdum est R. Judæ (& eorum qui eum hac in parte sequuntur, quibus Buxtorfius non audet se accensere) effugium, qui ut vim argumenti ab illâ appellatione duci declinet cōminiscitur eam scripturam *ашорית*esse dictam, quod sit *beatificata in scriptura*, h. e. quod tanto honore Deus eam dignatus sit, ut voluerit eam Tabulis à se sculptis inscribere, atque eā Legis suæ codicem authenticum à Mose describi, atque juxta Arcam in sacrario reponi. Nam primò, cur non ea propter קדושה sancta potius, quam *ашорית beatæ dicta fuisset?* I-

pse

ose Buxtorfius post Judæos, quum
eam ab alterâ distinguit, istam vo-
cat sanctam; & rectè quidem, si ve-
ra esset ejus hypothesis & distin-
tio. Ea enim in scripturâ dici so-
lent sancta, quæ ab usu communi-
ad sacrum segregabantur; ut erant
ea omnia quæ ad Tabernaculum,
& Dei in eo cultum, pertinebant:
at beata tamen dici non solent ista,
siquidem beatitudinis propriè non
sunt capacia. Homines quidem il-
lî dici possunt beati, qui Deo mi-
nistrabant in eo Tabernaculo;
quia beatitudinis possunt esse ca-
paces: at res inanimatæ (ut est scri-
ptura & literarum ductus) non
nisi ἀνυγόλογας admodum dici pos-
sunt ideo beatæ, quia serviunt ad
illum cultum.

Deinde, Verbum quidem אָשֵׁר bea-
tum facere vel prædicare, & אָשְׁר bea-
titudinem significant, sed אָשָׁר vel
nullibi significatione bea-
titudinis occurrit. Planum est in

E 2 scri-

100 DE LITERIS EBR.

scripturâ, & ubique sic dici *Aſſyriū*, à nomine Gentis proprii
אַſſוּր Assur. Denique dato, non con-
cesso, Deū Tabulas Legis hac scri-
pturâ sculpsisse, non ideo hoc fe-
cit, ut scripturam illam *beatificaret*
sive honore afficeret; sed quia vo-
luit Legem suam scripto consigna-
re (idque adeò conveniens & ne-
cessarium erat) eo charactere il-
lam Tabulis insculpsit, qui in po-
pulo illo notus & vulgaris fuit:
quo facto nullam illi scripturæ *bea-*
titudinem, aut verò honorem pro-
priè dictum, infudit, vel tribuit,
non certè magis quam Christus,
cum legitur in Euangeliō digito
suo in terram scripsisse, vel (si fa-
bula id non est) quum Epistolam
ad Abgarum Regem scripsit, cen-
sendus est *beatificasse*, aut magno
honore affecisse scripturam, seu
characteres illos, quos manu suâ
delineavit. Sic planum (uti puta-
mus) fit, mera esse somnia, effugia
& de-

deliria, quæ de scripturâ istâ *Aſriacâ* comminiscuntur Judæi.

Sed alterum Arcani nostri punctionis argumentum sollicitat uxorius (§ 72) negatque proba illud quidquam; quia cum Samari ni veras literas Ebraicas nunquam abuerint, eæ quoque à Iudeis non pererunt illis reliqui. Vulgares acceperunt; illas retinuerunt. At quæſo, uî dici potest Samaritanos veras teras Ebraicas nunquam habuif? An non, fatente Buxtorfio, & uideis ipsis, vulgares Judæorum abuerunt literas? Nonne etiam vulgaris illa scriptura (iisdem vel invitis patentibus) dicitur à Talmudicis suis Doctoribus עברית *Ebraica*? Nonne scriptura illa sola enè apud Judæos, veròsque Erræos, à Mosis usque tempore ad captivitatem usque Babylonicam, in usu fuit, alterius nullus fermè sus, utpote quæ (ſi vera dicunt) in solis Tabulis Legis, & Mosis au-

E 3 togra-

102 DE LITERIS EBR.

tographo codice , exstabat , in Sa-
crario occulta, nulli penè, nisi soli
Deo & Angelis , aut verò summo
Sacerdoti cognita , si modò etiam
cognita aut visa illi fuit. An scri-
ptura illa sic recondita, & occulta,
cujus nullus fermè inter Judæos
Ebræosve usus fuit, dicenda magis
vera Ebraïca , quām vulgaris illa,
quæ in continuo & communi ac
perpetuo , jam ab ipso Mose, inter
eos fuit usu ? Unde quæso , & cur
lingua & scriptura Latina , Græca,
Arabica dicitur , nisi quia à Lat-
inis, Græcis, Arabibus est , & inter
eos usurpatur , fuitque in perpe-
tuo & communi usu ? Si Græco-
rum & Romanorum Pontifices
mysticas & reconditas habuerunt
literas , sibi solis cognitas , quibus
facros suos libros, & horrenda my-
steria suæ ~~dei~~ ^{magicas} descripsérunt ,
& in delubris suis occultarunt ; an
dicendæ erunt literæ istæ occultæ ,
nullis penè cognitæ , veri & pro-
prii

Latinorum & Græcorum cha-
racteres, & scriptura? Certè, si ve-
sum est Judæorum hodiernorum de
scripturâ sententia , non est ab
Anscis dicenda vera & propriè Ebraï-
occultâ, sed *Mystica* , *Divina* , *Mosaica* vel
Judæoigelica , & alio potius quolibet
magis omni indigitanda , quâm Ebraï-
vocanda ; siquidem Ebræorum
nullus, præter unum Mosen, eas ad
captivitatem usque Babyloniam
surpavit . Vulgares , quas vocat
Græci uxtorius , fuerunt veræ , & pro-
riè Ebraicæ , quia ab omnibus E-
bræis semper sunt usurpatæ . Eas
ipsis acceperunt Samaritani ;
uo jure itaque, vel quâ fronte, ne-
potest, veras literas Ebraicas Sa-
maritanos nunquam habuisse ?

Mutationem characteris (inquit ibid.
uxtorius) instituit Ezra, ut di-
finitio esset inter ipsos & Iudæos , sed
alem, quâ Samaritanas, tanquam vul-
ares & communes, abrogavit, & Sa-
maritanis reliquit . (Hoc ipsum est,

E 4 quod

quod nos post Hieronymum
Arcano nostro diximus) Iudæis a-
tem characteris Ebræi veri & sacri
sum universalem indixit. At hoc
psum est quod jam quæritur, an ipsi
quodque magna ex parte planum
haec tenus fecimus, esse à veri specie
& similitudine maximè alienum

Atque hic à Buxtorfio & Judæo
libens quæsierim, Cur quod Dei
in dandâ Lege voluit adeò esse sa-
crum & reconditum, ut in solis
se sculptis Tabulis, & Mosis au-
thentico codice extare in Sacrario
voluerit, fiat jam adeò vulgare &
commune, ut non modò Legi
volumina omnia, librique sacre
quilibet, verùm etiam scripta o-
mnia, & contractus civiles, num-
mique adeò & moneta tota (quâ
nihil vulgarius magisque commu-
ne & profanum) solo isto chara-
ctere scribi, sculpi, scalpi, pingi
deinceps debuerint? Potuitne id E-
zras solâ suâ auctoritate, sine ma-
nife-

festissima quadam revelatione, & thentico Divinitatis testimonio, dæis persuadere? Non mihi e- idem fit valdè verisimile, ac du- o, an ipsi Buxtorfio sit illud ve- persuasum.

Atque hæc de *Affyriacæ* scriptu- nomine & appellatione dicta & *Judeo*, déque argumentis, quæ in- duci possunt, ad adstruendam usus inter Judæos novitatem.

Jam de Ebraicæ nomine aliquid camus. Non negat Buxtorfius, non negant Judæi, Samaritanam scripturam hodiernam eam esse, legiam Talmudici sui Doctores vo- quent עברית, quamque ipsi fatentur communem fuisse & vulgarem Ju- eorum, ab ipso Mosis usque tem- ore, scripturam. Quæritur, unde sic fuerit dicta? Judæi nonnulli oblunt sic dictam, quia fuit כתב pinguis בְּנֵי־עַבְרָהָן scriptura filiorum, qui sunt eidem trans, vel cis, fluvium (Ephratem maximirum) sive Transeurophratæorū.

E 5 Esto.

Esto. quid inde? Quinam *Transeuphratæi*, vel *Transfluviales?*
Mesopotamienses? Minimè; illi-
 nim אָרֶם, & אֲרֹם נְהָרִים dicuntur,
 corum ac Chaldeorum lingua נְהָרִים
 dicitur. 2. Reg. xxxvi. 11. Ergo
 li qui *cis*, non verò *trans* Euphi-
 tem, respectu Judææ, habitant,
 dicuntur: nam עבר *cis* & *trans* pre-
 miscuè in scriptura passim signi-
 cat. Et sanè עֲבָרִים *Ebrai*, iidem
 scriptura sunt cum Judæis, si
 nempe dictis à Patre eorum Abr-
 ham, qui primus in scriptura leg-
 tur dictus esse עבר (Genes. 14, 13
 h. e. πέρις: uti reddunt LXX inter-
 pretes. Sic nempe à Chananæis di-
 catus est, quia מֵעֶבֶר הַנָּהָר πέρις πατε-
 ρος *detrans fluvium* (ut sic dicam) ac
 eos venerat. Hinc עֲבָרִים, Ebrai
 dicti sunt Abrahami posteri, & יִשְׂרָאֵל
 terra Ebraorum dicitur Chana-
 naea, Genes. xl. 15. quia in ea habi-
 tabant qui dicebantur, & omnibus
 noti erant, sub hoc Ebraor. nomine.

Lin-

ingua itaq; & scripture non עֲבָרִית non iunde , nec alia de causa dicta est rocul dubiò, quām quia erat Ju-
æorum, qui *Ebræi* dicebantur, pro-
pria. Samaritanus igitur character
Ebreo עֲבָרִית dicitur, quia scripture il-
luminis est Ebreor. sive Jud. antiquorum
propria. Quare cum ab di-
tinguitur, planum est eo significari
alteram *Affyr.* alteram *Ebraor.* seu Ju-
æorum fuisse propriam, ac proin-
sule nativam, propriam, & an-
tiquam Judd. esse scripturam; אַשּׁוֹרִית
verò *Affyriacam* non alia de causa di-
ci eam, quā nunc Jud. utuntur, nisi
quia eam ab Assyriis , quorum erat
propria, desumferunt, & veteris, ac
nativæ suæ loco assumferunt; quod
pridē de illis scripsit Hieronymus
loco statim ab initio à nobis notato.

P A R S Αναστασική.

His ita constitutis , ad causam
vincendam sufficit ipsa eorum ,
quibuscum nobis res est , Judæo-
rum & Buxtorfi confessio . Ho-

E 6 dier-

diernam nempe scripturam Sama-
ritanam eam esse, quæ à Talmudi-
cis suis Doctoribus dicitur עכברית
eamque adeò fuisse vulgarem, &
comminem Judæorum à Mosis
usque tempore scripturam. Nam
quod ajunt alias fuisse, ab his di-
versas, literas, quibus Tabulæ Le-
gis & codex Mosis scripta fuere, af-
firmantibus incumbit probatio:
quæ nobis jam venit examinanda.
Ea autem potissimum, ac penè to-
ta in Judæorum hodiernorum &
Doctorum quorundam Talmudi-
corum auctoritate & testimonio
est posita: sed testimonii illius vim
atque pondus jam suprà expendi-
mus, ac nullum, & evanidum pla-
nè esse, ostendimus.

Ad rerum itaque testimonia, &
rationes, quibus utitur Buxtor-
fius, veniamus, & cuius ea sint pon-
deris, atque momenti, expenda-
mus. Rerum testimonia petit à ve-
teribus inscriptoribus, quæ sunt
vel

el veterum monetarum , velverum sepulcrorum atque monuentorum.

Monetas veteres quod attinet , no-
Mosis est (inquit . § . 26) quam ut pro-
cè probari debeat , reperiri Siclos , qui
literis notati conspiciuntur . Quid-
i sanè ? Nam à soluta Captivitate
percusserunt procul dubio Judæi ,
Assamonaïs saltem , propriis
Notis Siclos , nec alio , ab eo tem-
ore , usi sunt charactere , quam
odierno . Quid mirum itaque , si
isto charactere inveniantur per-
monies , atque signati Sicli ? Nempe ,
inquit Buxtorfius , Quis nobis per-
debet certò , utri sint antiquio-
mphæs ?

Nempe certum est , ipsis Judæis ,
 Buxtorfio , patentibus , Samari-

anum Characterem ante Captivi-

tatem à Mosis usque tempore suis-

ē inter Judæos in communi &

vulgi usu ; hodiernum verò Ju-

daicum characterem non nisi post

E 7 solu-

110 DE LITERIS EBR.

solutam Captivitatem. Necesse
igitur antiquiores eos esse Sicli
qui Samaritano, quām qui hodierni,
in scripti sunt charactere.

At, *cur non* (ait ibidem Buxton
fius) *sicut duplices tunc characteres*
usu fuerunt; sic dupli quoque char-
ctere Sicli, uno eodemque tempore cu-
potuerunt? Imò, annon fieri potest, u-
sicut ille character sanctus fuit habitu
in quo lex data; sic etiam isti Sicli cha-
racterē sancto inscripti, in usus sacros
pro Siclis sacris cusi fuerint?

Sed si verum illud est, non fui
igitur scriptura illa sacra, abdita
occulta, recondita, paucissimis, iis
que magnæ, raræ sapientiæ, & pro-
bitatis viris cognita; quales Da-
niel, & Ezras in Captivitate fue-
runt. Annon enim in omnium
manibus & oculis versabantur Si-
cli sacri? Cur enim cudebantur, ni-
si ut eorum usus esset in populo.
An putabimus eos etiam in Sacra-
rio, unà cum Legis Tabulis & au-
then-

EAR.
D I A T R I B A . III

Necesse est entico Mosis codice fuisse re-
esse Siclos conditos, neque inde unquam, vel
qui hodie tristissime esse de promtos? An à Mo-
sico solo fuerunt semel duntaxat per-
Busto, statimque in Sacrario, vel
abernaculo, reconditi? quis cre-
bat? imò quis cum aliquā fronte
uideat dicere? Si subsequentibus
Pontificibus, vel Judicibus, aut
Legibus similes, uti usus postu-
scilicet abbat, licuit percutere numinos;
non fuit certè, nec esse potuit, scri-
ptura illa usque adeò occulta, ig-
nota, recondita, uti eam fuisse vo-
lunt, qui distinctionem illam du-
plicis scripturæ, sacrae & communis,
commenti sunt: Ruit sic prorsus
distinctio illa longè vanissima, fu-
tilissimaque. Jam enim agnoscent
scripturam illam in Siclis istis fuis-
se in communi usu, omniumque
oculis palam expositam. Si licuit
Siclos sacros scripturâ ista sacrâ si-
gnare; cur non & libros sacros li-
cuit eadem describere? Imò, cur
non

non tam hi , quām illi , scripturā
istā fuerunt scripti ? Cur illud po-
tius , quām istud , factum ? Cur illi
dicitur propter illorum peccata in-
tercidisse , & versa ipsis (uti loqui
tur R. Juda) יְהוָה : potuitne inter
eos intercidere , quod in quotidiano fuit
usu ? An soli Ezræ , & Da-
nieli , potuit esse nota & familiaris
scriptura illa ? Fuitne Angeli scri-
bentis in pariete manu opus , ut
scripturam illam Judæis , & orbis
terrarum revelaret ? Hæc se mutuò
evertunt , atque tollunt . Sic secum
ipsi pugnant homines illi , & suas
ipsi devastant segetes . *Sacri & com-*
*muni*s sicli distinctio non eò perti-
nebat , quòd sacrorum Siclorum
usus in solo esset Tabernaculo , at-
que Templo , extra illud verò nul-
lus (uti videtur h̄ic subinnuere vel-
le Buxtorfius;) sed in eo erat , quòd
sacer duplo fuit pondere supra
communem , quod sacra profanis
pluris multo sint à nobis aestiman-
da ,

faciendaque. Cæterum utrius-
que tum Sacri , tum communis,
omiscuus & popularis fuit pro-
paga in il dubiò in eâ gente usus. Imò,
quis potuit esse singularis Sicli sa-
me interi in solo Tabernaculo usus?
Nonne nummorum usus est totus
& remotione , venditione , solutio-
ne, contractibus; quæ omnia extra
Tabernaculum fiebant.

Hæc (inquit Buxtorfius ibidem.)
ro certo non asseveramus (benè qui-
mum factum; nam certè nihil in eo
certi est) sed tamen non omnino impro-
babilia esse putamus , multò minus im-
possibilia. Imò verò ex modò dictis
palàm est, quàm improbabilia, quàm
incompossibilia (uti loquuntur) i-
sta sint. Atque hîc urgendi magis,
atque premendi , adstringendique
nobis sunt homines isti circa di-
stinctionem illam duplicitis à se ex-
cogitatæ scripturæ , ne elabantur.
Nam scripturam illam , quam sa-
cram vocant , vel volunt ita fuisse
pri-

privatam & internam, ut eâ solæ Legis Tabulæ & Mosis codex scrip-
turae fuerint; vel aliquem ejus usum contra duo illa fuisse concedunt.
prius illud dicunt; Sicli isti hodiernis Judæorum characteribus signati necessariò sunt Captivitate Babylonica posteriores, à Judæis post Captivitatem solutam percussi; proinde nullum est à Siclis istis dictum ab ipsis argumentum. Si alius fuit scripturæ illius extra Legem Tabulas & Mosis codicem recordatum in Arca, usus, in sacris Siclis, Legis vulgaribus codicibus, Prophetarūque oraculis describendis primò solvant illa omnia, quæ superata nobis allata sunt, adversus sententiam istam incommoda, atque absurdā. Deinde, perperam ab eis, post Talmudicos quosdam Doctores, dicitur: mutatam ab Ezra esse in scribenda Lege veterem scripturam. Nam si jam ante Ezram licuit describere, adeoquere-
vera

La vulgares Legis codices , &
phetarum libri hodiernâ istâ
fuerunt descripti , nihil
Lege scribendâ mutatum est ab
Ezra . Nam si mutationem ab Ezra
in hoc ponunt , quod cum
liceret utroque charactere
gis codices privatos & publicos
scribere , jussu & mandato Ezræ
est , ut ne postea scriberen-
r , nisi solâ Assyriacâ scripturâ , ut
scripturæ veteris & communis
braicæ nullus amplius deinceps
ter Judæos esset usus ; primùm
ve illud admodum est , nec ad di-
mendam inter Doctores Talmu-
icos controversiam sufficit , quo-
rum alii negant , alii affirmant , mu-
tationem fuisse ab Ezrâ scripturam .
An qui negant , hoc tantum vo-
lunt , etiam ante Ezram licuisse
scripturâ Assyriacâ (h. e. hodiernâ
veterem istâ Judaicâ) describere Legem &
Prophetas ; si utrique sentiunt , u-
tramque scripturam jam à Mosis
tem-

116 DE LITERIS EBR.

tempore in usu fuisse inter Iudaos? Quam frigidum, immo quam stupidum illud esset; idem enim esset, ac si dicerent licuisse, quia cuit; immo quia revera scribabant eo charactere libri sacri, quod e idem per idem dicere, & gnaviter at fortiter βαπτολογεῖν. Qui vero affirmant, mutatam esse ab Ezra scripturam, si putarunt utramque in usu ante Ezram fuisse, an hoc tantum sibi voluerunt illa sua affirmatione, Ezram alteram abrogasse puta Samaritanam; alteram vero, nempe Assyriacam, servasse? Ut hoc, inquam, significarent, fuitne ipsis sic loquendum, mutatam esse ab Ezra scripturam, quam ineptum id fuisset? Ita, dum volunt isti contendentes suos Doctores concilare, faciunt eos ineptè, insultè, stupidè loqui.

Deinde, (uti jam antea observatum est) quæ potuit esse ratio vel æquitas istius Ezrae interdicti?

Si,

inquam, scriptura Assyriaca ad-
fuit ante ipsum sacra , ut ne
idem Legis codices vulgò eâ de-
liberentur (maximè si id factum
ius Mosis jussu, atque mandato,
isti homines interdum affir-
nt; nam quo pede hîc insistant,
sciunt, modò negant, modò af-
mant, prout hinc vel inde pre-
i se vident) quo jure potuit E-
as edicere atque jubere, ut eâ so-
deinceps Judæi , non modò in
cris libris describendis , sed in
uibuslibet etiam , vel maximè
profanis scriptis utcrentur ? An
oc ejus sapientiam & pietatem
ecuit ? Annō ut discriminē inter
udæos & Samaritanos esset , suffi-
ciebat edicere, ut libri sacri solâ Af-
riacâ (quam sacram fuisse vo-
lunt) scriberentur ; alterâ verò ,
quam communem fuisse conce-
lunt , reliqua omnia profana & ci-
vilia scriberentur.

Sic enim & scripturæ sacræ suus
confi-

118 DE LITERIS EBR.

constitisset honos, nec vetus & co-
munis Ebraica abolita & abrogata
fuisse, quam non decebat profectus
abrogari, ob Getishonorem, & a-
tiquam ejus ac perpetuam consuetu-
dinem. Ita planum fit, hominibus
stis curæ non esse, si Ezram paru-
pium, parum sapientem & cordatum,
parum justum, & equum; Doctor
verò suos Talmudicos ineptos, iu-
fulos & stupidos faciant, modò ip-
id, quod tantopere expetūt, quod o-
quo jure, quâve in injuryâ, contra om-
nē rationē extorquere volunt, obti-
neant, Legis nimis. Tabb. & Mos-
âvrissephov codicē Assyriacā, h.e. ho-
diernâ istâ scripturâ fuisse exarata.

Sed jam ad reliqua realia Testi-
monia redeamus, quæ à Buxtorfi
pro sua adferuntur sententiâ. *VVil-
helmus Schikard* (inquit) scribit, ef-
fodi Hierosolymis æneos nummos anti-
quos cum Salomonis nomine, regno ad-
huc integro procusos, qui ex unâ facie
vultum Regis, ex alterâ Templum, u-

tro-

venus, ^{big,} cum vulgaribus literis ostentant.
primò velim hoc expendi, An
risimile sit Salomonem, qui aurū
in commune Judæis reddidit, ut
gentum nihil penè fieret, & in-
lapidum haberetur, curavisse
nes num̄os cum suo nomine cudi.
ram, et si in tenuiorum usum, & ad
xiores merces emendas, utiles &
cessarii fortè essent ejusmodi ænei
nummi; nonne ad hoc sufficere po-
rant nummi jam ante à præcedd.
egibus & Judd. cusi; quid opus e-
t tam magnificum & opulentum
egem paupertatis significationē
suspicionem quādam de se poste-
s, num̄orum ejusmodi ænorum
rocusione, injicere, & opulentia
famæ detrahere. Deinde, velim
consulere Judeos D. an hoc il-
concessuri sint, licuisse tum Judd.
deóq; in usu fuisse inter eos positū
ulgo & receptum, ut viri facies &
mago in publ. monetâ imprimere-
ur; & annon censemant illud esse II.

De-

120 DE LITERIS EBR.

Decalogi præcepto interdictum
Quod si tum moris fuit Regis
nomina & vultum nummis inscri-
pere, qui fit ut inter eos, qui
maritanis, h. e. veris Ebræorum
literis inscripti sunt, nullus occi-
rat cum hominis vultu impressus.
Omnino igitur vel falsus est &
etitius ejusmodi nummus, ab a-
quo Christiano confictus, quomodo
memini me argentum sicutum
lim vidisse, cui ab unâ parte D-
mini nostri Jesu Christi facies (pr-
ut ea hodie pingi solet) insculp-
erat, cum hac inscriptione hodie
nis Judæorum literis, יְהוָה יְשָׁמֵחַ, v-
bona est Villalpandi conjectura
qui recentius ab Herode percur-
sum esse conjicit, in honorem An-
tonii, cui regium nomen, regian-
dignitatem & potestatem debebat
siquidem effigies illa Antonii vul-
tum optimè dicitur referre. Si e-
nim Herodes in Augusti honorem
Templum juxta Panæadem exstru-
xit,

, illiusque memoriae dicavit;
idni putabimus, eundem in An-
nii honorem nummum percus-
so, qui se cum ejus vultu, etsi nominis
Ebraicæ inscriptione? ut sic simul,
amico Antonio gratificaretur,
patriæ religioni morem gereret,
propriæ gloriæ velificaretur, im-
missione Templi à se vel de novo
structi, (ut vult Joseph.) vel saltē
staurati atque aucti & exornati?
Monumentorum deinde profers
uxtorius inscriptiones. Ac pri-
ò objicit Benjaminem in suo Iti-
nerario , qui testatur se vidisse Pa-
triarcharum (Abrahami, &c.) se-
pulcra cum hac inscriptione
ה קבר אברהם hoc est sepulcrum A-
braham patris nostri, p. m. At i. quis
escit, hominem illum vanissimum
x innato Gentis vitio esse longè
mendacissimum , & futilissimum.
Nam quot & quanta sunt in illo
tinerario ineptissima, absurdissi-
ma, mendacissima? Deinde, dato,

F ho-

122 DE LITERIS EBR.

hodiernis literis inscripta esse s. ^{DIA}
pulcris illis verba ista ; unde nobis
probabit ea non esse à recentioro
bus Judæis, post solutam captivi-^{quam 2}
tatem , addita & insculpta ? Christus
testatur , Phariseos studiosos grammatis
fuisse exstruendi & exornandi se coniunctus
pulcra Prophetarum ; quidni ^{etio. viii. sit}
Patriarcharum ? Nonne igitur a ^{mi. titulus e}
ipsis potuerunt hæc addi, & inscribere, sed in
ibi, ad perpetuam rei memoriam, ut ^{cor. titular}
que sepulcrum istud ab aliis quibus si epul
libet , quæ illis in locis erant , dig. ^{R.R. Sch}
nosceretur? Deniq; ipsam Buxtorfi Hispaniæ,
conscientiam interrogo , an pute ^{tina forte}
formulam istam ^{הַיְהוּ מִלְחָמָה} h. e. ^{Lusitanian}
super eum sit pax , fuisse Abraham ^{alios cal}
tempore, vel ante captivitatem, in pauperis
ter Judæos usurpatam; ac non po. ^{aliquid}
tiùs recentem, & Judaicam super- ^{bos illo}
stitionem nonnihil redolentem. ^{confucis}

Tertiò refert R. Schem Tob, in ^{scribus}
libro ^{מרפא לשון}, de viso à se in Hi- ^{dici do}
spaniâ Ducis Amatziæ Regis Judæ ^{jushor}
monumento , literis hodiernis in- ^{re val}
scripto,

cripto, testimonium. Jam pridem
nobis visus est locus ille, quem
Buxtorfius; siquidem ante
usquam 20 annos in nostrâ est
liber ille, cum pluribus
grammaticis libris & scriptis
conjunctus: ac dubito an Buxtor-
o visus sit; neque enim in libro,
qui titulus est מְרָפָא לְשׁוֹן, exstat locus
le, sed in alio illi juncto, cui au-
tor titulum fecit דְּרָכֵי נָעַם uterq;
anè ejusdem est authoris R. Mosis
F. R. Schem Tob. ex familiâ
Hispaniâ, וּמִוּלְדָתוֹ בָּאֲשֶׁבָּנָה oriunda ex Is-
panâ, fortè *Lisbona*, h. e. Ullissipo in
(Lusitaniâ) qui cùm propter bella, &
alias calamitates patriâ exsularet,
pauper & egenus Bisanti, qui portus
st quidâ Appuliæ in Italiâ, isthic li-
bros illos duos מְרָפָא לְשׁוֹן & דְּרָכֵי נָעַם
confarcinavit (ut ipse fatetur) ex
scriptis cujusdam R. Joseph Me-
dici doctissimi de tribu Levi, cu-
jus honori & gloriæ tribui & cede-
re vult, si quid à se recte dictum
F 2 fuerit.

124 DE LITERIS EBR.

fuerit. Scriptum autem à se dictum librum illum **נעם דרכיו** die mensis Nisan, anni 1486. quem excusum habeo Venetiis, Anno Christi 1546. Inscriptio lapidis hæc est: **היה קינה מרה נזול לקחו ית**. Edite lamentationem amarâ voce, Ductu magno, quem Deus cepit. Cætera autem deleta erant, Carminis tantum alterius finis, seu ultimum verbum erat, **לאמץיה**.

Porrò ex eo loco hoc duntaxa extorquere potest Buxtorfius, nimurum R. illum Mosen, F. R. Schem Tob, existimasse lapideum cuius isthic meminit, fuisse impostum sepulcro Ducis exercitus Amatziæ Regis Juda, qui cum insculptus fuerit literis hodiernis Judaicis, colligit inde, usum igitur fuisse hodiernæ scripturæ Ebraicæ inter Judæos tempore Amatziæ Regis Juda. Bona certè collectio, bona consequentia, si præmissæ

la sed nichil esse pariter certæ & veræ,
e. si certum esset sepulcrum il-
id esse Ducis exercitus Amatziæ
legis Juda. Id quidem suspicatur
ab ille ; at quis non videt me-
am esse conjecturam , imò hallu-
inationem hominis illius , ex no-
mine Amatziæ lapidi illi insculpto,
uem ille putat esse Amatziam Re-
gem Juda. Quasi verò nullus aliis
in orbe terrarum fuerit eo nomi-
ne præter Regem illum Juda. Sed
neque ulla est in istâ inscriptione
mentionio Ducis exercitûs ; nec si es-
set, sequeretur Amatziam illum esse
Regem Juda , cum fortè esse pos-
sit Regulus aliquis Mahometanus,
cui iste servierit. Porrò quid re-
ligibus Juda commune cum Hispaniâ , ut illuc exercitûs sui Duces
miserint , quæ fortè ne de nomine
quidem nota illis fuit. Tum , si
tempore Regis Amatziæ scripturâ
istâ utebantur Judæi in sepulcro-
rum inscriptionibus, fuit ergo tum

F 3 com-

126 DE LITERIS EBR.

communis, vulgaris, & profana;
non sacra, non recondita, non
paucissimis duntaxat cognita, non
dum conversa erat ipsis γραμματισ, non
dum interciderat. Vel quis creda
scripturam, quam sacram volun-
tate, & in sacris tantum usurpa-
tam, adhibitam fuisse in sepulcro-
rum inscriptionibus; nam quid se-
pulcro magis immundum & pro-
fanum? Denique, si vera est illa in-
scriptio, si facta est tempore Ama-
tziae Regis Iuda; sequitur, versuum
rhythmicorum in lingua Ebraica
usum jam tum fuisse inter Judaeos
quod etiam vult bonus ille R.
Schem Tob. Ego vero non pu-
to, Buxtorfio id videri verisimile.
Nam si tum nota & usitata fuisse
inter Judaeos haec ratio & genu-
Carminis, aliquid procul dubio
illius in sacris scripturæ Canticis
& libris metricis exstaret vesti-
gium. At nullum exstat, ac ne
quidem in posterioribus & recen-
tio.

ioribus Judæorum scriptis ante
nnum Christi circiter 800 vel 900
uam Carminis rationem didice-
unt Judæi, non à veteribus Græ-
orum & Latinorum lyricis, aliūs-
e generis Poëtis, sed à Leoninis,
quos vocant, versibus, qui circa il-
ud seculum inter Christianos ver-
ificatores, in mediâ literarum bo-
narum barbarie, usurpari cœpe-
runt. De hoc sepulcro multò plu-
ra habet, non parum diversa, at
non minus à veri similitudine aliena,
Villalpandus in Ezech. Tom.
II. Part. 2. lib. 5. disp. 3. Cap. 58.
P. 544. quæ hic omnia referam,
ut liqueat, meram esse quorundam
Judæorum imposturam, ex lapi-
dis istius occasione natam, qui
Christianis Ebraïcæ linguæ ignaris
imponere, eosque ludificari volue-
runt. Sic igitur eo loco Villalpan-
dus: *Saguntum (hodie Morvedre di-
citur) urbs est in regno Valentiae, cite-
rioris Hispaniae antiquissima. In eâ an-*

F 4 no à

128 DE LITERIS EBR.

no à Christi natali 1480 tumulus q
dam inventus est non longè ab Arcis S. Quali
guntinæ portâ , in quo Adoniramus Salomonis Regis legatus ibi cùm occubu
set , olim fuerat tumulo mandatus. Non vide illi
hujus epitaphii inscriptione ea verba ab omnibus
braicis characteribus insculpta legeba Iaque V
tur: **זהו קבר אדנירם עבד המלך שלמה שבא:** Andamus ,
לגב את המת ונפטר יום Hic est tumulus Adoniram servi Regis Salomonis qui venit ut exigeret tributum , mortuus est die... &c. qui dies cùm lapis ille vetustatis injuriâ non nihil perfractus esset , haberi minimè potuit. Conferantur ista cum iis , quæ habentur i Reg. xii. 18. & iv. 6 de morte Adonirami , & videbis quām bellè ista congruant : isthi enim narratur Adoniramus lapidibus ab Israële obrutus in Sichem hīc verò tumulo conditus in Hispaniâ apud Saguntum; Missus fuerat à Roboamo , ad conciliandum populi rebellantis animum in terrâ Israëlis , hīc dicitur missus in Hispania-

aniam ad tributum colligen-
um. Quasi verò Roboamo Hi-
pania tributaria esset, quæ fortè
ex de nomine nota illi fuit. Quis
non videt ista esse commentitia, &
omni veri specie alienissima?

Itaque Villalpandum hīc rursus
udiāmus, quid istis immediate
ibjiciat: *Nos certè adhibitâ diligen-
â suâ (inquit ille) & certis homini-
us nostræ societatis (Jesuiticæ nem-
e) non mediocris auctoritatis & eru-
itionis, qui in eadem urbe Saguntinâ
sunt, re commissâ, eum lapidem per-
uiri curavimus, & tamen (quod sine
coloris sensu affirmare non possum) nus-
quam lapis repertus est, tametsi sepul-
rum illud ibi aliquando fuisse, negari
non possit: tum quia id expressè affirmat
Illustrissimus Franciscus Gonzaga, E-
scopus Mantuanus, in eo libro, quem
de origine Franciscanæ religionis, cuius
tunc temporis Generalis erat, inscri-
posuit; tum quia Saguntini cives lapidem
quendam ostendunt prope ejusdem Ar-*

130 DE LITERIS EBR.

D 1

cis portam, quem fama est eundem
lum esse, quem retulimus: unde e
appellant lapidem Collectoris Sale
monis, qui tametsi idem omnino n
sit (nempe quoad inscriptiones) in
ostendit nihilominus famam ac rum
rem prioris lapidis veram esse, Ebraic
characteres in hoc lapide illi sunt: אַרְן
פָּקֹד מֶרֶה לְשֻׁרוֹ קָחוּ יְהוָה וְהָרָה עַד כָּל־
אַמְצִית Ex his facile est videre, lapida Villalpa
istum Villalpandianum eundem
omnino esse cum illo, cuius mem
nit, quemque refert R. ille Schen
Tob; nam locus & tempus reper
lapidis congruunt, nempe annu
Christi 1480 (scribebat enim illi perito
R. Schem Tob, anno Christi 1486 & melius
& propè portam arcis Saguntina Tob,
(nam Morvedre hodie est, ubi olim
urbs Saguntum) Quod autem in
scriptio, quam ille refert, & quā Je
suitæ socii Villalpandi referunt,
non est planè eadem, inde est quod
scriptura paulò esset lectu diffici
lior, & non nihil detrita, alii aliter
eam

am legerunt : Porrò manifesta e-
usdem inscriptionis vestigia , in
traque illâ narratione apparent ;
nam utrobius postrema prioris
lineæ verba penè sunt eadem , nem-
ne ^{הַ} מְרֹה לְשׁוֹן קָדוֹם הוּא . postrema autem
posterioris lineæ vox eadem planè
est , nimirum אֲמֵץ . Quin & in
prioribus prioris lineæ verbis , quæ
à Villalpando referuntur , manife-
sta sunt vestigia lectionis R. Schem-
Tob ; nam ex וְשׁ facilè fuit legere
שָׁרֶב , ob affinem figuram רְבִי & שְׁנֵי : i-
tem pro בְּקָוְלָה non difficile fuit (homi-
ni linguæ Ebraicæ non admodum
perito) legere פְּקוּד . Porrò rectior
& melior videtur lectio R. Schem-
Tob , quam sociorum Villalpan-
di , tum quia ille peritior procul
dubio fuit linguæ Ebraicæ , quam
isti ; tum quia lectio illa sensum &
intelligentiam habet perfectam ,
at ista Villalpandiana nullum ha-
bet sensum ; nam prorsus coacta
est illa interpretatio , quam sive

F 6 ipse,

ipse, sive illius socii Jesuitæ, ei a
fingunt. Ita possumus (inquit ille
interpretari , ut prima litera ו dica
שָׁאוֹל sepulcrum ; dictiones duæ quæ se
quuntur , sint defuncti nomen & pra
nomen , ut dicat : sepulcrum אַרְן Ora
נְבָת Nabath פָּקֹד Prefecti מֶרֶח qui rebel
lavit לְשָׁרוֹן Principi suo, הַזְּהֻבוֹת tulit eum
Dominus. In sequenti autem linea hæc
item erant , וְזֶה & gloria ejus, מֶלֶךְ מִצְרָיִם usque ad Regem,
אַמְצֵיה Amasiam. Qui
non videt, quam coacta, quam sincera
ullo penè sensu sit ejusmodi inter
pretatio , quamque aliena à more,
ingenio , & phrasi verè Ebraïca.
Nam ut ו significet שָׁאוֹל , quis E
braïsmi peritus dixerit , cum שָׁאוֹל
sepulcrum non significet , nisi figu
ratâ locutione apud Prophetas ,
qui tropicè loquuntur , קְבָר autem ,
& קְבָרōt sit propria vox , quæ sepul
crum sine tropo significat, quæque
in inscriptionibus usurpari debuit ,
non illa figurata. Deinde, quis re
rum Ebraicarum peritus dicat, Ju
dæos

eos Nomen habuisse & Prænomen,
 nam ne Græcis quidem id fuerit
 more positum, sed Romanorum
 intaxat proprium. Tertio. Quid
 iud est? *Prefecti qui rebellavit*, (*re-
 bellionis* vertendum potius fuisset)
Princeps rebellium, & *rebellionis
 author*; anne missus ut *rebellibus præfi-
 retur*, eosque ad officium revo-
 raret? Si prius, qui dicitur de eo,
epit eum Dominus: hæc enim phra-
 significatur Dei favor erga eum,
 uem dicitur cepisse. An verò
 Deus dicendus authori rebellionis
 avere, eumque ad se suscipere? Si
 osterius, non aptè significatur
 illâ פָּקֹר מַרְחָא: non enim qui
 mittitur ad rebelles, ut eos ad offi-
 cium revocet, dici potest, *Rebellium*,
 aut *Rebellionis Prefectus*, nisi planè
 ἐκνεολόγως imò ἐκνεολογητάς. Deni-
 que, quid sibi ista volunt, *Gloria e-
 debuit*, ius usque ad Regem Amasiam, divinet
 qui poterit, *Davus sum; non Oedipus*,
 Denique quis fuit sub Rege Ama-

tziâ,

tziâ, qui missus ab eo fuerit ad vocandos vel compescendos rebus? Postremò hæc verba, usque regem Amatziam, non sunt in quam refert R. Schem Tob. ut risimile sit, ea esse addita à sociis Villalpandi, qui inscriptionem stam illi miserunt. Omitto quomodo Latinis literis Ebraicis illa exprimat Villalpandus, qui reddit sciaul, & מְרָה merah (pro מַרְאָה plus rah, vel moreh) & לְשׁוֹן lesro, pro faro, & וּמְקֻבְּצָה checho, pro Kacho, vel potius lekacho (ut habet R. Schem Tob, qui legit וְקָלְךָ, quod melius est) denique וְהִדְבֵּר vehudah, pro vehudah, vel potius vehodo; debet enim affixum esse isthic masculini, non fœminini generis. Quæ omnia sat ostendunt, quām vel Villalpandus vel ipsius socii, qui ista ipsi submisserunt, fuerint Ebraismi periti.

Sed audiamus, quid amplius isto lapide nobis referat Villalpandus; pergit ergo, & superioribus

ec subjicit: Verum ex eo confirmantur haec omnia, quod in ejusdem Saguntinae urbis Ms. codice quodam perantiquo (at verò antiquus admodum Tobit esse non potest, quem necesse est dicitur post annum Christi 1480) fol. 104. ista leguntur: Apud Saguntum in Urce, anno Domini 1480. (nempe usque paulò antequam scriberet Rabbi chem Tob ille; de quo nos sùb prospèrà plus minus parum, fuit inventum sepulcrum vetustatis admirandæ: vel pons erat cadaver, quod litem balsamo, R. Schonuc usque fuerat servatum, proceritatis non vulgaris, sed solito procerioris. Habebat, & hodie habet (quod notandum, nondum igitur perierat, imò illud ipsum est planè, quod à sociis Villalpandi visum & descriptum fuit) in fronte lineas duas idiomate & literis Ebraicis, quorum sensus est hujusmodi: Hoc est sepulcrum Adoniram servi Salomonis Regis, qui ad hoc venit, ut exigeret illius tributum: literæ verò Ebraicæ Latinis characteribus

racteribus designatæ, sic sonant: Ze
keber Adoniram eyed hammel
Selomo seba ligbot eth hamr
veniphtar jom. Quàm necesse
falsissimam esse & supposititi
atque commentitiam ejusmodi
scriptionem, planius est ex histo
sacrâ, 1. Reg. xii. 18. quàm ut
pus sit id quenquam monere. It
que verisimile omnino est, J
dæum aliquem (qui, cùm inve
tum esset sepulcrum illud, cuj
meminit R. Schem Tob, consult
fuit ad legendam ejus inscriptione
nem Ebraicam) Christianis linguis
& scripturæ Ebraicæ ignaris si
fuisse ludificatum, & calido com
mento inscriptionem illam con
finxisse, ut admirandum quid di
xisse videretur. Pergit adhuc ibi
dem Villalpandus de eodem lapi
de. Et fol. 112. in eodem Ms. hæcha
bentur: Ad Saguntum inventum anno
Domini 1480 in Arce, ante primam
januam exstat marmoreum Mauso-
leum,

*n, vetustatis admirandæ, literis E-
icis inscriptum, quæ ad nostros cha-
teres revocatæ sic sonant; Zehu keber
ut suprà. Et ne qua diligentia in
non minimi momenti desiderari pos-
, curavimus quām diligentissimè per
stræSocietatis viros industrios alterius
jusdam Ms. codicis verba transscribi,
i de eodem sepulcro honorificè loqui-
r. Itaque Mantuanus Episcopus pauld
te laudatus, Ms. quoddam volumen
endit, in quo præter alia antiquitatis
marie monumenta, mentio sit hujus
iam multò p̄vetustioris, & Ebraicis
characteribus insculpti, tametsi ab iis,
uibus neoterici deinde Ebrei usi sunt,
parum recedant. Hoc autem Ms.
plumen quantæ auctoritatis sit, ex eo
atet, quod olim dicatum est excellen-
fissimo Principi, eidemque Duci Segobri-
e, Comiti Emporiarum, Alfonso ab
Arragonia, dono deinde datum prædicto
Mantuano Episcopo à Vespasiano Gon-
zaga, Duce Sabionedæ, Valentia olim
prorege, & ejusdem Alfonsi Arrago-
nensis*

138 DE LITERIS EBR.

nensis affine. Ebraica autem lapidis
scriptio in eo volumine relata, in vulgo
idioma cōversa hēc est. De Adonire
la fossa es esta, que vigne Salom
del reservēt, dia y mori tribut lo
ra recebre. Multis fatagit Villalpa
dus ut nobis persuadeat, veram e
illam sepulcri Adoniram i n s
ptionem. At nunquam id persuad
bit illis, qui micam salis habent,
que aliquam vel levissimā histor
sacræ cognitionem. Qui enim ve
dici possit Adoniramum in regi
Valentiæ propè Saguntum mo
tuum esse, cūm isthuc venisset u
Salomonis Regis nomine tribu
tum inde colligeret, quem consta
ab Israëlitis lapidibus obrutum es
propè Sichem, quum à Roboam
ad rebelles pacificandos missus es
set. Et quis credat Salomoni tri
butum pependisse Hispaniam? Ne
audiendus est adversus sacram hi
storiam commentitius lapis iste
vel potius Nebulo Judæus, qui in
scri-

optionem istam confinxit, & pro
p (quam refert R. Schem Tob)
christianis linguae & scripturæ E-
icæ ignaris obtrusit, quamque
bonâ fide suscipientes, annali-
; suis & Mss. illis codicibus,
os citat & refert Villalpandus,
eruerunt. Itaque Villalpandum
um, aut ejus socios, malæ fidei
in accuso, nec negaverim Mss.
os codices ea habere, quæ ex illis
refert Villalpandus; sed demiror
ntum eorum, qui ista in Com-
entaria retulerunt, & in Mss. illis
luminibus scripto consignarunt,
mplicitatem, atque ignorantiam,
uod tam facile impostori & ne-
uloni Judæo fidem in re non ob-
urè falsa habuerint. Porrò non
uldè appositi mihi videtur Hispani-
co idiomate redditæ inscriptio
la, cùm illa sic melius reddi pos-
t: *Esta es la fossa de Adoniram del re
alamo servent, que vine para recebre
n tribut, y mori dia. &c.*

Ex

Ex his omnibus (inquit Villalpus) *d* *e* *l* *o* *l* *o* *m* *o* *n* *o* *m* *b* *u* *s* *(* *inquit Villalp* *us* *) of* *d* *u* *s* *) apertè demonstrari potest, Ebr* *o* *l* *o* *m* *, usque à Davidis & Salomonis a* *o* *l* *o* *m* *te* *,* *totum terrarum orbem replevis* *eo* *sdemque tributa, nec pauca, nec pa* *u* *l* *o* *l* *o* *m* *pretii quotannis manusupremi Tribu* *rum Principis misisse Ierosolymam. Cu* *m oblitus* *dat Judæus Apella; non ego. Ir* *am Sam* *ne Judæus quidem id facile admis* *is Tali* *tat. Quantum autem valeat, qua* *rian, atqu* *tique sit ponderis ista Villalpa* *num in le* *diana demonstratio, puto non e* *st ipse B* *jam omni cordato & prudenti l* *ente, Ezra* *Etori obscurum. Atque hæc di* *tempore* *funto de realibus, quæ Buxtorfiu* *adgaz* *adfert, Testimoniis.*

Ad inscriptiones & Testimoniis
realia refert Buxtorfius laminam
auream, fronti Pontificis affixam
cui inscriptum *לְיהוָה קָדֵשׁ*. Hanc ho
diernis Judæorum literis sculptam
fuisse, probare se putat Buxtorfius qui inde
Hieronymi testimonio, Epistolæ quoque
ad Fabiolam, de Vestibus sacer
dotalibus. Octava (inquit Hiero
nymus)

us) est lamina aurea , in quâ
tum est Nomen Dei Ebraicis qua-
literis , Iod , He , Vau , He : quod
d illos ineffabile nuncupatur . Si
iicis , (inquit Buxtorfius) er-
non Samaritanis . Siccine ? An
oblitus est Buxtorfius , scri-
ram Samaritanam à Doctori-
s suis Talmudicis vocari עַבְרִית E-
ricam , atque ipsum adeò Hiero-
num in loco , quem ex eo pro-
t ipse Buxtorfius , scribere ex-
tè , Ezram sub Zorobabele alias lite-
reperisse , quibus nunc utimur , cùm
illud usque tempus , iidem Samarita-
rum & Ebræorum characteres fue-
nt . En , Buxtorfio ipso teste , iidem
maritani & Ebræi characteres .
sufficiunt igitur jam sic arguit , Si Ebrai-
cans , ergo non Samaritanis .

Frustra itaque est R. Azarias ,
ui inde concludit , Hieronymum
uoque in eâ sententiâ fuisse , lite-
as Ebraicas hodiernas jam tempo-
is extitisse . Non usque adeò obli-
yiosus

142 DE LITERIS EBR.

viosus censendus est Hieronymus
ut tam adversa, tamque manus
pugnantia sic exserte dicat. Quo
igitur ait, *in scriptum fuisse Deinde*
quatuor literis Ebraicis Iod, He, Vau,
He, ideo sic locutus est, quia
mina & literae illae, Jod, He, Vau,
He, sunt verè Ebraicæ, & ab
ebraicis ad Samaritanos traducti sunt
charakteres illi. Neque charac-
teres isthic depinxit Hieronymus
quibus Nomen Dei in lamina
sculptum fuit, sed nomina tantum
literarum indicavit; Charakte-
verò, qui hodie eo in loco exstan-
do additi sunt ab Editoribus
perum ipsius. Ac quamvis etiam
ab ipso Hieronymo adscripti es-
sent; non eo voluit significare, i.e.
minam iisdem illis characteribus literis
formis atque figuris fuisse sculp-
tam, sed illis quæ literis istis re-
spondent in veteri & verâ Ebraicâ
scripturâ. Ad R. autem Eliezerem. Quod
quod attinet, qui dicitur in Talmud.

Hieronimus vidisse sacerdotalem laminationem, inscriptam literis illis, "לְךָ".
Quocum dicat de characteribus istis
liernis, tum id credam verum
quum omnia fabulosa, men-
tia, somnia, figmenta fuerint
universo Talmude expurgata.
Inde, locus ille non loquitur de
characteribus, quibus sculpta fuit
china aurea, sed an unā, an verò
obus diversis lineis sculpta fue-
it, agnoscente ipso Buxtorfio. Ni-
itaque inde concludi potest de
characterum formâ, seu figurâ.

Ad rationes jam accedit Bux-
torfius, ac tres dicit à formâ & si-
gurâ hodiernorum characterum.
Prima dicitur à figura ☚ Samech,
□ clausi finalis. De quibus dua-
us literis Talmudici quidam
scribunt סְמֵן שְׁלֹחַת Mem & Samech, que in
Ebræis abulis erant, stetisse in illis miracu-
lē. Quod quomodo sit intelligen-
tium, verumque esse possit, recte
ostendit

ostendit atque explicat Buxtorfiu
Verūm, argumentum quod in-
ducitur, nititur duntaxat auctor-
tate Doctorum illorum, qui a jun-
Mem & Samech stetisse miraculosè
Tabulis. Quod dictum verum est
non potest, nisi intelligatur de ho-
diernâ Judæorum scripturâ. Ita
que si verum est illud Talmudico-
rum dictum, necesse est Tabula
his hodiernis Judaïcis, non vere
Samaritanis literis fuisse sculptas.
Conceditur illa consequentia, qua
bona est; At de Antecedentis illiu-
veritate dubitatur vehementer
nempe literas illas duas ☚ & ☚ mi-
raculosè in Tabulis stetisse. Ne-
que suscipit Buxtorfius probare,
verum illud esse. Tantùm dicit, id
affirmari in Talmude, à R. Chaf-
dâ. At quis nescit, quot somnia,
quot fabulas, quot miracula homi-
nes illi pro arbitrio & animi libi-
tu, configant, ac sine necessitate
communiscantur? Unde nobis pro-
bant

Buxtorum homines illi, Tabulas lapis sic fuisse à Deo sculptas, ut
sculptura totam Tabularum crassitudinem atque spissitudinem penetra-
tur, ita ut sculptura ab utrâque Ta-
bularum parte eadem apparêret.
Hoc pro animi libitu commenti-
ant, ex Mosis dicto, Exod. xxxii.
Tabulae inscriptæ ex duobus ipsarum
Tabularum teribus, hinc & hinc scriptæ erant,
non quasi verò verba ista aliter accipi-
possint, quàm si dicamus scul-
pturam penetrasse totam Tabula-
rum spissitudinem, ut sic miracu-
lum fingantur sine necessitate. Hoc
igitur tantùm concludere potest
x illo dicto Talmudico Buxtor-
us, R. illum Chasda putasse, Ta-
bulas fuisse hodiernis literarum fi-
guris sculptas. At quanti esse de-
beat Talmudicorum, & in genere
Iudaeorum omnium hoc affirmant
apud Christianos auctoritas,
suprà à nobis initio hujus exerci-
tationis ostensum est.

G Altera,

Altera, quam ex figurâ hodier
narum literarum Ebraïcarum du
cit, ratio petitur ex quinque lite
rarum finalium figurâ, מִנְצָפֶן Men
nat spach dictarum: de quibus R.
Chijah bar Abba, dicit, צוֹפִים אַכְרּוֹם Videntes, seu Prophetæ dixe
runt eas, hoc est (uti ipse postmo
dum explicat,) exoletas quasi &
oblivioni traditas revocarunt in u
sum: hæc, inquam, ratio nititur
rursus duntaxat auctoritate Rabbi
illius, qui effatum illud pronun
ciat, sed non probat. Cur autem e
jusmodi Doctorum illorum effatis
acquiescere simpliciter nos non
oporteat hac in causâ, satis suprà
ostendimus; neque verò (uti ar
bitror) Buxtorfius ipse putat se te
neri omnibuseorum pronunciatis,
vanissimisque Decisionibus. Ubi
Rabbinicum illud effatum à Bux
torfio solidè fuerit demonstratum;
sententiam tuim mutabimus, atque
in ejus placitum pedibus ultrò ibi
mus,

nis, non propter Rabbini illius
uctoritatem, sed propter ratio-
nem, quas adferet Buxtorfius (si
has habet) evidentiam & pondus.
Idem Rabbinus ad rationem,
diam ibidem dicit ex spiculis, a-
culis & corollis, hodiernarum
herarum Judaïcarum capita ar-
squaluntur, vel ornantur, in quibus
elegit Doctores, & Cabbalistæ,
ensent latè magna mysteria,
ipso Mose in monte Sinaï tra-
nuita : quæ sunt mera otiosorum
omnium somnia, qui jactant my-
steria, eorumque certam Cabba-
lum, per manus à Mose ad ipsos
erivatam ; neque tamen ea ape-
lant, aut si quando eâ in re a-
quid tentant & aggrediuntur,
heram inscitiam, nugas meras,
insulsissima commenta pro-
unt. Absit ut Christiani ejusmo-
li ineptissimis fabulis attendant.
Ibi nobis prodiderint Judæi
Commentarios Rabbi sui Akibæ

G 2 (qui

148 DE LITERIS EBR.

(qui, uti nugantur, Deo ipso testis aliquid
commentaturus erat super unum loco
quemque Legis apiculum) & hec puncta
brum illum celebrem suorum ינשען nulli
Tagin, seu *coronamentorum*, placet observari
numque fecerint stupenda mysteria curam literarum
sapientiam spiritus Dei digna iusta, quibus
illis latere, tum dabimus manus et scrip-
& agnoscemus Deum corollas legis volumen
las literis Ebraicis in monte Sina antur; ho-
(uti illi fabulantur) illigasse. Inter veniente
rim donec istud praestiterint, licet alii nulla
bit nobis, ista, sicut infinita ali quendam
ipsorum nugamenta, securè rejice contra pot-
re, eaque cæteris ipsorum nugis, & ecclissimæ
insulsis commentis, accensere.

Neque verò ista Judæorum so-Christo
mnia confirmantur (uti post Postel queque
lum, & ex Postello censet Buxtor-Officante
fius §. 33.) ex dicto Christi, Matth. bullatum
5, 17. 18. *jota unum, aut apex unus Le-* nullum
gis non transibit, donec præterierit Cœ- quid
lum & terra. De quo loco jam o-
lim aliquid diximus in Arcano no-
stro Punctuationis, ac denudò nunc
nobis

bis aliquid dicendū venit. Christus eo loco proculdubio respicit ad puncta Vocalia, & Accentus, i tum nulli fuerunt, sed (uti recordat Hieronymus) ad fiduciam literarum, & ad cornicula quibus literarum capita in hominē scripturā (quā in scribendo regis volumine utuntur Judæi) arantur; hocque duntaxat vult, se non venisse (quod de eo falsissimè lumenibantur Judæi) ad evanđandam & abolendam Legem, ut contra potius venerit ad eam permissimè implendam. Hanc perfectissimam Legis impletionem à Christo in vitâ & morte factam, uæque per Spiritum ipsius sanctificantem in cordibus fidelium nullatim perficitur, donec plenissimè in vitâ futurâ perficiatur, illâ & hyperbolicâ locutione, ad hominum illorum, quiscum res ipsi erat, accommodata ingenium, exprimit, dicendo,

G 3 Cælum

150 DE LITERIS EBR.

Cælum & terram citius peritura
quām ut vel apiculus, seu corniculun
literarum Legis transeat, hoc est
quām ut lex non sortiatur absolu-
tissimum suum complementum.
Sic autem loquitur Christus, non post Iuda
ut probet Pharisæorum de illis cor- Postellus,
niculis & apiculis sententiam, quipud Chri
putabant, (sed falso) magna in iis eucera
latêre mysteria. Nam certè, si ve- da ipsius d
rè latêrent in illis grandia myste- plice Pat
ria, si sic Christus censuisset; qui dicat, a
factum ut nec ipse, nec ullus Apo- ut sem
stolorum nobis ullum (ne quidem Christus)
minimum) illorum mysteriorum ciceret. o
aperuerit? Unde est quod nullum Non
(ne obscurissimum quidem) tan- illa, qu
tæ, tamque admirabilis Sapientiæ cit ex M
in corniculis illis delitescentis ve- socrumit
stigium compareat, in omnibus in. 7. &
tum Euangelistarum, tum Aposto- fine vob
lorum scriptis ullis Canoniciſ? Cur
non ista revelasset Christus? Cur
non in illis indagandis nobis ali- me ver
quatenus prævixissent, viamque ac pol
præ-

¶ monstrarunt Apostoli? Nugae
que sunt, & meræ gerræ, quæ
hoc e mysteriis in Apiculis & figurâ
terarum ex solo Jod conforma-
mentum delitescentibus hariolatur
Judaicos scriptores insanus
ostellus, cuius memoria meritò
pud Christianos omnes debet es-
ignare exsecranda, propter abominan-
re ipsius deliria, qui dicitur pu-
licè Parisiis impunè olim præ-
dicasse, Matrem suam venisse,
fœminas servaret; quomodo
Christus venit, ut mares salyos fa-
ceret.

Non est momentosior ratio
illa, quam Buxtorfius §. 31. du-
cit ex Mem clauso & finali, quod
occurrit in medio vocis לְסֻבָּה Esa.
ix. 7. & מ Mem aperto, quod in
fine vocis occurrit Neh. 11. 14.
quibus in locis, (maxi-
mè verò in priore,) volunt Judæi,
ac post eos Christiani multi inter-
pretes, latèrē mysterium aliquod.

G 4 De

152 DE LITERIS EBR.

De quibus aliquid diximus in Criticâ nostrâ sacrâ; ubi ostendimus nihil esse necesse recurrere isthic a mysteria, cùm planum sit posse ist referri ad variam lectionem, nempe pro רנהה לסרבה potest legi. *Lipsis multiplicabit imperium.* Nec est quod quis objiciat, nullibi occurere *לם* pro *להם*. nam etsi non occurrat exemplum illius, quidnam possit illud dici, quàm *ב* pro *בָּם*, maximè cum passim occurrat *לם* pro *לָם*, quod profectò poëticè factum est (adjecto *ו*) à simplici *לם*. Ad posteriorem autem locum quod attinet ex Neh. 11. 14. Ab. Ezra notat, illud esse quomodo *מה-זה מה-לכם מותה, מלכם* *בְּהַמִּפְרוֹצִים* scribendum fuisse *מִמְסֻתְתַּת הַפְּרִידּוֹת Massorethæ*, (inquit) *di-ferunt illa, ut ב Mem apertum denotaret muros Ierosolymæ apertos seu fractos* (en horrendum Judaicum mysterium, & sapientiâ Dei admodum di-

gnum) sed, inquit, נכוֹן הראשׁון (prior sententia verior est, altera enim
z est רישׁ allegorica. En tibi Ju-
neum ingenuum, & mysteria illa
abbalistica ridentem. Valeant er-
o cum bonâ eorum pace & ve-
lā, tum Judaici, tum Christiani
interpretes, mysteriorum otiosi in-
quisitores, ubi nulla est mysterii
exquirendi necessitas!

Deinde argumentum dicit Bux-
orius (§ 35) à pervicaci Iudeorum
idole, & ejus quod semel arripuerunt
enacissima, maximè in rebus sacris, &
is quæ ad gloriam Gentis suæ, & ad glo-
riationem atque jactantiam pertinent.
Atque h̄c multis ἐπιτεγμαδῖ B. An
redibile est, illos passuros fuisse sibi eripi
am scripturam, quam per tot secula
pro neipunλιῷ sancto habuerant? &c.

R. Nondum tum temporis Ju-
dæos invaserat supersticio illa, quæ
posteros eorum postmodum occu-
pavit, ut Legem Dei totam consti-
tuerent in cortice, in membra-

G 5 nis,

nis, in literis, & literarum figurâ
& apiculis. Parum de his erant solo
liciti, modò rem ipsam haberent
Legis nempe verba, & voces, ea-
rumque significationem, mentem
& sensum. Quid enim ad pietatem
& veram religionem attinet, ut
his potius quàm illis literarum fi-
guris nobis describatur Dei lex,
ejusque voces & verba nobis re-
præsententur? Cùm itaque (uti
non semel est dictum) tam aptè
& commodè, tam plenè & perfe-
ctè, Assyriacâ scripturâ & chara-
cteribus, quàm veteri Ebraïcâ po-
tuerit lex Dei, & sacra ejus elo-
gia, describi; quid mirum, si
Esdras verè pius, ac minimè su-
perstitiosus, homo Assyriacam scri-
pturam, potius quàm veterem
Ebraïcam, delegerit sibi ad de-
scribendam Legem. Primò, cum
tam commodè, plenè & perfe-
ctè istâ, quàm illâ scribi potue-
rit; imò cum comodiùs fieri id
potuerit,

otuerit, siquidem ista scriptura
d ταχιγενίαιν, & κατάγεαφίαιν ma-
is est quàm illa accommodata.
ecundò, cum Judæi in Captivi-
ate isti scripturæ, uti & linguae
psi Chaldaicæ atque Assyriacæ,
am assuevissent, camque fa-
miliarem sibi fecissent? Quid
mirum, si populus ille non-
dum adeò, quàm ejus poste-
ri sub Assamoneis, (quo tem-
pore invaluit vel maximè inter
eos superstitione) scrupulosus,
circa hujusmodi minutias, in id
ultrò consensit, maximè cùm vi-
deret scripturam suam veterem
à Samaritanis, (quos mirum in
modum oderant) esse jam pri-
dem occupatam? Nihil opus ad
id persuadendum fuit vel mi-
raculis, vel divino etiam man-
dato apud populum superstitio-
ne, & δεισιδαιμονίᾳ nondum fasci-
natum atque excæcatum, sed sim-
plicem atque docilem adhuc,

G 6 & diu-

156 DE LITERIS EBR.

D 1

& diuturnâ captivitate emollitum,
atque subactum, utque insano i-
dolatriæ, quo ante exarserant,
amore liberatum, sic nondum ~~debet~~
~~dansugrias~~ vinculis irretitum. Non
fuerunt eapropter metuendæ Ez-
ræ turbæ ullæ, aut molitiones ad-
versus ipsum, quia gloriam suam
in Lege ipsâ, non in Legis litera-
rum figurâ & charactere colloca-
bant, nullam gloriacionis mate-
riam captare, aut vindicare sibi po-
terant, aut verò ipsis libebat, ex
scripturâ seu charactere, quem à
Samaritanis occupatum jam vide-
bant, quem non eripi sibi patie-
bantur, sed jam pridem occupa-
tum ultrò illis relinquebant, ne-
quid cum illis in scribendâ Lege
commune haberent. Ezras itaque
facto suo Judæis non eripiebat
scripturam suam, quam jampri-
dem Samaritani usurpaverant, nec
Judæis erectam Samaritis trade-
bat; sed occupatam jam ab illis, re-
liquit,

quit, sive noluit. (nec potuit, iam si voluisset) eripere. Nec ~~sacra~~^a magis, quam *vulgaris* & communis dicenda est; quia alia illis non fuit ad res communes, vulgaris & profanas, alia ad sacras scriendas: uti haec tenus ostensum est. Nec magna fuit in re tantillâ glorandi materia; quia non à Deo usurpatum fuit usurpata, Judæisque tradita scriptura illa, sed ideo fuit ab ipso Deo usurpata in Tabulis sculpsit, expeditis, quia jam inter Judæos erat in usu.

At, inquit Buxtorfius (§ 36) non sit verisimile, Ezram vel potuisse, vel voluisse veterem scripturam mutare. Non potuit, i. propter pervicaciam Iudeorum modò memoratam. 2. quia non erat facile exemplaria veteris scripturæ, quæ passim inter Iudeos exstabant, abrogare: erant enim tum Iudei in varias orbis partes dispersi, tum in Babyloniam, ubi Scholas & Academias habebant; tum in Palæstinam, ubi pluri-

158 DE LITERIS EBR.

ma publicè & privatim inter eos supererant Legis exemplaria. Noluisse vero Ezram hoc facere, ex eo arguitur, quod Nehemias xiiii. vers. 23. 24. 25. legimus, quanto zelo correptus fuerit, cum videret filios quorundam Iudeorum A dodice loquentes, Iudaicè autem loquenescientes. Respondemus ad primum, Pervicaciam illam, de qua loquuntur, nondum tum viguisse; & de eâjam modò responsum est. 2. ad multitudinem quod attinet exemplarium veteris scripturæ, quam objiciunt; unde nobis eam probabunt? In tantum contemptum & neglectum venerat apud Judæos tum temporis Lex Dei, ut magno veluti miraculo deputatum sit, quod Legis volumen in arcâ quadam in Templo fuerit à summo Sacerdote tempore Regis Josiæ inventum. 11 Chron. xxxiv. vers. 14. Si vulgares & communes, frequentesque fuissent in eo populo Legis codices,

adices ; an summus Pontifex vo-
nen illud , tanquam rem miram ,
que raram , & prodigiī instar ,
egi monstrasset ? Certè raros ad-
modū oportuit esse tum tempo-

Legis codices , quando ipsi
immo Pontifici volumen illud
codigiī & miraculi instar fuit. I-
dò quantus , quamque horrendus
erit in eo populo non modò sa-
larum , sed etiam omnium omni-
o bonarum literarum , etiam vul-
tarium , & profanarum neglectus
contemtus , ex eo liquet , quod
ec Salomonis liber ullus , nec cu-
usquam alterius Authoris scri-
tum ullum (præter solos libros sa-
ros , quos divina providentia vo-
uit conservatos) superfuerit , & ad
posteros transmissum sit. An o-
mnia Gentis illius monumenta , &
antiqua quæ in eo populo jam ab
ipso Mose , aut verò etiam ante Mo-
sen (ut est liber Recti) fuerunt ,
Scripta sic omnia ad unum periissēt ,
si vel

160 DE LITERIS EBR.

si vel minimum studiosus fuisset litterarum populus ille, vel si Deus ista ad posteros, indeque ad nos pervenire voluisset. Ad Legis auctoritatem & sacrorum Oraculorum conservationem in eo populo, & illo populi istius captivi statu, satis Deo fuit vel unum servasse exemplar, ex quo Ezras suum describeret, & ab isto reliqua postmodum exscriberentur. Ut nihil hic necesse sit confugere ad miracula, & fingere Ezram omnia memoriter descripsisse; uti illud finxit author quarti libri Ezrae Apocryphi.

Et unde quæso nobis duo Paralipomenon libri ab Ezra sunt maximâ ex parte consarcinati, nisi ex paucis variis & sparsis schedis, quæ hic illic inter paucos privatos delitescebant, quas ipse conquisivit, excerpit, digessit, contulit, composuit, supplevit, compegit, atque in unum compaginavit? Certè si luculenta & plurima superfuis-

sent

est in eo populo tum temporis
centis suæ antiqua monumenta,
scriptave, eorum pleraque ad nos
pergente pervenissent: nam ab eo
tempore, (maximè Assamona-
m seculo, & deinceps) sui, &
gloriæ suæ Judæi multò fuerunt
audiosiores, quam antea. Sed pa-
rtim est partim neglectu & con-
sumtu, partim hostium diripi-
tum furore, & barbarie, periit
& fuisse, intercidisse, abolita esse omnia
omnino temporum illorum in illâ
Gente illustria quæque monumen-
ta, scripta, libri, codices, exempla-
ria, ut sine veri specie nobis obji-
ciantur plurima tum in Babyloniâ,
cum in Palæstina, tempore Capti-
vitatis, Legis exemplaria. Et unde
quæso, in Babyloniâ tempore Ca-
ptivitatis procudit Buxtorfius Ju-
dæorum Scholas & Academias? An
quia septingentis vel octingentis
post annis Soræ & Neardeæ exstrui
cooperunt Scholæ & Academiæ, in
quibus

quibus Talmudici Doctores sui
ris corpus, Talmud, complexi sunt traneis mu-
ideò existimandum est pariter tem-
pore Captivitatis fuisse in Babylone, Am-
niâ celebres Scholas & Academias.
Videor mihi videre Phryges, quod hoc co-
volunt, somniantes, quum ista legem con-
tra

Ad illud autem, quod ultimum genui
objicitur ibidem §. 36. de Ezra, ancum c
conquerente, quod Judæorum libri ipse E
beri Asdodicè loquerentur, non hiscullen
Judaicè; unde concludere volunt non verò
quod prout linguae causâ deferetur, non
contra istos Iudeos, neque pati vo-
luit ut alienâ lingua loquerentur; ita non locu
credibile non esse illum Legis scripturam, etiam
qua à Deo data erat, & digito ejus con-
secrata, cum Assyriorum scripturâ per-
mutare voluisse. Respondetur pri-
mò. Non excanduit propriè Esras,
quòd filii Judæorum Asdodicè, aut
Ammoniticè loquerentur, nisi qua-
tenus illud signum fuit alterius ma-
li cuiusdam, quod illi bilem propriè
movebat; non verò ipsa lingua.

Dispar

sparspar nimirum Judæorum cum
straneis mulieribus cōjugium, ex-
onati filii matrum suarum Asdo-
carum, Ammoniticarum, &c. dia-
ctum & linguam addiscebāt. Dis-
r hoc conjugium contra Dei Le-
gitim contractum, & liberi hybridæ,
genuini Judæi, quodq; semen
cum peregrinis gentibus,
uti ipse Ezra loquitur) Israëlitæ
niscissent, bilem ei movit propriè;
on verò usus linguae Asdodicæ. A-
oqui , si usus peregrinæ linguae
um offendisset; cur ipse Chaldaicè,
locutus est modò , sed scripsit
tiam? Cur Daniel sanctissimus Pro-
pheta librum suum eodem sermo-
ne contaminavit ? Nam si lex Dei
profanata est scripturâ Assyriacâ ;
nonne liber sacer censēdus erit cō-
taminatus impuro & peregrino ser-
mone Chaldaico? Ego verò potius
retorqueo argumentum: quemad-
modum Deus voluit peregrinam
illam linguam , toto Oriente tum
tem-

temporis communissimam, hono-
rare veluti, atque condecorare, ad-
mittendo eam in sacro Oraculo-
rum suorum Canone, ut sic futuræ
aliquando Gentium vocationi vel-
uti præluderet, eoque ostenderet,
non longè abesse tempus, quo nul-
lum apud se foret Gentium & po-
pulorum discrimen, quin omnes
olim aliquando propriâ linguâ
eum essent celebraturi; sic etiam
eodem consilio, ac mente tacitè
permisit, ut & scriptura, quâ Le-
gem suam olim descripscerat, Sa-
maritanis cederet, & aliâ scriptu-
râ, Assyriacâ puta, oracula sua de-
incéps scriberentur, ut subinnue-
ret & veluti præsignificaret, tum
Judæos aliquando à fædere suo es-
se excludendos, tum Gentes alias
in eorum locum esse cooptandas.

Itaque Judæo quidem jam in-
credulo, pertinaci, superstitione
dementato, nequaquam fit verisimi-
le, Ezram, Malachiam, Haggæum,

Za-

chariam , & cæteros pios , qui post
Captivitatem fuerunt , literas à Deo
qui acceptas , non quidem per contem-
nū abjecisse , sed à Samaritis occupa-
, illis reliquise , & cum aliis , Assy-
ris puta , quibus in Captivitate assue-
rant , commutasse ; verūm homini
christiano & pio , non supersti-
toso , nequaquam à veri specie a-
līngū cenum valdē id videbitur.

Denique quod ultimò objici-
tur Fullerus , qui ait , numerosissimam
quādāorum gentem , longè latēque disse-
nit , omninatam , facilius potuisse characteres
scriptos sartos tectosque conservare , quām
amaritarum popellus exiguus , in angu-
um oppidō angustum conclusus , nihili
est : non enim quæritur , quid po-
tuerit Judgeorum populus , sed quid
factū reverā ab eo sit . Non dicimus ,
non potuisse eum characteres suos
conservasse ; dicimus tantū ab eo
id factum non esse . At posse ad esse
non datur consequentia . Unde
autem , & cur id factum esse videa-
tur ,

DIA
tur, ex hactenus dictis unicuique
non præjudiciis occupato putam
us jam satis esse manifestum.
Unde jam liberum omnibus esse
poterit, quid sibi in hac quæstionem
fentiendum esse videatur: nemini
enim præjudico; id tantum, quo
vero proprius mihi videtur, libe
rè, & apertè, cum bonâ omniuntu
pace & veniâ, propono. Faxi
Deus, ut quod ipse novit esse ve
rissimum & optimum, apud bo
nos omnes obtineat, ad sui glo
riam & Ecclesiæ suæ ædificatio
nem! quod unum totâ hac Dia
tribâ mihi ob oculos proposui.
Si minus quod verum est percepisti;
ego libens, admonitus, & melio
ribus, ac solidioribus rationibus,
& argumentis adductus, errorem
agnoscam, & monenti, atque do
centi gratias maximas habebo, at
que pro virili referam. Interim li
cebit, puto, sine cuiusquam injuriâ
& offensione, sententia, quam hac
tenus

D I A T R I B A. 167

ius arbitror satis verisimilem fe-
se ; inhærere , quam diu meliora
solidiora non fuerint mihi pro-
ntrariâ sententiâ demonstrata.

Salmurii, XXI. Augusti

M D C X L I I I .

J O S E P H I
C A L I G E R I
V I N D I C I A E ,
S I V E

*Id Dn. IOHANNIS BUXTORFI exer-
citionem in historiam Institutionis S.
Cœna & Dominicæ Animadversiones.*

N doctâ hac & eruditâ
Exercitatione , quam
Diatribæ suæ de literis
Judeorum adjunxit do-
minus Buxtorfius , multa in Viro
magno Josepho Scaligero repre-
hendit , variaque castigat , quæ ab
eo putat esse admissa σφάλματα , lib.
6. operis

6. operis incomparabilis de Emendatione Temporum, in collatione quam illic instituit Vir ille Magnus. S. Cenæ Dominicæ cum Judæorum in celebrando Paschate ritibus. Ea autem quæ ille reprehendit, sunt hæc præcipua. *Primum* quod Scaliger dicit, Judæos in ritu Agni Paschalis dupli cœnâ esse defunctos, in quorum priori hostiis immolatis, & Agno vescebantur; posterior autem fuit illi *δεῖπνον δρπλυτικὴν cœna dimissoria*, vocabaturque *ηρσεψαντήσαν*, h. e. *δεῖπνον δρπλυτικὸν*, quæ erant veluti *secunda apud Gentiles mensæ*. In quâ posteriore cœna Deo canebantur *λατρίᾳ & σύχαιρι* quædam: gratias nempe Deo agebant Judæi, & portionem circumferebant; id quod hodie quoq; illi retinent. *Secundum* est, quod ait, idem fieri solitum in reliquis festis sollemnioribus, stante Templo, & florentibus Judæorum rebus. *Tertium*, quod discriminat statuit

uit inter cœnæ Paschalis & reli-
orum festorum secundas men-
, cùm nullæ fuerint in Agni
Paschalis cœnâ secundæ mensæ.
artum & quintum , quod se-
ondas illas mensas dicit vocari à
idæis Πάσχας , h.e. ἡ πάσχα & Πάσχ.
ctum , quod loco Bellariorum
tuæ in reliquis Festis , secundis
ensis inferebantur) afferebatur
tryblio Acetarium ex intybis
lactucis agrestibus. Septimum ,
quod tortam Azymam in finem
cœnæ reservatam dicat , & in tot
usta fractam , quot erant in Φεγ-
ω, sive contubernio convivæ. O-
avum & nonum , quod dicat Ju-
xos certâ Benedictionis formulâ
sos esse , cum tortam illam Azy-
nam in fine cœnæ sumerent , &
armine quodam, Chaldaicè con-
cepto , quum tortæ illius Azymæ
particulas singulis conviviis distri-
buerent. Decimum , quod lotio-
nem pedum velit ritum & morem

H fuisse

170 DE LITERIS EBR.

fuisse Judæis in cœnâ Paschali ,
 aliis conviviis usitatum, antequam
 mensæ accumberent. *Vndecimum*
 quod quartum , seu ultimum , po-
 culum, quo cœna Paschalis clauderetur,
 batur , dicat vocatum fuisse **לְהַלֵּל**
poculum hymni. th. 30. *Duodecimum*
 quod noctem Paschalis cœnæ di-
 cat vocatam fuisse **הַנְדָה אֲגִזְלָיוֹת**, cum
 non nox ipsa, sed lectio quæ illâ no-
 cte in cœnâ recitabatur , diceretur
הַנְדָה. Obiter etiam Cameronem per-
 stringit, th. 46. quod dixerit in My-
 rothecio, panis **אֶלְוֹזִיאוֹת** vocari à Ju-
 dæis **אֶדוֹשׁ**, cum non panis, sed po-
 culi i. **אֶלְוֹזִיא** ab ipsis sic vocetur.

An bene autem & recte, an verò se-
 cus ista à Buxtorf. in Scaligero repre-
 hendantur, ut manifestius liqueat,
 utque cœnæ Dominicæ cum cœnâ
 Paschali collatio clarior evadat, o-
 perè pretium fuerit ex Maimonide,
 antiquo & celeberrimo inter Judd.
 Scriptore, totam cœnæ Paschalis ra-
 tionem, modum, ordinem & ritus hic

expo-

ponere, prout ea habentur cap. 8.
 ultimo Tractatūς זמְנָה libri
 tii operis 7° dicti. Sic ergo ille.
 Ordo cōficiendi Azyma ista XIV
 (h.e. celebrandi cōnam Pascha-
 (n) hic est. Primum unicuiq; misce-
 poculum, ac super illud recitatur
 formula Benedictionis, Ben. tu, &c.
qui creas fructum vitis, ac postea reci-
 super illud, קרוּשׁ הַזֶּבַח h. e. formu-
 lationem sanctificationis die & tempore
 usitatam, poculumque illud ipse
 à cum reliquis convivis) ebibit.
 recitat formulam Benedictio-
 is lotionis manuum, manusq; la-
 vocat. Deinde, inferūt instructā men-
 tum, eiq; imponunt מְרוּרָה (sive
 acetarium ex herbis amaris) aliaq;
 olera, tortas Azymas, & חֲרוֹתָה אֲמָרָה,
 Agnū item ipsum Paschalem, &
 carnes הַגִּנָּה h. e. victimæ die illo ma-
 standæ. Hoc autem tempore (post
 Templi scilicet secundi destruc-
 nem) inferunt mensæ duo genera
 carnium, una nempē μυημόνων Agni
 H 2 ipsius

ipsius Paschalis, alteram verò μυημεδίου σωστον חנינה victimæ diei illius.

§ 2. Tum incipit (Paterfamilia scilicet) recitatque benedictionem qui creas fructus terræ, sumitque olera (sive πικέδας) & ea intingi in Embamma, editque, ipsi & omnes unà cum eo accumbentes, ex illis herbis כוית quantum est olivæ moles. Postmodum removent mensam ab ante faciem illius, qui lectorus est הנדרה, miscentque poculum secundum, atque isthic debet esse filius (h.e. parvulus aliquis) interrogans (hoc est, qui roget cur ista fiant) tum Lector legit istud מה נשתנה quid differt nox ista à reliquis noctibus? Nimirum 1. quod in reliquis noctibus אין אנו מטבחים non intingimus, ne semel quidem; at hac nocte bis intingimus. 2. quod cæteris noctibus comedimus חמץ ומצה fermentatum & fermentatum; hac autem nocte כל מצה solum Azymum. 3. reliquis noctibus

s edimus carnem צל assam, פלון
 istam, מטבח elixam; hac autem no-
 re non nisi affā. 4. reliquis noctibus
 imus reliqua olera ; hac autem
 nocte מחרום amaras herbas. Deniq;,
 reliquis noctibus edimus, sive se-
 ntentes, sive מטביכם discumbentes; hac
 autem nocte omnes discumbimus.

3. Hoc tempore non dicimus, Hac
 nocte non edimus, nisi צל assū, quia jam
 non habemus קרבן oblationem (A-
 que pani scilicet Paschalis.) Tum incipit
 recitare lectionem Haggadę, usque
 cum compleat eam totam usque ad
 lud. §. 4. Tum repo-
 nit mensam coram eo , ac dicit,
pascha istud nos edimus propterea, quod
transfilivit Dominus super domos
patrum nostrorum in Ægypto ; scri-
tum est enim , Dicitisque , Sacrifi-
cium est Paschæ Domino. Tum tol-
lit in altum patinam, in quâ sunt her-
ba amaræ , dicitque: Istæ sunt herbæ a-
maræ, quas comedimus propterea, quod
Ægyptii amaram reddiderunt vitam

H 3 Patrum

174 DE LITERIS EBR.

D 1

Patrum nostrorum in Ægypto; scriptus est enim : Et amaram reddiderunt vitam eorum. Tum attollit manus tortam Azymam , ac dicit (a) Hoc est Azymum, quod nos comedimus propter ea , quod non sivit (Deus scilicet fermentari massam Patrum nostrorum donec revelatus est eis Dominus , eosque statim redemit ; scriptum est enim : Ecce xerunt massam, quam eduxerant ex Ægypto, &c.

§ 5. Tum addit: Propterea tenemur confiteri, laudare, celebrare, magnificare, decorare, exaltare, glorificare eum qui fecit Patribus nostris , & nobis , omnia ista signa , atque miracula , qui- que nos eduxit de servitute in libertatem , de mœrore in lætitiam , de tenebris in lucem magnam, itaque dicamus coram eo הַלְלוּ יְהוָה laudate Dominum : laudate eum servi ejus , &c. usque ad ista verba , Petram in fontem aquarum. finitque his verbis : Benedictus

sit

(a) Rituale Hisp. & Ital. istud non habent, sed ejus loco habent formulam הִנֵּה לְחִמָּא דְעַנְיָה hic est panis afflictionis, &c.

Dominus Deus noster, Rex mundi,
 qui redemit nos & Patres nostros de Ægypto, & adduxit nos ad noctem istam,
 ut in eâ comedamus Azyma & πινγίδας.
 Ioc autem tempore his addit ista:
 dominus Deus noster & Deus Patrum
 nostrorum adducat nos ad reliqua festa
 sollemnia, quæ postmodum venient, læ-
 pos in pace ob ædificationem urbis tuæ,
 & hilares in cultu tuo, ut comedamus
 e sacrificiis & Agnis Paschalibus, quo-
 um sanguis ad Altare tuum funditur
 in Ædonian, & cantemus tibi canticum
 novum pro liberatione nostrâ, & pro re-
 lemptione animæ nostræ. Benedictus sis
 tu, qui liberas Israëlem. Tum recitat
 benedictionem, qui creat fructum
 vitis, babitque poculum secun-
 dum.

§.6. Postmodū recitat Benedic-
 tionem lotionis manuum, ac manus
 lavat secundâ vice; quia fieri po-
 test, ut mens ejus & attentio avo-
 cata fuerit, dum legeret Hagga-
 dam. Tum accipit duo ῥρηлагана,

H 4 (sive,

(sive, tortas Azymas) dividitque per medium alterum eorum, quod fractum est relinquit intactam, ea quae sunt integra, utiturque e Benedictione, Ben. tu. &c. qui educit panem de terrâ. Ratio autem, cui istam Benedictionem non recitat super duo frusta, sicuti reliqui diebus festivis, hæc est; quia scriptum est, *Panis afflictionis*. Quis est pauperis mos, nimirum non panem integrum, sed frusta tantum panis colligit (mendicando scilicet): sic etiam panis hîc non integer sumitur, sed ejus duntaxat frustum seu particula. Postmodum convolvit Azymæ tortæ frustum unâ cum herbis amaris, eaque intingit in ἑρόστη ἐμβάμψα, utiturque hac benedictione: Ben. &c. qui præcepit nobis comedere Azyma & mneidas, eaque unâ edit. Quod si separatim velit edere Azymum, & separatim mneidas, utitur etiam separata benedictione super utrumque.

§ 7.

§ 7. Tum recitat Benedictio-
em istam, Ben. &c. qui præcepit no-
is comedere מִן הַבָּשָׂר de Sacrificio, e-
itque unà primum de carne חַנְגָּה
ictimæ illius diei, tum recitat Be-
nedictionem istam, Ben. &c. qui
ræcepit nobis comedere Pascha, simu-
lque edit de corpore Agni Pascha-
is. Porrò Benedictio Agni Pa-
schalis פּוֹתְרָת אֶל non excludit bene-
dictionem Sacrificii, nec Benedic-
tio Sacrificii excludit Benedictio-
nem Agni Paschalis.

§.8. Hoc tempore, quo non fit ob-
statio Agni Paschalis, postquam re-
citata est Benedictio, qui educit pa-
nem de terrâ, recitatur denuò Bene-
dictio, qui præcepit nobis comedere
Azyma, intingitque tum tortam A-
zymam in εμβαμμα, editque eam,
ac mox recitat Benedictionem τη-
νειδων, intingitque eas in חֲרוֹסֶת, sta-
timque comedit, neque eas sinit diu
hærrere in Embammate, ne forte
gustus, seu sapor earum בְּטַל im-

H 5 mutetur,

178 DE LITERIS EBR.

mutetur, (dulcedine nimirum Embammatis) Estque hoc præceptum unum de scribarum verbis : Rursum, ac postusque convolvit frustum tortæ azymæ & πινγίδας, eaque intingit in Embamma, & edit absque prævious benedictione, זכר למקדש in memoria Sanctuarii, desolati scilicet.

§ 9. Postmodū producitur convivium, editque & bibit unusquisque quicquid ipsi libet edere & biberet. (ex iis nempe, quæ mensæ impo- sita sunt) Deinde, edit de Agno Paschali בֵּית quantum est olivæ moles, neque postea gustat ullum alium cibum. Hoc autem tempore edit de tortâ azymâ, quantum est olivæ moles, neque postmodum gustat quidquam, ut hîc sit finis convivii illius (hoc est, edendi in illâ nocte) & ut gustus (sive sapor) carnis Agni, vel Azymæ tortæ, sit in ore ejus ; ehus enim ejus est de Præcepto.

§ 10. Postea manus lavat, & recitat Benedic-

nedictionem *הַמָּוֹן* cibi capiendi,
 per poculum tertium, ebibitque
 ad , ac postea miscet poculum
 quartum , & absolvit super illud
Hymnum (qui nimur su-
 à §. 5. fuit inchoatus) recitatque
 per illud Benedictionem Canti-
 , estque Hymnus iste; *Laudent te,*
omine , omnia operata tua , &c. reci-
 que benedictionem , qui *creat*
uictum vitis , neque postmodum
 aidquam gustat totâ illâ nocte,
 exceptâ aquâ. Licetque ipsi misce-
 e poculum quintum , ac super il-
 ud dicere *הַלְל הַנְדּוֹל* *Hymnum ma-*
nun , inde nempe *הַוּ לְהִ* *Confite-*
nini Domino, quoniam bonus, &c. us-
que ad, super flumina Babylonis. Ad
 stud autem quintum poculum
 non obstringimur , quomodo ad
 quatuor præcedentia pocula , po-
 testque compleri , seu absolvi Hy-
 mnus in quocunque libuerit loco,
 etiamsi non sit locus convivii.

Reliqui quatuor articuli Capi-
 tis
 H 6

tis illius toti sunt de *meseqia* ^{suppleri} quibusdam inutilibus & otiosis ^{dis, in qua} quas propterea h̄ic omittimus ^{usque ad} Subjicitur demum illi Capiti à Mais ^{quod} monide נוֹתָח exemplar (sive transcript ^{olera i} scriptum) Haggadæ , seu prolixæ illius lectionis , quam fieri jubent ^{alpaniens} mox post benedictionem secundi poculi, de quâ lectione sic ille; Formula (vel exemplar transcriptum) Hag- gada , quâ utuntur Israëlitæ hoc tempore exilii sui , hujusmodi est , Incipit eum su- per poculum secundum , dicitque: Festi- nantere gressi sumus de Ægypto , ^{הָא לְחִמָּא רַעֲנָנָא} &c. Hic est panis afflictionis , quem comederunt Patres nostri in Ægypto , &c. prout ea habetur apud Scali- gerum & Buxtorfium.

His consentanea longè maximâ ex parte sunt ea , quæ habet tum Buxtor. in Synagogâ Judaïca , tum Rituale Judæorum , Italicorum & Hispaniensium , paucis admodùm exceptis , quæ vel ipsi addunt , vel quæ ex istis quæ habet Maimoni- des ,

es, suppleri debent, aliisque nonnullis, in quibus variant, quæ non sunt usque adeò magni momenti. Ita, quod §.2. Maimonides dicit, olera intingi בחרוסת. Rituale Hispaniensium dicit, ea intingi *en vinagre*, in acetum: quæ sic conseruari possunt, ut dicamus ea priùs acetum, deinde in ἐμελίῳ intingi. Deinde, omittit Rituale Hispan. ea quæ Maimonides habet de emotione mensæ, antequam legitur Haggada, ac statim post instantia olera, eaque singulis convivis distributa, subjicit, *Tum sumet Egyptus tortas Azymas, atque eam quæ in medio est, dividet in duas partes, dimidiamque unam ponet inter duas interras; alteram verò dimidiam ponet sub nappâ לְאַפִּקְמָן eis ἐπικωμον*, quæ sunt eadem planè cum illis, quæ Maimonides habet §. 6. ut videatur omnino hīc esse in Rit. Hisp. transpositio quædam; nam mox in eo Rituali subjicitur formula Hagga-

D 1
dæ eadem cum illa Maimonid^{bin} & sing^{bus}
paucis quibusdam additis; Tū^{ntibuer.} T
post ea, quæ hīc apud Maimon^{cā inferio}
dem habentur §. 3.4. & 5. (à qu^p lactucis
bus aliquantulum variat Ritualis, eaque
Hispaniensium) subjicit. Exhaus^{que} ^{הַנָּא}
riet unusquisque convivarum p^oto San^{guari}
culum suum, lavabuntque manus singulis d
& recitabunt benedictionem lo^{im cœnab}
tionis manuum. Tum sumet tor^cTortam
tam, de quā dictum est superius^{opp}, sing
eamque in frustula dividet, una uer^m q
cum eā quæ est integra, dicetque ^{adjunct}
Ben. &c. qui educis panem de terrā, evacuat
neque comedet tamen, sed particu^{lo} dicente
lam sumet illius, quæ in duo fuit ^{am tuum} l
divisa, uteturque hac Benedictio-^{orunt}, s^{ed} Hisp
ne: Ben. &c. qui sanctificasti nos Pra-^{illud}
ceptis tuis, & præcepisti nobis edere A-^{mos aliqu}
zyma, déque eā edet, omnesque ^{udit, Tu}
unā cum eo convivæ. Tum sumet ^{podium}
de lactucis, quas intinget in εμβαίμ-^{sps im,}
μα, adjunctā hac benedictionis for-^{bas per}
mulā, Ben. &c. qui præcepisti nobis e-^{que bil}
dere מְרוֹרִים מְצֻבָּדָס, edetque de
illis,

, & singulis accumbentibus
 distribuet. Tum sumet de tortâ
 mâm inferiore, quæ integra est,
 de lactucis atque reliquis ole-
 at Rituus, eaque intinget , di-
 que מִנְמָרֶת מִן־מְגַוְּתָה hoc
Sanctuarii , comedetque ea,
 singulis dabit accumbentibus.
 cœnabunt. Postmodum su-
 mitteret Tortam , quam posuit sub
 cappâ , singulisque de eâ distri-
 uidet, ut et בְּזִיתָה quanta est olivæ magnitu-
 dinemque , adjunctâ benedictione ci-
 , evacuabuntque sua pocula vi-
 , dicentque , *Effunde , Domine,*
anno fidei tuam super Gentes , quæ te non
medio tempore runt , &c. Atque hîc Rituale
 Hispaniensium subjicit Psal-
 mos aliquot recitandos , quibus
 addit , Tum bibet unusquisque
 oculum suum, dicetque: *Ben. &c.*
pro vite , & pro fructu vitis , qui-
us peractis non comedent , ne-
que bibent convivæ quidquam
totâ nocte , usque ad sequentis
diëi

diēi jentaculum, præterquam
quam.

In Judaicâ istâ Paschali cœnâ, quatuor hæc occurrunt observanda.
Res. 1. actiones. 3. Benedictiones, seu de formulæ, quæ unicuique rei singulæ accommodantur 4. Ordo agendorum. Ad 1. quod attinet, Res. 1. in mensam inferuntur, nempe poculum, idque quadruplex. 2. Tota tæ Azymæ. 3. Acetarium ex herbe amaris. 4. ἡμερά μαρτυρίου ipse Paschalis, & carnes νινος se victimæ, quæ eo die mactabatur. Actiones sunt hæc; 1. lotio, eaq; triplex, primum initio Cœnæ, deinde in medio, post exhaustum secundum poculum, denique paullè ante finem, postquam cœnâ benc sunt impleti. 2. Benedictiones variæ. 3. Eius acetariorum Azymorum, Agni & νινος 4. Potus quadruplicis poculi. Benedicunt rebus, quæ in cœnâ vel eis & potu

i consumuntur, vel aliquâ aliâ ratione usurpantur, lotioni puta ipsi ræmittitur benedictio. Benedictioni accenseri potest consecratio, seu destinatio rerum ad celebrandum Pascha necessariarum, Tortarum puta Azymarum, Ace-
niorum, Agni, & carnium victimæ, (quæ habentur §.4. & 5.) qui-
us & hæc formula accenseri de-
bet: *אֲנָתַךְ הֵיכֶן הַבָּשָׂר אֲלֹמָנִי* *hic est panis afflictionis,*
cc. Eduntur Azyma, *πινείδες*, An-
nus ipse, & carnes victimæ. Bi-
gitur poculum quadruplex, vel, si
libet, etiam quintuplex. Benedic-
tionum formulæ sunt variæ pro
liversis rebus, quibus benedicitur:
alia nempe est Azymorum, alia A-
acetariorum, alia poculi, alia Agni,
alia victimæ, alia denique Lotiosis
benedictio. Ordo agendorum hic
est ex Maimonide. 1. Poculum pri-
mum exhaustur. 2. Manus primâ
vice lavantur. 3. Instruitur mensa,
sive in eam inferuntur, quæ sunt
eâ.

186 DE LITERIS EBR.

D 1
eā cœnâ absumenda (Buxtorfi, ^{prof} in Synagoga, instructionem me-^{fecit} s̄x præmittit poculo primo: de le-^{cum} tione aīt disputationem esse ^{Ioann} Talmude, an præcedere, am ver-^{ane &} sequi debeat primum poculum) ^{conatur, p} πνείδες priūm degustantur: ^{leguntur} Removetur mensa (Buxtorfius i. 30, singu-^{linas tert} Synagogâ remotionem istam acci-^{pit de Tortis Azymis, quæ de men-} sâ tolluntur, ut detur puerulis oc-^{casio, abd} casio quærendi & interrogandi d-^{icitur,} ritibus hujus cœnæ. Sequitur in-^{um pocu} terrogatio puerorum, & ad eam ^{berum el} Responsio. 7. Recitatur Haggada, ^{itur, & h} siue lectio benè longa, ex scriptu-^{atut, sic} râ de servitute Ægyptiacâ, & libe-^{imponitu} rationem ab eā, cum brevi ejus ^{Ex h} explicatione per singulas partes. 8. ^{Dominus} Reponitur mensa, & consecrantur ^{reponserit} ea, quæ in mensâ sunt, ad usum ^{ia Judais} Cœnæ Paschalî; prout habetur ea ^{& uoc} consecratio §. 4. & 5. 9. Exhau-^{an Ce} ritur poculum secundum. 10. Ma-^{rit, be} nus denuo layantur. 11. Tortæ A-^{uim Di} zymæ

Buxtonimæ proferuntur , & disponuntur, ac secundò benedicuntur. 12.
uno; deinde unà cum oleribus intinguntur
Embamma & eduntur. 13. Carnes
stimæ & Agni degustantur. 14.
cœnatur, produciturque cœna. 15.
egustatur rursus aliquid de A-
gnis, singulisque distribuitur. 16.
lanus tertio lavantur. 17. Pocu-
m tertium exhaeritur, illudque
bibitur, & Hymnus antè ince-
gitus absolvitur. Ultimo, quin-
quaginta poculum, si libet, (nam hoc
berum est, non necessarium) ad-
mittitur, & Hymnus magnus decan-
tatur, sicque toti illi Cœnæ finis
ponitur.

Ex his videre est , quidnam
Dominus noster Jesus Christus
sumserit , & quasi mutuatus sit
Judæis ex cœnâ istâ Paschali ,
& accommodarit ad sacram su-
mam Cœnam : nempe panem sum-
it, benedixit ei , fregit, distribuit
cum Discipulis suis , cum his ver-
bis:

bis : Accipite , edite , Hoc est corpus meum , quod pro vobis frangitur . Quæ verba ab eo substituta esse videntur loco istorum אֶל הַמִּנְאָה רַעֲנֵי Hic est panis afflictionis , quenam sanguinem comederunt olim Patres nostri in Ægypto . vel istorum loco : Hoc est Azymum , &c. item. Hoc est Pascha , &c. quæ habentur suprà apud Maimonidem §. 4. Buxtorfius putat, Christum in his alludere ad id, quod Judæi Agnum mensæ impo- situm vocant נָוֹפּוּ שֶׁל פֶּסְחָה corpus ipsum Agni , quodque jubent edere de corpore Agni . Verùm in formulâ consecrationis ipsius non dicunt: Hoc est corpus Agni , &c. sed , Pascha istud nos edimus , &c. vel , Hoc est Azymum , quod nos comedimus , &c. vide §. 4. Secundò , Christus poculum sumvit , benedixit , degustavit , distribuit cum his verbis : Hoc est poculum Novi testamenti in sanguine meo , vel , hic est sanguis Novi Testamenti , quibus in verbis non tam videtur

detur respicere ad formulam Ju-
deorum in benedictione poculi,
n. &c. qui creas fructum vitis, quām
detur alludere ad illud Mosis,
hic est sanguis fæderis, quod Deus no-
scum init. Exod. xxiv. 8. Quan-
o autem, seu quā in parte Cœ-
Paschalis Dominus Noster Je-
sus Christus sacram suam in-
ituerit Cœnam, an initio, an
medio, an verò in fine, non
est facile certò definire, neque id
modum momentosum videtur.
Consentaneum tamen magis est,
in fine instituisse dicamus, post
teriam manuum lotionem, &
uarti poculi benedictionē, quum
quintum poculum ex Maimonide
potest. Ita ut loco quinti po-
culi, sacrum Cœnæ suæ ritum in-
stituisse videatur. Lotio nempe,
quam sacræ suæ Cœnæ præmisit,
videtur omnino respondere ter-
tiæ lotioni à Judæis usurpatæ.

Jam verò ad Scaligeri reprehen-
siones

siones à Buxtorfio factas quod a ^{Leitur Cor}
tinet, *primum*, hoc in eo reprehērit, ^{caſtis in}
dit Buxtorfius, quòd duas Cœnas ^{16,7,&8}
Judæorum faciat. Certè una quæ pars inci-
dem eorum fuit Cœna, at cujus one, qua
tres veluti fuerunt partes. Unam &
prævia & quasi præparatoria, quæ est, ^{et}
poculum *primum* benedicitur ^{miger ap}
exhauritur, prima manum filio-^{ris evan}
lotio, *mneides* benedicuntur, & de-^{lata mensa}
gustantur, puerorum interro-^{regis quæd}
gationi satisfit, Haggada recita-^{nus eni}
tur, & res mensæ impositæ con-^{batur.}
secrantur, & destinantur ad sa-^{it & agn}
crum epulum, ac denique secun-^{denas; un}
dum poculum evacuatur: quæ amem ^{per}
omnia habentur quinque prio-^{rem vir}
ribus Maimonidis § §. Secunda ^{Ius Festi,}
pars incipit à secundâ manuum ^{gum Pas}
lotione, in quâ tortæ azymæ & ^{Bmaris cor}
mneides benedicuntur, & degu-^{dictus}
stantur denuo, carnium vieti-^{lne. et}
mæ & Agni particulæ benedi-^{Scaliger}
cuntur itidem, degustantur & dis-^{creat in}
tribuuntur, quam degustationem
sequi-

uitur Cœna justa, & epulum ex
positis in mensa cibis quibusli-
t, §. 6.7. & 8. Tertia & ultima Cœ-
pars incipit à tertiat manuum
cione, quam sequitur poculum
tum & quartum, & quintum,
libet, quam Cœnæ partem
aliger appellat δεῖπνον λύπλαυπηγή,
Αφίσις ἐπίκαιων, סעורה מפסקת, & se-
reas mensas, in quâ ἔχιλασμα & σύζα-
ן קבבנשׁן quædam caneabantur ; Hy-
da reuinus enim prolixus tum absolu-
batur. Buxtorfius ipse duas fa-
cere adiicit & agnoscit in eâ nocte veluti
coenæ ; unam ordinariam, in quâ
urnem בחרן jugis sacrificii, & car-
neem חנינה victimæ, seu sacrificii il-
lus Festi ; alteram verò, in quâ A-
num Paschalem ipsum cum herbis
maris comedebant. Si Buxtorfio
cet duas sic facere ex unâ coenæ,
. e. coenæ partes ; quidni pariter
caligero (& meliori quidem jure)
iceat unam facere ex Agno & חנינה
nam hæc simul & conjunctim
ede-

192 DE LITERIS EBR.

edebantur; uti ex Maimonide li-
quet) alteram ex secundis mensis
seu ἐπικάμψα, quas modò diximus
fuisse tertiam veluti Cœnæ Pascha-
lis partem à tertiat manuum lotio-
ne inchoatam: neque enim procul
dubio Scaliger aliter duas vult fuisse
Cœnas, quām duas Cœnæ uniu-
partes insignes atque distinctas.
Porrò non video, quomodo Bux-
torfius dicat in priore Cœnâ Ju-
dæos edisse carnem תםְרֵי jugis sacri-
ficij; cum תִּמְלָה fuerit holocaustum,
quod totum igne in Altari absu-
mebatur, aut si quid ex eo edere-
tur, id non à privatis, sed à solis
Sacerdotibus in templo edi debue-
rit: de publico enim & pro toto
populo offerebatur. Quod autem
Buxtorfius vult Judæos non com-
edisse Agnum, nisi post cœnam
communem & ordinariam, quia
Agnus non comedebatur (uti Ju-
dæi volunt) nisi יְהִי לְy à saturis,
sive post satietatem, vel hoc est ab
hodi-

dierno Judæorum ritu , qui di-
dūrſus est à veteri (nam ex Mai-
onide conſtat, poſt primam חנינה
Agni delibationem , productam
iſſe statim cœnam ex reliquā
ocul dubio tum Agni, tum חנינה
ſyntarne , niſi quod aliquid ex Agno
vrbatur in cœnæ finem, quando
cenuò & poſtremò aliquid de A-
gno degustabatur) vel illud Ju-
dæorum dictum , *Agnus non comedi-
tur niſi à saturis*, intelligendum eſt de
oſtremâ , in fine cœnæ Paschalis,
agni deguſtatione ſollemni. Quod
dicitur , (uti vult Bux-
orſius) cœna quæ jejunium præ-
edit, non impedit quo minus אפיקם
πίκωμον , cœnæ Paschalis (quod di-
imus eſſe tertiam ſeu ultimam e-
ius partem) dicatur etiam, atque di-
ci possit סעודה מפסקת δε πνον απολυπνον,
cum ejusmodi ἐπικάμῳ reverâ clau-
deretur , & absolveretur cœna il-
la. Et forte torta illa azyma, quæ in
finem cœnæ ſervatur à Judæis,

I ideo

194 DE LITERIS EBR.

ideò ab illis dicitur אֲפִיקְמַן, qua
אֲפִינְגָּמָן, hoc est, ἀπολυπνή. nam
אֲפִיךְס est abitus, discessus, Act. xx
29. אֲפִינְאָתָע est ire, pervenire
Rom. xvi. 19. & quamvis à voce
אֲפִינְאָמָן detorta esset vox אֲפִיקְמַן, ni-
hilominus videtur dicta torta illa.
quod esset ἀπολυπνή, nam אֲפִיךְמַן
אֲמָרָה est δείπνα ἀπολυπνή, & dici po-
test סְעֻדָה מְפַסְקָת.

Secundò reprehendit in Scalige-
ro Buxtorfius, quod dicat duas pa-
riter fuisse in reliquis Festis cœnas.
Verùm, cum Buxtorfius ipse non
neget fuisse in reliquorum Fe-
storum cœnis illud quod vocant
אֲפִיקְמַן אֲפִינְאָמָן, sive secundas men-
sas, aut Bellaria; cur Scaligerum
reprehendit quod dicat, fuisse in
illis Festis duas cœnas? non e-
nim aliud vult Scaliger, (uti
modò jam dictum) quam duas
fuisse distinctas unius cœnæ par-
tes: quomodo ipse Buxtorfius di-
cit

ut duas fuisse in Paschate cœnas, unam communem, alteram A-
ni; cum una tantum fuerit re-
verâ, sed cuius duæ fuerunt, vel
res etiam distinctæ partes.

Tertiò Scaligerum reprehendit,
quod discriminem statuat inter se-
cundas Paschatis, & reliquorum
Festorum mensas; quia nullas
Buxtorfius vult fuisse in Pascha-
tali cœnâ mensas. At negare non
potest Buxtorfius, in cœnâ Pa-
schali post tertiam lotionem de-
gustatam fuisse tortam Azymam,
cum Acetariis, eaque in-
dicta fuisse in Embamma, ad-
iuncto tertio & quarto poculo,
quæ ebibebantur. Hoc autem il-
lud est, quod Scaliger vocat se-
cundas Paschalis cœnæ mensas;
quasque ideò dicit diversas fui-
sse à secundis aliorum Festorum
mensis, quod in illis apponeren-
tur Bellaria; (quod ipse Buxtorfius

I 2 non

196 DE LITERIS EBR.

non negat) in istis verò loco Bel
lriorum essent πινεῖδες cum tort
azymâ.

Quartò, & quintò reprehendi
Scaligerum, quod vocet secunda
Paschalis cœnæ mensas ἐπίκαμ
μη & πινεῖδες, cum ei aduersetur Rab
binorum dictum ab ipso Scaliger
productum ἐπίκαμ אַפִּיקְמָן
μετὰ τὸ πινχα σὸν ἀπολύτω τὸ δεῖπνον ἐπί
κώνυμον. Verūm ad ἐπίκαμον, quod at-
tinet, agnoscit ipse Buxtorfius ter-
tiam azymam, quæ in finem cœ-
næ Paschalis reservabatur, quæ-
que cum πινεῖδες intincta in
חריכת comedebatur, dici etiamnum
ab hodiernis Judæis ἐπίκαμ. Cùm
igitur Scaliger secundas Paschalis
cœnæ mensas nihil aliud esse velit,
quam tortam illam azymam cum
πινεῖδες in Embamma intinctam, ad-
juncto poculo; quo jure eum Bux-
torfius reprehendit, quod men-
sas illas secundas vocet ἐπίκα-
μη. Nec repugnat Magistrorum
dictum,

stum, τὸν δύο λύγας τὸ δεῖπνον ἐπικάμψα.
 qm in eo dicto אֲפִיקְמָן significat
 illaria, non verò tortam illam
 reprehensum πηγέσι, quæ erat loco Bellario-
 m in aliis Festis usurpatorum.
 pque aliâ fortè de causâ videtur
 ita ista Torta אֲפִיקְמָן ἐπικάμψα, quam
 iuia in cœnâ Paschali illa eundem
 obtinebant locum, quem in reli-
 uis cœnis obtinebat ἐπικάμψα, seu
 ellaria. Ad την̄ quod attinet, dicit
 Buxtorfius Tortam ultimam cum
 cetariis dici ηνων̄ ἀβστέρσιον̄
 ibi, quod eâ abstergeretur sapor
 & gustus carnium, quæ in præce-
 lente cœnâ devoratæ fuerunt. E-
 regia verò reprehendendi tan-
 um virum causa, quasi non possit
 Torta illa dici ηνων̄. quandoqui-
 dem fatente ipso Buxtorfio voca-
 tur ηνων̄ ηνων̄. Eodem, parique ju-
 re, hoc est, nullo, perstringit Ca-
 meronem, quòd dicat benedictio-
 nem tortæ azymæ vocari à Judæis
 Ἀρών̄, cum non ipsius Tortæ, sed

I 3 poculi

198 DE LITERIS EBR.

poculi primi benedictio (uti vult Buxtorfius) sic ab ipsis vocetur. Quasi verò si poculi benedictio rectè dicitur שׂוֹרֵךְ, tortæ azymæ, Accetariorum & reliquorum ciborum qui mensæ imponuntur, benedictio non possit etiam dici שׂוֹרֵךְ, cum eadem sit in illis omnibus appellationis illius ratio. Cur enim poculi benedictio dicitur שׂוֹרֵךְ, nisi quia formulâ benedictionis, quæ illi præmittitur, poculum veluti sanctificatur, hoc est, ad usum sacram destinatur: eadem est autem reliquarum rerum, quæ mensæ imponuntur & benedicuntur, ratio. Atque eò omnino respexit Apostolus, quum dicit, cibos nullos esse esse immundos, sed omnia fidelibus sanctificari per precationem, οὐαὶ τοι Διὰ λόγου θεοῦ οὐαὶ εὐτούχεως, 1. Tim. 4. 5. Nimia est ista Domini Buxtorfii in magnis viris redarguendis σελεγίᾳ & λεπτολογίᾳ. Sextò reprehendit Scaligerum; quod

iod dicat loco Bellariorum (quæ
plicis cœnis , secundis mensis
beneferebantur) illata in Cœnâ Pa-
hali fuisse in tryblio acetaria ex
tybis & lactucis agrestibus. U-
tres notat gravissimas , scilicet,
agni illius Viri hallucinationes.
quia ḥροσת non fuit Acetarium,
ed spissum Embamma ex variis
fructibus, cum vino & aromatibus
octum. 2. quod Scaliger dicat illud
fuisse secundis mensis illatum, cum
everâ statim initio Cœnæ fuerit
nensæ impositum. 3. quod dicit
Scaliger, Azyma & olera illa amara
intincta fuisse in Embamma ; quia
inquit Buxtorfius , id siebat post
opulum secundum exhaustum ,
non verò in fine cœnæ. Ad primum ,
Scaliger non ignoravit, imò exsertè
agnoscit illud ḥροσת , & quidem qua-
le à Buxtorfio describitur; ait enim
fuisse ad spissitudinem illius Em-
bammatis, quod vulgò Mustaceam ,
Galli Mustardam vocant , nec illud

I 4 ḥרοσת

200 DE LITERIS EBR.

חֲרוֹסֶת confundit cum Acetario, cui dicat istud in illud intingi, acetariumque constare ex intybis & laetucis agrestibus. Quid h̄ic ei quæso, quod jure reprehender possit in Scaligero Buxtorfius? A fortè istud, quod dixit Embamma dictum חֲרוֹסֶת confectionem fuisse ex aceto, & aliis, nescio quibus; cum non ex aceto, sed ex vino affusum conficiatur ex hodiernorum Ju-dæorum ritualibus. Sed dato, non concesso, id ita esse; estne illud tantum, ut gravissimæ hallucinatio-nis propterea insimulandus fuerit Vir tantus? Deinde, annon fieri potest, ut recentiorum Judæorum regula & mos à Veterum hac in parte deflexerit? Certè non omnia quæ habet Buxtorfius in Synago-gâ suâ de Paschali hac cœnâ, prorsus & adamussim congruunt cum iis, quæ jam ex Maimonide ad-duximus. Maimonides nullius meminit aceti, in quod olera immer-geren-

grentur, priusquam in Embamma
 ingerentur; unde quis colligere
 essit, sensisse eum in confectione
 חֲרוֹסֶת fuisse acetum: neque enim
 dentur olera ista succi tristis &
 nari comesa fuisse sine aceto. Ad
 rundum, Scaliger non dicit חֲרוֹסֶת
 fuisse secundis duntaxat mensis,
 prius, mensæ illatum, sed in
 secundis mensis fuisse loco Bella-
 torum, usurpatum; nam illud, af-
 rebatur in tryblion loco Bellariorum,
 on necessariò significat, tum de-
 num tantum fuisse mensæ illatum,
 ruum Bellaria solent afferri; cum
 possit sic illud accipi, loco Bellario-
 rum fuisse נְרָה illud usurpatum
 in cœnâ ista. Deinde, nonne po-
 uit priore Acetario & Embamma-
 e, in primâ & secundâ cœnæ parte
 , profibsumto, aliud novum secundis
 nensis, seu ultimæ cœnæ parte ad-
 ferri? Restat tertia Scaligeri repre-
 mensio, in eo quod vult olera illa in
 fine cœnæ fuisse in Embamma in-
 geru-

I 5 tincta,

tincta, cum istud initio cœnæ, post primum & secundum poculum exhaustum, factum fuerit. Verum nihil obstat, quo minus id quod initio fuit factum, in fine denuò repeatatur; quâdere vide quę dicimus ad sequentem reprehensionem.

Septimum quod in Scaligero Buxtorfius reprehendit, hoc est, quod dicit Tortam azymam fuisse in finem cœnæ servatam, atque tum in tot particulas fuisse divisam, quot erant in cœnâ convivæ. At negare non potest Buxt. Tortam hodie servari in finem cœnæ לְאַפִּקְדָּן, uti constat ex Rituali Hispaniensium suprà à nobis allato. Nec negat Maimonides, hodie in fine cœnæ edi de tortâ azymâ כֵּיתָה quanta est olivæ moles, atque hodierno tempore id esse loco ultimæ Agni Paschalis degustationis, quæ stante Templo fiebat, quum Agnus immolaretur. Unde arguere posset Buxtorfius, stante igitur Templo,
quum

uum Christus hic in terris ver-
retur, non fuisse usurpatam ul-
lam istam Tortæ in fine cœnæ
distributionem. Verum cum du-
plex fuerit in cœna Paschali Agni
sollemnis delibatio, atque degu-
statio *quanta est olivæ moles*, u-
ma initio cœnæ, vel potius initio
secundæ partis cœnæ, (vide su-
prà §.) altera autem in fine cœ-
næ, post quam ultimam degusta-
tionem non licet quidquam am-
plius cā nocte comedere, cum
que prima degustatio sit con-
juncta cum Tortæ distributione
& oleribus intinctis in Embam-
ma, omnino videtur & ultima
ejus degustatio conjuncta fuif-
se, aut esse debuisse cum Tortâ
similiter azymâ & acetario; quia
nimirum in Lege præcipitur, ut
Agnus comedatur cum azymis
& herbis amaris, quod vel præ-
cipue fieri debuit in sollemni A-
gni degustatione & distributione;

I 6 quæ

quæ cum duplex sit initio & fine
cœnæ , duplex etiam esse debuit
tortæ azymæ & olerum intinctio
atque distributio.

Id, quod *octavò* & *nonò* reprehendit Buxtorfius , id ipsum est quod modò in Scaligero castigavit, nempe non eum reprehendit quòd dicit, Judd. usos esse formulis istis Benedictionis , neque enim id potest negare Buxtorfius ; sed temporis tantum circumstantiam in Scaligero reprehendit, quòd dicit eos esse usos formulis istis in fine cœnæ, seu mensis secundis , cum id factum sit initio ante degustatum Agnum. Sed eadem reponi potest Scaligeri defensio , quam modò attulimus. Nempe cum fuerit duplex Agni degustatio sollemnis , & distributio unicuique convivarum , primamque ejus degustationem præcesserit duplex illa Benedictionis formula super tortas azymas , quæ unà cum Agno erant cum aceta-
rio

comedendæ ; æquum omnino
ut postremam in fine cœnæ
nidegustationem præcederet si-
niter duplex illa Benedictonis
formula : nam quoties ritus aliquis
petebatur , toties benedictio illi
commodata repetebatur; uti pla-
m est in lotione manuum , quæ
ter in cœnâ illâ usurparetur,
toties etiam benedictio illius pro-
pria repetebatur. Nam quod ho-
terni Judæi dicunt , post istam
postremam Agni degustationem
hil amplius licere gustare eâ no-
te , vel sapit id recentem hodier-
num & superstitionem ,
el intelligendum illud de reliquis
bis communibus , qui in mensâ
expositi ; non verò de Azy-
nis & acetario , quibuscum Agnus
debuit: nam alioqui falsum est ,
hil omnino , post ultimam istam
Agni distributionem , gustatum
uisse à convivis ; tertium enim &
quartum poculum postea fuit ab

I 7 ipfis

D 1
ipsis haustum. Omnino igitur co-
veniebat, ut postrema Agni deg-
statio, quæ sacra & sollemnis era-
fieret cum tortæ azymæ, & ac-
tariorum secundâ distributione,
efu, præcedente ist aduplici (de qu-
litem Scaligero movet Buxtorfiu-
Benedictionis formulâ, ut sic co-
na illa vera esset Paschalis cœnæ puta &
per duplîcem carnis Agni cum azymis & מְרוּרִים degustationem so-
lemnem, unam initio, alteram i-
fine cœnæ usurpatam.

Decimò in Scaligero, Bezâ, Ca-
faubono, aliisque doctis Viris, re-
prehendit Buxtorfius, quod dicant
pedum lotionem morem & ritum
fuisse Judæorum in cœnâ Paschali
aliisque, ante accubitum, usurpa-
tum. Certè neque Maimonides lo-
co suprà ex eo producto, neque
hodierni Judæi in suis Ritualibus,
exsertam faciunt lotionis pedum
mentionem. At Maimonides tri-
plicem hîc notat in cœnâ Pascha-

נְטִילַת יָד manuum lotionem. Hæc locum pertinebat olim ad munditium Igalem, cuius plurimum studiosi erant Judæi Christi tempore, ne rœi acujus immundæ attactu inscien- vel inviti polluerentur, cum per eum in foro & plateis versabantur, & immundos homines, Ethni- es puta & Telonas, &c. & res mul- gni cunctis immundas & sordidas contin- ebant illis non raro ut attingerent, inde se pollui existimabant. Hanc munditium ut à se depellerent, ne, si illoti cibum sumfissent, ci- os, quos sumturi erant, attactu polluerent, solebant è publico omum reversi ante cibum manus saltem lavare, & quidem πυρηνή, us- ue ad cubitum: uti à nobis in Spicili- gio nostro observatum est. Cumq; nos in Judæâ esset, si non nudis pla- nè pedibus, calceis saltem non pror- fus clausis, uti nos hodie, sed apertis (qui οὐωδέλαudicuntur, quibus hodie utuntur) Monachi quidā nudipedes

Capu-

des, Capucini & Recollecti quo
vocant) communiter incedere, que
fiebat ut pedes non pulvere modic
aut luto inquinarentur, sed ipsi
met etiam rei alicujus immundæ
morticinî puta, in plateis jacentiis
attactu polluerentur; qui legali
puritatis studiosiores erant (quales
fuerunt Pharisei, & alii quam plu
rimi) proculdubiò non manus mo
dò, sed & pedes, ante accubitum,
lavisse omnino verisimile est, maxi
mè verò in tam sacro cœnæ istius
ritu factum fuisse omnino existi
mandum est. Quod autem Mai
monides, & hodierni Judæorum
rituales libri hujus pedum lotionis
non meminerunt, nec ab eis ho
die usurpatur, hoc inde esse vide
tur, quod vel illa tacitè includitur,
& intelligenda venit in **בְּלַת יִסְבֹּ** lo
tione manuum, tanquam potiore
parte, magisque necessariâ; vel
quia hodie, & jam pridem Judæis
mos amplius non est nudis pedi
bus,

ps, vel apertis calceis, solisque so-
lo supernè religatis ambulare, ut
opterea pedum lotio minus vi-
ditur hodie illis necessaria. At
Christi tempore, & antea, alia fuit
oldæorum ratio, mos & consue-
tudo, ut tum pedum lotio ad ex-
hæsitam Legis munditiem penitus
cessaria fuisse videatur, nec veri-
nile ullo modo est, eos voluisse
tam sacro Epuli illius ritu, pedi-
is luto & pulvere sordidatis, vel
actu rei alicujus immundæ for-
mito pollutis, sacræ illi mensæ ac-
tum. M. nubere, ne eam & sacros illi im-
positos cibos polluerent. Huc fa-
cere & pertinere videntur loca à
caligero adducta ex Luc. vii. 44.
xii. 38. Atque ex isto Judæo-
um more non semel in cœnâ Pa-
chali lavandi, videtur esse quod
Christus in ultimâ suâ Cœnâ, di-
xitur de mensâ surrexisse, & pedes
uorum discipolorum lavisse. Non
quod Paterfamiliâs ipse solitus es-
set

set id facere domesticis & familiaribus suis ; sed quia in more positum erat , ut convivio non manus modò , sed & pedes lavarent , Christus ut humilitatis exemplum Discipulis suis præberet , ipse id fecit. Factum igitur fuit extraordinarium , quod Christus ipse Discipulorum pedes lavit ; at verò planè consenteum videtur , ut ipsa pedum non secus atque manuum lotio in tam sacro Epulo à Judæis usurpata sit.

Quod autem Buxtorfius Scaligerum eo nomine exagitat , quod de illâ pedum lotione intellexit verba ista Haggadæ , אָנָנוּ מִתְבְּלִים Sanè , verum quidem est verba illa propriè accipi de Tortâ azymâ & acetariorum intinctione in Embammate ; at cum Buxtorfius negare non possit verbum טבֵל non modò de illâ intinctione , verùm etiam de corporis ablutione passim accipi ,

acipi, unde & טבילה Baptismum
rium significat, quo Profelytus
religionis Judaicæ professio-
nem olim admittebatur. Estne
eò gravis in Scaligero censem-
hallucinatio, quod verba ista
aggadæ acceperit etiam de cor-
oris & pedum lotione, quod
in מטבלים in Hitpahel, non
in מטהל ים in Pihel legerit;
um absentibus punctis utro-
ue modo illud commodo sensu
legi possit, aut eapropter tan-
o viro insultare debuit Buxtor-
ius?

Vndecimum, quod reprehendit,
hoc est, quod quartum pocu-
lum, quo cœna claudebatur,
Scaliger dicat vocari בוס הלו pocu-
lum laudis vel Hymni, cum primum
poculum dicatur potius בוס קדוש poculum
Sanctificationis. ultimum
verò בוס ברכת המזון poculum benedictio-
nis cibi; nullibi autem fiat in Tal-
mude mentio בוס הלו. Sed i. jam
suprà

suprà notavimus, קדש voceret
esse generalem, quæ Sanctificatio-
nem significat: quæ sanctificati-
non fuit vini, sive poculi primi
propria, sed rerum omnium qua-
imponebantur, ut absumerentur
quæ res per benedictionem præce-
dentem sanctificabantur. Deinde
benedictio quidem, quæ poculum
primum præcedit, dicitur קדש qui a
per eam & vinum & reliqua, qua
mensæ inferuntur, sanctificantur:
at ipsum poculum primum non
propterea necesse est dictum fuisse
כוס קדש, aut sic dici debere. Et be-
nedictio, quæ ultimum poculum
præcedit, dicitur quidem ברכת המזון
τρισοφης δι' αλογια, cibi benedictio; at po-
culum ipsum non propterea di-
ctum fuit, aut dici debuit
כוס ברכת המזון. Cum autem unà cum poculo
illo quarto recitetur, aut verò ab-
solvatur saltem, הallel Hymnus ille ma-
gnus, constans ex variis Psalmis,
qui in Judæorum Ritualibus habe-
tur,

, quo hymno clauditur totus
 Paschalis cœnæ ritus ; quidni di-
 finitionis causâ, ut discernatur
 à reliquis poculis, dicatur, & di-
 cis fortè fuerit הַלְלָכֹס poculum Hy-
 ni, de Hymno intelligendum o-
 mino videtur Matth. xxvi. 30.
 Marc. xiv. 28. οὐκέτι οὐδενί πάλιν.
 Ec obstat, quod in Talmude non
 occurrat הַלְלָכֹס, etsi enim non oc-
 currat, potuit tamen dici distin-
 tionis ergò : proptereaque rectè
 dicatur à Scaligero fuisse ἡ δεῖπνος ἀπό-
 πνη, quia eo decātato unusquisq;
 ad Eboracum, vel ad lectum & somnum,
 hiscedebat. Ad ejusmodi poculū vel
 imile allusisse videtur David, Psal.
 apoc. XVI. 13. Poculum salutum accipiam,
 & invocabo nomen Domini. quod po-
 culum ideò videtur vocare כֹּס יְשׁוּעָת
 quia erat μαργόνων & ἀχερανθόν pro
 liberatione à servitute Ægyptiacâ.
 Ultimum, quod in Scaligero re-
 prehendit Buxtorfius, est quod
 noctem Paschalis cœnæ dicat vo-
 catam

214 DE LITERIS EBR.

catam fuisse הַנְּרָה ἀγελίαν, cum nox ipsa sic propriè dicatur, scilicet à Christi natus vel à Cœle à Cœlum, & à Miserum, & à fatis causam dominio. Agnus dicitur πάσα transitus vel saecularis iudiciorum, propter Angeli transitum per medium Aegyptum, & quomodo in Ecclesiâ Pontificiâ abusu quodam vocis Missa dicitur totus Eucharistia apud eos ritus: cùm Missa propriè olim dicta fuerit missio, ἀπόλυτος, Catechumenorum qui demittebantur, antequam Mysteriorum fieret celebratio. Esto sane, הַנְּרָה sit propriè primò Lectio illa; annon etiam fatus causa est. Nox illa sic dici potuit, quomodo Agnus dicitur πάσα transitus vel saecularis iudiciorum, propter Angeli transitum per medium Aegyptum, & quomodo in Ecclesiâ Pontificiâ abusu quodam vocis Missa dicitur totus Eucharistia apud eos ritus: cùm Missa propriè olim dicta fuerit missio, ἀπόλυτος, Catechumenorum qui demittebantur, antequam Mysteriorum fieret celebratio. Esto sane, הַנְּרָה in re justa tantum Virum exagitandi causa?

Hæc sunt, quæ visum est breviter ad istam Domini Buxtorfii dissertationem annotare, tum ad ritum cœnæ Paschalis totum rectius percipiendum, tum ad illustrationem sacræ Domini nostri Jesu

I su Christi cœnæ, quidnam in eâ
ritibus veterum Judd. desum-
m esse à Christo videatur, tum
a vindicandum à reprehensione
Saligerum, qui sine magnâ aut ju-
nior. fatis causâ videtur in multis à
Domino Buxtorfio, nostro qui-
m judicio, carpi atque repre-
endi, quâ de re æquis & cordatus
quomo iudicet Lector.

D E L O C I
S C R I P T U R Æ , Q U I
H A B E T U R

enç. 11. v. 4. v. 6. Hæ sunt generationes
Cœli & terræ, &c. sensu mystico atque
allegorico, ex libro ZOHAR ad
illum locum, brevis obser-
vatio atq; exercitatio.

AD sensum loci hujus
mythicum priusquam
veniam, aliquid de eo
interpretandi genere
præfari libet. Notum est tam a-
pud

pud Judæos, quām apud Christi
 nos, duo esse Interpretum si
 Commentatorum in S. Scriptura
 genera. Unum eorum, qui simp-
 cem, seu literalem; alterum eorum
 qui Mysticum & Allegoricum sei-
 sum exquirunt, atque confecta-
 tur. Priorem illum sensum Juda-
 vocant פְּשׁוֹת q. d. nudum, & detra-
 Etā veluti veste exscoliatum; expo-
 sitionem autem literalem vocar-
 ש Libros autem, & Commenta-
 ria, quibus proponitur literalis illi-
 expositio atque sensus, appellant
 פְּרוֹשִׁים, & Doctores, qui ea scri-
 bunt, vocant מִפְרַשִּׁים. Sensum ver-
 Allegoricum vocant דָּרְשׁ vel (ab inquirendo, quod opus habeat
 magnā & exquisitā inquisitione, u-
 inveniatur): allegoricas expositi-
 ones & commentaria de illis scriptis
 vocant מִדרְשִׁים; Doctorem deni-
 que qui sensum illum exquirit &
 persequitur, מִדרְשֵׁן appellant: e-
 tiam Schola est & Academia, in quā
 sensus

Ihsus & expositiones ejusmodi
allegoricæ docentur.

Porrò non est existimandum,
idæos allegoricum istud inter-
pretandi genus habere atque hau-
esse ex Christianorum imitatione
que *ναον ζηλικόν* quadam ; neque e-
stum novum aut recens, sed anti-
quissimum apud eos est, adeoque
ipsis ad Christianos dimanavit.
Item Philo, qui, Christo viven-
te, Alexandriæ in Ægypto vixit &
oruit, legatione ad Caligulam,
Romanum Imperatorem, Alexan-
drinorum Judæorum nomine de-
sanctus in libro, quem de Essæo-
rum vitæ instituto scripsit, testatur
os plures habuisse antiquas Ma-
tiorum suorum explicationes sacro-
rum librorum, quarum lectioni se-
cundum incumbebant, quæ mysticæ & al-
legoricæ proculdubio fuerunt, qui-
bus illi homines tū vel maximè de-
lectabantur. Siquidem & ipse Phi-
lo, qui eos impensè laudat, totus

218 EXERCITATIO

est in scriptis Mosis allegoricè seu tropologicè explicandis.

Hæc scripturam allegoricè explicandi ratio manavit ex certissimâ & constantissimâ apud veteres Judæos sententiâ, *omnia in Lege Mosis esse typica*, ac proinde mysticè, seu allegoricè, exponi posse. Non fuisse autem vanam & incertam quandam opinionem illam Judentorum de scriptis Mosäicis sententiam, sed verissimam & certissimam traditionem, docet tota Novi Testamenti scriptura; quæ nos monet finem Legis esse Christum, eamque habuisse umbram duntaxat futurorum bonorum, non verò rerum ipsarum corpus, quod in Christo est. Paulus etiam r. Cor. x. 6. ait, *omnia Israëlitis in deserto contigisse εν περιποτη, & passim toto Novo Testamento typorum illorum multi explicantur à Christo ejusque Apostolis & Discipulis Petro, Paulo, Johanne, aliisque*

de sacris Novi Testamenti Scri-
toribus.

Tyorum autem tria fuerunt
genera: 1. Legales, 2. Historici,
Naturales. Legales typi sunt ri-
& Ceremoniæ omnes Mosaïcæ,
abernaculum, & omnia quæ cō-
rtinebant, Altare, Sacrificia, Vi-
timæ, Oblationes, Sacerdotes, Le-
gitæ, Purificationes, &c. quæ o-
mnia fuisse typica, satis docet au-
tor epistolæ ad Ebræos. Histori-
cos typos voco omnes, quæ in li-
bris Veteris Testamenti, & præ-
què Mosaicis habentur, histo-
riæ, resque gestas, quas typicas
fuisse Paulus loco modò laudato
vertè dicit, Τῶν ἡμῶν τόπος ἐγκαίη-
ται. unde etiam ipse non paucas ea-
rum historiarum allegoricè expo-
nit in suis Epistolis, maximè verò
illâ ad Romanos & ad Galatas,
quibus Abrahami conjugium
Hagare ancillâ, & Sarâ liberâ,
sceptosque inde liberos Isaacum

K 2 &

220 EXERCITATIO

& Ismaëlem, item Jacobi & Esav nativitatem ex uno Isaaci cum Rebecca concubitu, allegoricè expōnit. Christus ipse in Euangelio quum serpentem æneum suitypū fuisse ait; & Petrus, cum Baptismū Christianorum dicit fuisse Diluvii antitypum, hoc secundum genus typorum satis comprobant.

Naturales typi dici possunt tot quæ à Mose nobis describitur Mundi hujus adspectabilis creatio quæ typus fuit novæ, quæ in Christo est, fideliū creationis, atque Ecclesiæ constitutionis. Quod postremum typi genus non ignoravit, neque tacuit etiam D. Paulus quum toties primum & secundum Adamum nobis proponit, atque inter se componit, & quandoque opponit. Item, quum 2. Cor. 4. 6. rogat, ut Deus qui jussit Φῶς ἐκ σκότου εἰλαύνει, velit corda eorum illuminare ὡς φωτοσμὸν τὸ γνώσεως, satis eo ostendit, tenebras quibus terra facies

ies fuit primùm operta , typum
esse crassæ illius ignorantia & te-
brarum spiritualium, quibus ho-
mentum mentes naturaliter ante
generationem per Christi spiri-
tum obvelantur ; & lucem primi-
am à Deo creatam , quæque è
nebris primo die , Dei jussu ef-
flit , typum esse illuminationis
mentium nostrarum , per Christi
spiritum, in Christi ipsius , rerum
que divinarum revelatione atque
in cognitione. Ad hoc postremum
porum genus pertinet allegori-
a loci hujus , quam proponemus,
explicatio ; hoc enim loco de re-
creatione agitur.

Observandum est etiam tripli-
em esse sensum Myticum , nem-
e: Allegoricum, Tropologicum
et Anagogicum. Allegoricus est,
uum typus de Christo , Christi-
ue membris, seu fidelibus, atque
ecclesiâ, deque Christi beneficiis
et gratiâ, explicantur: atque hujus

C 3 gene-

222 EXERCITATIO

generis sunt pleraque omnia , quæ
in Novo Testamento à Christo ,
ejusque Apostolis exponuntur my-
sticè . Tropologicus est , quum ex
typo , vel legalibus præceptis , riti-
bus , atque ceremoniis , documenta
ad mores , & vitæ institutum per-
tinentia , adhortationes etiam ad
virtutem & dehortationes eliciun-
tur . Cujusmodi est illud Pauli , ad
Corinthios , qui ex præcepto Mo-
saico , *Non obligabis os bovis trituran-
tis* , probat non esse ministris Eu-
angelii neganda sufficientia , unde
vivere , seque & familiam alere pos-
sint , stipendia . Hunc præcipue sen-
sum secutus est , & exquisivit in
scriptis suis Philo ; hunc secuti vi-
dentur Essæi , priorem verò Phari-
ſæi . Anagogicus est , quum typi de
futurâ vitâ , in cœlis agendâ , & glo-
riæ , quæ isthic fideles manet , expo-
nuntur . Hunc interdum exqui-
runt etiam Judæi , ut quum hoc
ipso capite Salom. Jarchi , ex gemi-
no

Up Jod , quo scribitur vox יְצַר in versu 7. ubi de Adami creatione
 dicitur : וַיְצַר & formavit Dominus
 eum ex adamum) colligit duplēm
 hominis creationem , unam cūm
 luto à Deo primūm formatus
 est , alteram בָּתֵּחַת חַמְתִּים , in resur-
 ctione mortuorum . Hoc nempe
 dicitur , duplēm esse hominis sta-
 tum , alterum naturale , & anima-
 tum in hac vitâ , alterum superna-
 turale in vitâ futurâ . Id quod
 postolus Paulus aliunde probat ,
 mirum ex eo quod primus Adam
 erit factus ex pulvere (ac pro-
 phe χοινὸς) factusque in animam
 ventem נֶפֶשׁ ; secundus ve-
 dum Adam factus est εἰς πνεῦμα ξω-
 τοφυτόν , in spiritum vivificantem . Sensus
 quem hic ex Zohar proponemus ,
 id primum potissimum genus per-
 annet , Allegoricum nempe sen-
 tum .

Porrò non est putandum , ea
 muntaxat in Veteri Testamento

K 4 esse

224 EXERCITATIO

esse mystica & allegorica, quæ à Christo & Apostolis sunt in Novo Testamento explicata; neque nobis jam licere exponere quid. quam allegoricè. Illa certè ab ipsis sunt exposita, ut gustum & specimen aliquod nobis præberent hujus generis interpretandi, nobis que hac in parte præirent, viam que aperirent, modum, & rationem ejusmodi interpretationis nobis demonstrarent, ut ad illam normam, atque analogiam alia ad Ecclesiæ ædificationem & institutionem à piis, & fidelibus, S. Scripturæ Interpretibus explicari possent, servatâ fidei analogiâ: neque enim quicquam ei contrarium, aut ab eâ dissentaneum, sed omnia consentanea sunt proponenda. Si quid enim adfertur, quod sit analogiæ fidei adversum, minimèque consentaneum, eo ipso tanquam falsum, atque adulterinum redargitur, debetque rejici: Scriptura enim

secum ipsa non pugnat. Ut
in omni aliâ , sic vel maximè
allegoricâ Scripturæ expositio-
nem, hoc primò & præcipue caven-
tem est, nequid sit falsum, & aper-
Scripturæ testimoniis atque di-
uersis, totique fidei analogiæ , & ad-
mirabili, (quæ in Scripturâ con-
siderata sicuta est) harmoniæ atque con-
cordiæ adversum , pugnans & dis-
tinctaneum. Deinde , ne quid sit
soactum , violentum, contortum,
futile , & frigidum , sed aper-
tum , planum , obvium , quodque
aptè ex se fluat, cum antecedenti-
bus & consequentibus aptè con-
nexum, atq; conjunctum, cuius o-
mnes partes invicem aptè inter-
cohæreant & colligentur , ni-
hil ut dehiscat , & rimas agat , ni-
hil (ut in structurâ & ædificio ob-
servatur) extra normam, regulam,
aptque perpendiculum promineat
exorbitet , aut à reliquis ædifi-
ciis , vel corporis partibus, incon-

226 EXERCITATIO

cinnè dissideat , atque separetur.
Non est itaque in sensu illo perse-
quendo statim & temerè arripien-
da quælibet similitudo , quantum-
libet levis , frigida , contorta , vio-
lenta , arguta , ut ex eâ statim ty-
pum pro animi arbitrio configa-
mus , atque constituamus , sed o-
mnia sunt accurato & exacto at-
que climato judicio expendenda ,
& inter se componenda , ut ea aptè
consonent & cohærent inter se .

In exquirendo autem sensu alle-
gorico (ut & in totâ Veteris Te-
stamenti Scripturâ interpretandâ)
Judæi in eo præcipuè & longè gra-
vissimè peccant , quod typos , &
scripturæ dicta , ad verum Mes-
siam , veraque ejus membra , fideles
& Ecclesiam Christianam , ejusque
statum & conditionem spiritua-
lem non referunt , sed de suâ Syna-
gogâ , & commentitio suo Messiâ ,
dèque statu & conditione , seu fe-
licitate carnali & mundanâ , quam

ab

eo exspectant, malè & ineptè ac-
cidentiunt, atque interpretantur: quæ
de vero Christo, ejusque Eccle-
& mystico corpore accipientur,
non malè quadrarent, quæque ab
dicuntur, non raro commodis-
mè accipi possent. Secundò, in eo
quod ut plurimum nugas
gutas consecrantur, & leves, futi-
s, frigidas, coactas, violentas, ridi-
culas, absurdas, impias nonnun-
interpretationes obtrudunt,
mysteria explicantur ex apiculis
literarum figurâ, numero, variâ
collocatione, atque transpositione,
allore, & per Gematriam אֶלְבָּס,
nescio quot alios artis suæ (seu
moctius μαθησοφίας) Cabballisticæ,
se pro animi libidine excogita-
& conflictos modos, permuta-
tione potius, quam ex seriâ, atten-
& sanctâ typorum antiquorum
considerationem, atque meditatio-
, quibus adumbrata sunt, &
quasi velata ea ipsa, quæ à Prophe-

K 6 tis

228 EXERCITATIO

tis de Christo, verisque ejus Discipulis & Sectatoribus prædicta fure, quām typorum & oraculorum Propheticorum harmoniam & consonantiam, si perspexissent, & considerassent Judæi, non sic à verò aberrassent. Sed verè de illis dici potest, quod Apostolus olim de Gentilium Sapientibus dixit, φάσοντες εἶναι σοφοὶ ἐμαρτύρουσιν: item, ἐμφίλατα ἀπόδοσιν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς ἀντῶν, καὶ ἐκοπίσθη ἡ αὐτοῦ οὐτανή παροδία.

Primi Ecclesiæ Christianæ Pares, & antiquissimi Doctores, toti etiam ferè sunt in consecrando sensu mystico, atque allegorico; sed in eo non raro peccant, quod in typis explicandis partium symmetriam, aptum consensum & harmoniam non satis attendunt, sed quamlibet sàpè, quæ primò illis sese offert inter typum, & rem quam typo putant adumbratam, similitudinem & convenientiam, ut ut levem & evanidam, statim arri-

piunt,

ment; unde fit, ut allegoricæ eorum expositiones sæpe evadant rigidæ, coactæ, contortæ, violentæ, aut verò admodum leves atque intiles. Eos, hac in parte, clausis veluti oculis, sequuntur plerique moderni Ecclesiæ Pontificiæ Dogmatores atque Concionatores, in suis ad populum Homiliis, & scriptis moralibus, quosque Devotionis vocant. Qui & in hoc non solum peccant, quod ejusmodi levius, & futilibus Allegoriis abutuntur ad comprobanda sua de religione Christianâ controversa dogmata, verbo Dei scripto & sanæ Euangelii doctrinæ contraria, aut non satis consentanea.

Unde factum, ut plerique Protestantium, atque Reformatorum Doctores & Theologi, erga istud interpretandi genus minus bene affecti sint, illudque penitus fermè ab usu Ecclesiæ & Scholæ rejecerint, ita ut inter eos planè fermè

K 7 exo-

230 EXERCITATIO

exoleverit, atque in hujus rei defensionem vulgatum istud Scholæ, vetusque dictum & axioma huc trahunt, atque usurpare solent, *Theologia symbolica non est argumentativa.* Sanè dextrè & commodè acceptum dictum illud & Scholarum axioma longè est verissimum & certissimum, nempe, non est novum & inauditum aliquod Dogma, ad fidem, vel mores pertinens, tanquam ad salutem necessarium, ex solis typis & allegoricâ interpretatione procedendum, atque plebi Christianæ obtrudendum, sine manifestis S. Scripturæ testimoniis, & argumentis, ex simplici, genuino, & literali sensu deductis. At non inde conficitur, ea quæ jam aliunde ex Scripturæ literali sensu sunt plana, certa, manifesta atque in confessio, non posse etiam (ad Ecclesiæ & plebis Christianæ ædificationem) ex typis & allegoricâ interpretatione apta,

con-

conveniente & commodâ illustra-
tratque confirmari: neque id sta-
m rejiciendum est quod hoc mo-
do confirmatur (modò, uti dictum,
non sit alienum vel dissentaneum à
convenientate & fidei analogiâ) eo dûtaxat
tempore quod typo aliquo adum-
bratum, & allegoricâ interpreta-
tione proponatur, confirmatum.
ad hunc modo, quando est typi & retypo si-
gnificatæ (quæ ab analogiâ fidei
non dissentit) apta convenientia,
concors symmetria, & grata har-
monia, magnum est veritatis argu-
mentum, atque in ea convenientia,
insernitur suam Spiritus Dei (quo
sunt sacri Veteris Testamen-
torum Scriptores) sapientiam, qui ejus-
modi Typis, quasi quibusdam fa-
cilius imaginibus res futurâs tanto
ante tempore adumbravit, cedit-
que hoc ad majorem S. Scriptura-
rum fidem, auctoritatem, com-
mendationem, atque veneratio-
nem; in quibus tam exacta harmo-
nia,

232 EXERCITATIO

nia, tam exquisita symmetria, tam admirabilis concordia Veteris & Novi Testamenti non inveniuntur, nisi ab infinita Spiritus Dei sapientia, quæ ista omnia sic sapientissimè disposuit, S. Scripturæ essent profectæ. Sed (uti dictum) videndum est sedulò, ne quid sit in ejusmodi interpretationibus stultum, ridiculum, leve, futile, falsum, hiulcum, ac reliquæ Scripturæ adversum, repugnans, dissonum, atque disfemaneum.

Sed neque etiam propter rei abusum, res ipsa, hoc est, genus istud interpretandi allegoricum prorsus est rejiciendum, atque damnandum, ejusque usus omnis ex Ecclesiâ penitus est exterminandus; nec qui affertur sensus allegoricus, vel mystica interpretatio eo ipso statim est damnanda, ac cum supercilie rejicienda, quia est allegorica; sed juxta Apostoli præceptum, *Omnia probate, quod bona*

num

AD LOCUM ZOHARIS. 233

*an est retinete, videndum est, an
coba & genuina, an verò secus sit
interpretatio illa: nam si ad regulas
spra positas sit conformata, cur
sicietur? Nisi quis fortè velit ex-
sttè asserere, nihil omnino jam
cabis licere allegoricè interpreta-
rū, soli Christo ejusque Apostolis,
covi Testamenti sacris scriptori-
aus, id licuisse, quia erant *πρόπτευσοι*;
Jobis idē jus non esse, quia non su-
mus unā cum illis *πρόπτευσοι*. Sed pa-
ratione, eodemque argumento
orobari posset, non alia propheta-
num Veteris Testamenti oracula,
e Christo à nobis adversus Ju-
dæos adferri & urgeri posse vel de-
dere, præter ea quæ in Novo Te-
tamento à Christo, & Apostolis
ius, allata sunt & explicata: quod si
nemo sanus puto dixerit. Quod si
osterius istud nobis, et si non
πρόπτευσοι, licet; quidni & illud no-
Apolinis similiter licebit? Nonne in u-
troque genere, Scripturam expli-
can-*

234 EXERCITATIO

candi formam, modum & ratio-
nem, suis explicationibus novis
præbuerunt, & exemplo suo nobis
præiverunt? An ad allegoricum
magis quàm ad literalem sensum
exquirendum necesse est, esse ἡ-
πνευσον vel εὐθύταθλον? Certè si no-
bis non præivissent Christus &
Apostoli in explicandis tum typis,
tum Oraculis Propheticis, quæ de
Christo sunt, nobis in utrisque
aqua necessariò hæreret; sed quan-
do in utroque genere exemplum
eorum habemus, possumus tutò
& securè illud tam in his, quàm in
illis explicandis sequi.

Cæterùm veterum Judæorum,
qui Christi tempora præcesserunt,
sive in hoc, sive in illo interpretan-
di genere scripta nulla hodie ha-
bemus. Eorum autem, qui post
Christi adventum aliquid scripse-
runt, tres omnino sunt libri, qui ab
hodiernis Judæis magnæ jactantur
esse antiquitatis. Primus est, qui

Rab-

ibboth dicitur, estque in quinque
libros Mosis, sive magnum, minus-
ce, quod vocant, Pentateuchum,
commentarius totus allegoricus:
nem conscriptum volunt esse à
Abodam Rabba circa annum æræ
christi trecentesimum. Sed eâ de
fides sit penes autores, qui ne-
lla habent vetera & certa, ne-
quidem gentis suæ (extra Biblica)
monumenta historica, & solent illi
hoc genere multa mentiri & se-
parè comminisci. Secundus est Zo-
har, totus item cabbalisticus, &
mysticus atque allegoricus in Le-
iem commentarius, quem scri-
tum jactant à R. Simeone F. Jo-
hai, R. Akibæ (Adriani Impera-
toris tempore) Discipulo, sed fal-
so ; siquidem author libri Schal-
heleth, recens Judæus scriptor, ait
nihil à R. Simeone fuisse scri-
tum, sed ab ejus tantùm Discipu-
lis & Discipulorum discipulis, qui
multos ab ejus morte annos
librum

236 EXERCITATIO

librum istum Zohar censentur conscripsisse אל ליבא (uti loquuntur) ad mentem, & secundum sententiam Magistri sui ; hincque factum esse, ut ab eo conscriptus fuisse dicatur. Tertius est *Talmud*, circa quingentesimum Christi annum confectus, in quem tota Judæorum paulò antiquiorum sapientia, jusque tum civile & politicum, tum sacrum & ceremoniale, atque religiosum, Theologia denique eorum de fide & moribus, si quid præterea in Philosophiâ & Medicinâ sciverunt, illud totum ab illius libri authoribus in eum est congeustum.

Author Rabboth in hunc Moses locum meras agit nugas, nec habet quidquam, quod expendi, aut verò legi penè mereatur. Liber Zohar paulò fusiorem adfert loci istius explicationem allegoricam, quam impurissimo, & obscurissimo stylo scriptam, Latinam, ut

t potuimus, fecimus (atque h̄ic
roponimus) proque virili Com-
mentario nostro illustravimus, &
uam licuit nobis faciem ei admo-
imus, ut quale de hoc Judæorum
scribendi genere judicium à Chri-
stianis debeat fieri, paullò certius
ac distinctius perspici possit. Ea
autem sic se habet ex Zoharis edi-
tione, facta Mantuae in quarto, an-
no æræ Christi 1559. sive ut illi
computant נק' זשה.

*Excerpta ex Zohar fol. 24. 6. Ad
locum Genes. II. vers. 4. 5. 6.*

I. Hæ sunt generationes cœli &
terræ, &c. Ubi cumque scribitur
אלֹהִים (nempe cum תּוֹלְדוֹת) profanan-
tur priora, (seu præcedentia) Et
hæ sunt generationes תהו quæ si-
gnificantur vers. 2. Terra erat תהו וּבָה
Illa sunt, de quibus dictum est, quod
Deus benedictus creavit Mundos, & de-
struxit eos, ac propterea terra erat
Tohu vabohu, desolata & vacua.

Quo-

238 EXERCITATIO

Quomodo Deus creavit mundos
& destruxit eos? conveniebat enim
magis, ut non crearet eos: nempe
hoc certè arcanum est. Quid ei
illud וּמְחַרְבֵן *destruit eos?* Deus enim
benedictus non destruit opera ma-
num suarum, ut ne sint amplius
sed isti cœli sunt illi, de quibus
dictum est, *Cœli instar sumi evane-*
scent (Esai 1.6) Si ita est, Deus er-
go facit, & delet. Verùm dictum
illud ευτηρίωδες, quando Deus
B. creavit mundum & creaturas
per Legem, quomodo antè explicatum est ad vocem בראותיך,
de quo dictum est, Dominus possedit
me initium viarum suarum, (prov.
viii.) & in isto בראשית Deus crea-
vit cœlum & terram. & est con-
junctum illis in eo, propterea quod
scribitur in illo בראותיך Et di-
ctum de illo (födere) si non fædus
meum diei & noctis (Jer. xxxiiii.
29) suntque illi (cœli nempe) de
quibus dictum est, *Cœli cœlorum*
sunt

fit Domini (Deut. x. 14.) Et est
era viventium **כָּלִילָא** *composita* (vel
cistans) ex septem terris; de qui-
tis Rex David dixit, *Ambulabo co-*
m Domini **בְּאֶרֶצֹת** *in terris viventium*
(sal. cxvi. 9.) & creavit postmo-
dum cœlum & terram super
תְּהִוָּה; Neque est isthic fundamen-
tum, quod est **בְּרִית** *fædus*, quod con-
tingitur illis, Propterea quæsivit
Deus eus dare Legem Gentibus mun-
ido **D** idololatris, quod est ipsum fœ-
tus **C** Circumcisionis; sed noluerunt
modo **o** cipere illud, ideo remansit terra
in **M** & arida. Et hoc est quod di-
tur: *Congregentur aquæ desub Cœ-*
rus, in locum unum, & appareat siccum.
illud congregentur aquæ significat
egem; illud autem *in locum unum*
significat Israëlem: propterea quod
nimæ illorum pendent ab illo lo-
co, de quo scriptum est, *Benedic ta-*
t gloria Domini de loco suo (Ezech.
xxii. 11. vers. 12.) *Gloria Domini* est Di-
nitias inferior; *de loco suo* est Di-
yinitas

240 EXERCITATIO

vinitas superior. Et quia anima
eorum inde sunt, habitat super
eas verè Dominus, & de illis dici
tur, *Portio Domini est populus ejus.* E
h. e. quod dicitur, *congregentur aqua
in locum unum.* Lex autem est habi
tatio mundi. Et quia gentes mun
di idololatræ non acceperunt eam
remansit illa (terra scilicet) sicca &
arida. Et hoc est quod dicitur
*Deus B. creavit mundos, & destruxi
illos.* Illi sunt, qui non servarun
præcepta Sinai, nec sunt opera e
jus, quomodo existimant filii ho
minum: quare enim perderet fi
lios suos, de quibus dicitur *הבראם*
cum crearet eos. *בְּהַבָּרָם per He crea
vit eos.* Et isti sunt qui de Gentibus
mūdi fiunt profelyti, propter quo
excidit *נ* parvum de Abraham, in
Aleph quintuplicatum quod est
He, quod est *חרב ויבש desolatum & a-
ridum, desolatum in Domo priore,*
& siccum in Domo posteriore. Mo
ses autem propterea quod quæsi
vit

t adducere Profelytos sub alas
ivinitatis , putavitque quod es-
nt de illis , qui creati sunt בְּהַ per
e , dedit in illis He Abrahami ,
erunt illi causa descensus , sicuti
etum est. (Exod. xxxii. 6) *Vade ,*
ascende , quia populus tuus sese corru-
t , propterea quod non accepe-
nunt He in timore & Jod , & in a-
dore & He , descendit gradus ejus
לְאִתּוֹן qui est Vau: & descendit Vau
נָהָ cum eo , ut ne periret inter
כְּרוֹאָרְנוֹלְנָהָ in cano (Galgula vel) rotæ , ut mi-
ceantur inter eos in Captivitate ,
inter Vesperam magnam , quorum
nimæ sunt de latere eorum , de
uibus dictum est , quoniam cæli in-
ar fumi evanescunt . Et sunt illi ,
oro quibus Noë non intercessit ,
dictumque est de illis , & deleti sunt
e terrâ , propterea quod fuerunt
de illis , de quibus dictum est , De-
bis memoriam Amalec (Exod. xvii.
4) & Moses non cavit sibi ab eis ,

L fecit-

242 EXERCITATIO

fecitque cadere He inter eos : indeque factum , quod non est ingressus in terram Israël , donec rediit "נ in locum suum. Propterea descendit gradus ejus , & descendit in eo Vau , & propter hoc "נ cecidit Vau , יוקם אלה זרמשה (α) explicatum est antea Vau illud Mosis . Et propterea quod He parvum (He nominis Abraham , quod est vocis הנראת) imminutum est propter eum , dictum est de eo : צולין deducens ad dextram Mosis brachium magnificentiae suæ (Esa. LXIII. 12.) & eduxit eum inde in virtute ו Vau , & adduxit eum secum : statim habitavit super eum נ"י , & perfecta est gens , de qua dicitur ; Generatioabit , & Generatio venit (Eccles. 1. vers. 4.) Ecce autem , jam ante declaratum est , quod generatio non est minor quam LX myriades ; & hæc est illa Mosis , de quâ dicitur quod una femina peperit LX myriades ex uno utero (vel , uno partu .) (α) יוקם possum videtur pro ו פ . Porrò

Porrò quinque sunt species in
vesperâ magnâ : nempe Amaleci-
e, גָּבְרִים, Raphaim, Nephilim, &
Anakim; & propter eos excidit He-
narvum de loco suo. Balaam &
Balac fuerunt de latere Amalec.
Colle^y de nomine בְּלֵעָם & בְּלֵה^י de
Epis^{li}quum est בְּלֵל; quia isthic confudit
omnino linguam totius terræ. Gen.
1.9. Et hi sunt qui relicti sunt de
propria lis, de quibus dictum est: & dele-
ctum est כָּל יַקְוֹם omne subsistens, וְפָרָא-
מֶרְבָּן. Et de illis qui relicti sunt
eis in Captivitate quartâ, sunt
racipui in fœdere Sinai, & illi sunt
constituunt super Israëlem ar-
& perfecta (vel instrumenta) violentiæ. De
lis dicitur: Et repleta est terra vio-
lentiâ à facie ejus. His sunt Amaleci-
e. Nephilim, de illis dicitur: vide-
antur filii Dei filias hominum, quod
sent pulcræ. Hi sunt species se-
unda. De illis suprà dictum est,
quod cum quereret Deus B. facere
hominem, quum dixit, Faciamus ho-

L 2 minem,

244 EXERCITATIO

minum, &c. Amarunt eas, & Deus
B. ejecit eos infernè incatenatos.
Et hi sunt נָזֵר Ara, & נָזֵר Azael, de
quibus est anima eorum qui sunt
נְפִילִים, qui etiam causa ipsis fu-
erunt scortandi post fœminas, que
pulchræ erant. Ac propterea deje-
cit eos Deus de seculo futuro, ut ne
sit illis pars isthic. Et dedit eis mer-
cedem eorum in hoc mundo, sicut
dictum est, *retribuens osoribus suis in
facie ejus ad perdendum eum*, (Deut.
VII. 10.) גּוֹרִים Fortes sunt species
tertia, de quibus dictum est: *Isti sunt
fortes, viri nominis*, (Genes. vi. 4.) &
isti sunt de latere eorum, de qui-
bus dictum est: *Age, ædificemus nobis
urbes, & faciamus nobis nomen.* Ædi-
flicant nempe sibi Synagogas &
Academias (vel Scholas) & ponunt
in eis librum Legis, & coronam su-
per caput ejus, sed non propter no-
men Dei, verū ad faciendum sibi
nomen: hoc illud est quod dicitur:

Facia;

aciamus nobis nomen, (Gen. xi. 4.)

at de alio latere prævalent super Israëlem, qui est sicut pulvis terræ, diripiunt eos, & fractum est os. De illis dictum est: *Et invaluunt aquæ valdè valdè super terram.*

Raphaim sunt species quarta.

Quum vident Israëlem in oppresione; מתרפֵן segnescunt, & quamvis possint liberare, nolunt tamen, & remissi sunt in Lege. Eorum tamen nonnulli sunt, qui in ea stulant ad faciendum bonum cum dololatris: de quibus dicitur רְפָאִים כֹּל יַקְנֵת Rephaim non resurgent, Esa. xxvi. vers. 9. in tempore futuro. Præceptum Israëli de illis datum est, *Perdes omnem eorum memoriām*, Esa. xxvi. vers. 14. Anakim sunt species quinta, quia isti contemnunt illos, de quibus dictum est, יַקְנֵת torques faucibus tuis. Prov. 1. 9. De illis dicitur: *Rephaim reputantur & ipsi sicut Anakim*, (Deut. II. v. 11.) æquipollent isti illis. Isti

L 3 sunt

246 EXERCITATIO

sunt qui converterunt mundum in
Tohu vaBohu, & dicti istius, *Terra erat
Tohu vaBohu*, mysterium (sive my-
sticus sensus) est : Desolata est do-
mus sanctuarii, quæ est fundamen-
tum & habitatio mundi. Statim at-
que venerit lux, quæ est Deus B. de-
lebuntur de mundo & peribunt.
Sed Redemptio non pendet nisi in
Amalec, donec delectantur, qui sunt
in eâ Gente. Atque hoc jam antè
declaratum est.

II. Alia explicatio horum ver-
borum : *Istæ sunt generationes cœli &
terræ*. Isti sunt, de quibus dictum
est, *Isti sunt Dii tui, o Israël, &c.* (Ex-
od. xxxiii. 4. In die quo deleti sunt il-
li sicut illi, eo die Deus fecit cœlum
& terram; & hoc est quod dicitur ,
*In die, quo fecit Deus cœlum & ter-
ram*. In eo tempore fuit Deus B.
cum divinitate suâ (vel, cum Spi-
ritu suo sancto) & innovatus est
Mundus. Hoc est quod dictum est,
*quia quemadmodum cœli novi & terra
nova,*

ova, (Esa. LXVI. vers. 22.) Hoc il-
lud est, quod his vocibus significa-
tur, *In die quo fecit.* Eo tempore fe-
cit Dominus Deus germinare de terrâ
unnem arborem visu delectabilem, &c.
sed in principio, donec deleta sunt
ta, non descendit pluvia Legis, &
fraëlitæ, qui sunt similes herbis &
arboribus, non germinarunt; quod
mysticè significatur, vocibus istis,
Et omne virgultum agri nondum erat
in terrâ, & omnis herba agri, &c. pro-
terea quod non erat homo, qui sunt
sraëlitæ in domo Sanctuarii, ad co-
nendum terram oblationibus suis.

III. Alia explicatio. *Et omne virgultū*
agri. Hic est Messias prior, *antequam*
set in terrâ. Et *omnis herba agri,* *ante-*
uam germinaret. Hic est Messias po-
terior. Et quare istud? quia non fuit
hunc Moses ad colendum Numen,
e quo dicitur: *Et homo non erat ad*
colendum terram. Et arcanum loci
estius, *Non recedet sceptrum de Iudâ;*
Hic est Messias filius Dayid: neque

L 4 legis-

legislator de pedibus ejus. Hic est Mef-
sias filius Joseph, donec veniat
Silo, Hic est Moses. Numerus istius
est sicut illius, & ipsi erit congregatio
populorum וְיָקֹהַת עַמִּים וְלֹוי קָהָת וְלֹוי קְהַת & Levi Kehath.

IV. Alia explicatio. Et omne vir-
gultum agri. Illi sunt Justi, qui sunt
de latere Justi לְעַלְמֵן ח' vivētis in se-
cula. שִׁיחַח (hoc est, in voce שִׁיחַח est
vox שִׁיחַח per literarum metathesim)
וְ notat tres ramos arboris, & hi
sunt tres Patriarchæ, & à vivente in
secula. V. Alia explicatio. Et omnis
herba agri. שִׁיבַּע שִׁיבַּע tria folia quo
sunt נֶר עֲבָד שִׁיבַּע אַדְוֹנָדִי rami,
à quibus pendent in numero suo
בְּנֵי. Omnes illi non continentur
in loco qui est שְׁכְנַת אֱלֹהִים, hoc est, nu-
men (vel Spiritus sanctus) donec
veniat ille qui est אָדָם, qui est הָרָה,
hocque significatur vocibus istis,
וְאָדָם, & homo non erat ad colendum
terram, ac propterea dicitur de eo,
Et omnis herba priusquam germinaret,
donec

nonc germinet יְהִי Justus , & ab
veritas de terrâ germinabit , de
uo dicitur. *Mittet veritatem in ter-
num, (Dan. viii. 12.) Et Discipuli
scipientum, qui sunt דשאַן gramina,
non germinant in Captivitate, do-
cet veritas de terrâ germinaverit.
Et hic est Moses, de quo dicitur, *Lex
veritatis fuit in ore ejus, quia nemo
occepit ipsi similis, qui quæsiverit Di-
nitatem.* Ac propterea dicitur :
*Et homo non erat ad colendum. Sed
statim atque venerit, statim וְאֶרֶם,*
secundus Adam adscendet de terrâ.
אָדָם מִן אֱנוֹנִי סָלֵק לִיהְיָה Adam de Ado-
mai, deest illi Vau, Eo factus est
Dominus totius terræ. Statim,
irrigabat totam terræ superficiem. Ex
co irrigantur Israëlitæ infernè per
facies (hoc est , modos expli-
candi) Legis. Alia explicatio. Et
vapor ascendebat de terrâ. Explicatio
ejus Chaldaïca est, Nubes ascendebat
de terrâ, hæc est de quâ dicitur: Nu-
bes Domini super Tabernaculum , (Ex-*

L. 5 od,

250 EXERCITATIO

od. cap. ult. vers. ult.) Per eam irri-
gantur Discipuli Sapientum in ter-
râ hoc tempore.

Loci istius Zoharis Elucidatio.

Obscura sanè sunt ista, in qui-
bus plura videntur esse divinanda
& conjectanda, quām definienda,
aut certò asserenda: quam tamen
pro virili poterimus, commo-
dam adferemus eorum explicatio-
nem. Quintuplicem ergò propo-
nit hic Autor loci istius Geneseos
mysticam sive allegoricam expli-
cationem. I. quā putat eos significa-
ri duplicem quandam à Deo fa-
ctam mundi cuiusdam mystici
creationem; geminumque designa-
ri à Deo factum mundum alle-
goricum. II. quā vult significari
Ecclesiæ & reipublicæ Judaicæ in
Lege per Mosen constitutionem.
III. quā Messiam, & quidem gemitum,
vult hīc adumbrari. IV. quā
pios & justos vult significari. V. de-
nique,

ique, quâ Gentium & Judæorum
Messia temporē unionem & con-
gregationem putat designari. Cui
extam, sed uno verbo subjicit, quâ
utat Legis usum in docendis ho-
minibus designari. Primam illam
explicationem fusiūs prosequitur;
in reliquis est multò brevior.

Ad primum ergo sensum illum
quod attinet, vult hoc & antece-
dente capite duplīcē à Mōse pro-
poni mundi creationem: alteram
præcedente capite his verbis, *In*
principio creavit Deus cœlum & ter-
ram; alteram his capitīs istius se-
cundi verbis: *Hæ sunt generationes*
cœli & terræ, &c. Quæ duplex crea-
tio non est intelligenda de geminâ
Mundi hujus materialis fabricâ,
sed de gemino mundi, seu homi-
num in eo, statu, atque conditio-
ne, ea nempe quæ præcedit Messia
adventum; & altera, quæ futura est
Messia temporē: quarum altera al-
teram est veluti abolitura & dele-

L 6 tura,

252 EXERCITATIO
tura, posterior nempe priorem,
hoc est, prior illa mundi constitu-
tio immutanda est, ut locum po-
steriori cedat. Probat autem istud
geminâ authoritate, prima vete-
rum Rabbinorum, altera scriptu-
ræ testimonio. Ad authoritatem
Doctorum quod attinet, duo ad-
fert eorum dicta, quibus id vult
significari. Alterum est quod dixe-
runt, *In omni loco ubi est אלה, ibi פסל profanantur priora.* Sensus est, his
Mosis verbis תולדות אלה ha sunt ge-
nerationes cœli & terræ, significari
quandam Mundi novam creatio-
nem, per quam antiquatur veluti
& aboletur prior illa, quæ signifi-
cata fuit à Mose, Capite præceden-
te, verbis illis, *In principio creavit Deus cœlum & terram.* Porro ex aliis
Judæorum in hunc locum Com-
mentatoribus (puta ex authore
רביות) sic est intelligendum illud ve-
terum Doctorum dictum, ut dis-
crimen sit inter אלה תולדות & אלה תולדות

תולותה: nam ubi occurrit זְהַלְּתָה, וְאֵלֶּה תְּולִוָּת, copulâ Vau præfixa voci אלה, aliquod aliquoties occurrit in hoc inteneseos libro, Capite nimirum x. l. & Cap. xxxvi. i.) volunt sequentia conjungi præcedentibus, ubi est, de eodem agi generatum genere; at ubi est אלה, sine illa copulâ (uti hoc loco) prætentia profanari, hoc est, immunita esse à sequentibus. Sic enim scilicet dicit author Rabboth in hunc locum: *Dixit R. Abahu. Omnis locus quo dicitur אלה, isthic פְּסָל profanat creatura; ubi verò est ואלה, addit ad antecedentia. Hic quia dicitur אלה, profanat prætentia. Quid profanat? nempe Tohu vaBohu, & Tenebras. Hæc videlicet: quibus hoc vult, Per istam creationem aboleri illud, quod significatum fuit per וְבָהּ & חֹשֶׁן tenebras, quæ dicuntur fuisse super faciem abyssi, initio creationis.* Alterum veterum Rabbinorum dictum, quo suam probat Zohar sen-

L 7 ten-

254 EXERCITATIO

tentiam, hoc est, Deus B. AD LOC
בָּאֵל מִן־sharum
וּמְהַרְבֵּן Deus ergo
creat Mundos, & destruit eos
quo dicto innuunt geminam quan-excepit sed i
dam mundi creationem, quarum al-mum sur
tera alteri cedit, & ab eâ quasi de-stum illu
struitur. Scripturæ dicta, quibus i-legorice e
dem confirmat, duo itidem sunt, al-curata qua
terum ex Mose, Capite præcedentede Mundo
v.2. *Et terra erat תהו ובה שטח inanis & va-*cavitur
cua : quo innuitur Mundum illume quemadmodum
esse à posteriore veluti abolendumd' vocem r
Alterum est ex Prophetis desum-tum est. Pr
tum, *Attollite oculos vestros versus ca-*it me non
*lum, & intuemini versus terram infer-*um. Et in j
*nè; quia cœli instar fumi עשן evanescen-*um & terrum
(vel quasi sal dissolventur); & terra in-muntum. W
star vestis veterascet. Esa. LI. 6. Quibu-fedus, hab
verbis apertè innuitur quædamvult, Mun
Mundi prioris destructio. Hancillumelle
destructionem non vult accipi degem, crea
materialis & adspectabilis hujusdaturum,
mundi abolitione : nam quomodoSynago
(inquit) Deus B. crearet & abole-terra p
ret eos ; satius enim erat eos non crea-pulum
re. Item, Deus B. non destruit opera ma-Legem
nuun

num suarum, ut non sint amplius. Item,
 Deus ergo facit & delet? אֱלֹהִים וְאַתָּה רֹאֶה,
 sed reverâ arcanum hîc est:
 רֹאֶה דָמְלָה, arcanum vocis, h. e.
 dictum illud Scripturæ mysticè &
 gægoricè est intelligendum de fi-
 suratâ quadâ Mundi destructione.
 Ne Mundo nempe illo, quem Deus
 creavit בְּאוֹרִיתָה per Legem (vel in Le-
 quemadm. ante explicatum fuit
 vocem בְּרָאשֵׁית, de quo principio di-
 um est, Prov. viii. 22. Dominus crea-
 it me רְאֵשֶׁת principium viarum sua-
 um. Et in isto בְּרָאשֵׁית creavit Deus cœ-
 um & terram, estque con-
 nectum illis in eo; propterea quod
 Deus, habetur scriptum in ברָא שֵׁית. Hoc
 vult, Mundum à Deo destruendum
 illum esse, quem in Lege, scu per Le-
 gem, creavit, populum nempe Ju-
 daicum, veterem Dei populum
 (Synagogam) quem Deus à reliquis
 terræ populis selegit, sibiique in po-
 pulum peculiarem delegit, quum
 Legem suam Mosis ministerio ipsi
 dedit:

256 EXERCITATIO

dedit: porrò creationem illam mysticè significari voce בראשית, in quā continetur vox ברית, quæ fœdus (nimirum Legale) significat; nam si de medio vocis illius tollas duas literas בראשית ש, remanebit ברית.

Cæterùm illud ראות, in quo Deus dicitur creasse cœlum, & terram, vult esse illud idem, de quo dicitur, Prov. VIII. Deus possedit me initio viarum suarum, quem locum sic accipit, quasi sensus ejus sit, Deum ab æterno decrevisse Legem Israëli dare, atque in eâ fœdus cum eo contrahere, quæ est prima mundi sui allegorici constitutio. Paulò meliùs veteres Ecclesiæ Christianæ Patres, qui locum Proverbiorum de Christo intellexerunt, & ἀεχλού utrobique significare volunt Christum, per quem Deus mundum initio creavit.

Porrò de hoc fœdere vult accipiendum esse dictum Jerem. xxxiii.

25. Si

Si non fœdus meum noctis & diei;
 si quitur enim statim, Etiam semen
 Iacob & Davidis ego repudiabo. Ubi
 detur alludere ad affinitatem vo-
 rem בְּרִיתִי fœdus meum, & crea-
 pti; quasi Deus sic voluerit mysticè
 inuere, se in fœdere illo creasse
 diuinam & noctem, hoc est, mun-
 dum, mundum nempe illum, de
 quo versu sequente, Semen Iacob
 & Davidis. De eodem mundo (se-
 quentia scilicet Jacobi & Davidis)
 intelligendum esse vult dictum il-
 lud, Cœli cœlorum sunt Domini, ter-
 ram autem dedit filiis hominum. Psal.
 xxiv. 16. Cæterum terra viven-
 tum est כָּלִילָא composita (h. e. con-
 stat) ex septentrione; de quibus di-
 cit Rex David: Ambulabo coram Do-
 nino in אֶרְצֹות terris viventium, Psal.
 cxvi. 9. Videtur autem intelligere
 per terrā viventium terrā Chanaan,
 quæ data est Israëlitis possidenda,
 in quâ fuerunt septem populi, sive
 gentes, Chananæi, Pherezæi, Hevæi,
 Hettæi,

258 EXERCITATIO

Hettæi, &c. (quas Deus inde detur bavit) quasi totidem terras sive regiones & Provincias, quibus constabat terra illa viventium, quam populo suo dedit incolendam.

Porrò in priore illo Mundo duas ejus veluti partes considerat, Gentes nimirum, quas Deus à fœdere illo suo rejicit, quasque propterea sic veluti destruxit, ut hic etiam in eo verificetur superius illud Doctorum dictum, *Deus creavit mundos, & destruxit eos.* Hanc Gentium separationem, & rejectionem, atque mysticam destructionem probat ex eo, quod prior Mundus dicitur fundatus על תהו super vacuum; ait enim, Et creavit Deus postmodum cœlum & terram על תהו, & non est isthic fundatum, quod est ברית לון quoד est illis conjunctum. Hoc vult, Lex, Fœdus Dei, est fundamentum prioris Mundi, sive populi Judaici: super quo fundamento Gentes non fuerant

rat fundatæ, quia Deus ab illo
fodere eas exclusit; ideo dicitur
pro Mundus fundatus **לְתֹהַ**. Fœ-
di autem illud dicitur **סִמְןֵ לָזֶן** illis
cūjunctum, hoc est, peculiariter
Iudaïs datum, propriumque illis
fatum; quia (ut modò explicatum
est) vox **בְּרִית** comprehenditur in
vce **בְּרִאשָׁת**. Cæterùm illà Gen-
tim rejectio facta fuit non inju-
ri, sed justissimè, propterea quod
nuit Deus quidem dare Gentibus i-
dolatriæ Legem, quæ est fœdus Cir-
ccisionis, sed noluerunt illud (fœ-
as) accipere; ideo remansit terra
seca & arida, Et hoc est, quod dici-
r: Congregentur aquæ desub cœ-
in locum unum, & appareat sic-
m, hoc est, quia noluerunt
entes suscipere signum illud fœ-
dis Dei, nimirum Circumci-
tionem, quam Abrahamus ejus-
que posteri suscepserunt, ideo ju-
ne sunt à Deo rejectæ, & exclusæ
ab illo fœdere. Verùm exclusio-
nem

260 EXERCITATIO

nem illam & rejectionem Gentium
 à Deo factam , vult à Mose mysticè esse significatam verbis illis
*Congregentur aquæ in locum unum, et
 appareat siccum. Nam (inquit) illud
 congregentur aquæ, significat Legem ; illud autem, in locum unum
 significat Israëlem , propterea quod animæ illorum pendent ab illo loco , d.
 quo scriptum est : Benedicta sit gloria Domini יְהוָה de loco suo (Ezech. 11.12) Gloria Domini est תְהִתָּה שְׁכַנְתָּה divinitas inferior, de loco
 suo est Divinitas superior: Et quia animæ eorum inde sunt , habitat reverâ super eos Dominus , atque de illis dictum est , Portio Domini est populus ejus, Et hoc est quod dicitur : Congregentur aquæ in locum unum.*

Mens ejus est, per Aquas significari Legem ; per locum autem, in quo congregatæ sunt aquæ, significari Israëlem , cui soli dedit Deus Legem suam. Locum autem illum mysticè significare Israëlem , inde pro-

ebat, quod Ezech. IIII. 12. scri-
tur: *Benedicta sit Gloria Domini de
lo suo*, ubi *Gloria Domini significat*
lóquitur) divinitatem inferiorem,
aloco suo, verò significat Divinita-
m superiorem, à quâ Divinitate
periore quia pendent animæ Is-
rælitarum, ideo dicuntur mysticè
significari per locum illum, in quo
sunt congregatæ aquæ, & ideò di-
citur Deus habitare super eos, ubi
idetur alludere ad id quod dici-
tur Genes. I. 2. *Spiritus Dei movebat*
se super aquas, tum etiam ad id re-
spicit, quod *Spiritus Dei*, per
quem sanctificantur homines, vo-
catur à Judæorum Doctoribus
מִכְנָתָן, sic autem ab eis vocatur,
quia habitat in cordibus fidelium,
quæ habitatio adumbrata fuit per
Tabernaculum, in quo Deus cen-
sebatur habitare, propterea que di-
ctum est מִשְׁבֵּן. quasi dicat, *habita-
culum*, scilicet Divinitatis. Animæ
ergo Isrælitarum, hoc est, verè si-
delium,

262 EXERCITATIO

delium , dicuntur pendere à Divinitate superiore; quia à Spiritu Dei in ipsorum cordibus habitante, sanctificantur , proptereaque dicuntur esse *portio Domini*, Deut. xxxi. 9. Indeque est quod mysticè significantur per locum illum , in quo sunt congregatæ aquæ. Distinctio autem illa Divinitatis in *superiorem* & *inferiorem* sic videtur accipienda , ut per *superiorem* intelligatur ipse Deus , qui à Judæorum Doctoribus vocari solet *οἶκος locus*; unde est , quod voce illâ *מִקְדָּשׁ* apud Ezechiem dicit significari Divinitatem *superiorem*. Per *inferiorem* autem Divinitatem, videtur intelligere ipsos fideles , & Sanctos , qui in se habent Spiritum Dei habitantem. Ac nescio , an forte huc respexisse dici possit D. Petrus, cum ait, nos esse factos participes τοῦ Ιησοῦ ϕύσεως , quasi dicere vellet: Nos esse Divinitatem quandam, sed inferiorem, seu participatam,

ta. Sensus itaque & mens Eze-
chielis in his verbis, *Benedicta sit
gloria Domini de loco suo*, ex Zoharis
quæ tentiâ, hic est: Justos, pios, & fi-
des Israëlitæ, à Deo qui est in populo
quidam supercœlestis, per Spi-
rum Sanctum in eis habitantem
sacrificari, illisq; per eum benedici.
Rursus, quod Gentium separa-
tio à populo Dei, eorumque ex-
clusio ab ejus fœdere, mysticè ad-
inbrata sit per aquarum separatio-
nem à superficie terræ, inde confir-
matur, quod lex est יושב אד

אָדָל
 habitatio terræ, (seu mundi) quam Legē quia
per eum etes mundi idololatræ non acceperunt,
eò remansit terra sicca & arida. Ethoc
quod dicitur: Creavit Deus B. mun-
dum, & destruxit eos. Illi sunt qui non ser-
virunt præcepta Sinai, nec sunt opera
filii hominis, quemadmodum putant filii homi-
nū; quare enim perderet Deus filios suos,
e quibus dicitur בְּהִכְרָאָם, cùm crearet
eos. Sensus est, ubi non est lex Dei, ibi
non est habitatio, sed merum deser-
tum,

264 EXERCITATIO

tum, illi sunt censendi inculti, deser-
ti, steriles, qui non habent veran-
Dei cognitionem, illi verò sun-
exculti, habitati, fœcundi, qui e-
sunt instructi, atque imbuti. Gen-
tiles itaque à fœdere Dei exclusi,
& verâ ejus cognitione destituti,
rectè censentur adumbrati per ter-
ram, quæ depulsis ab ejus superfi-
cie aquis remansit sicca & arida. Ista
Gentium rejectio est quasi quæ-
dam eorum destructio, de quâ in-
telligi potest illud veterum Rabbi-
norum, *Deus creavit mundos, & de-
struxit eos.* neque tamen dici potest
Deus destruxisse opera manuum sua-
rum, quia illi non sunt opera Dei,
ut vulgò existimari posset; Gentи-
les enim illi sunt, qui non servarunt præ-
cepta Dei data de monte Sinai: nem-
pe, mali, impii, infideles, qui ta-
les non sunt opus manuum Dei,
sed soli boni, pii, & justi. Cur enim
perderet Deus suos, quos hic dicitur cre-
asse; **בְּהִכְרָאָה** cum crearet eos.

In

In quâ voce **בראם** magnum
estat hic Author latêre myste-
rum : namque legi posse putat
per He creavit eos: & isti sunt
מתנירין, qui de *Gētibus mundi*,
fint proselyti , propter quos cecidit
parvum Abrahā in Aleph quin-
tūn (vel quintuplicatum) quod est
ille . Videtur hoc velle , Eādem
literæ vocis istius **הבראם** & no-
minis Patriarchæ **אברהם**: transposi-
tus enim duntaxat duabus literis
& **ה**, vel invicem permutatis , ex
הבראם fit **הברם**, præterea vox
tribitur per **ווערא** " **ה** He parvum ;
mod non est (uti putant Judæi)
rectum sine mysterio . Existimat
Author ille , voce istâ **הברם**
significari mysticè Gentiles , qui
implexuri erant religionem Judaï-
m , quique propterea dicuntur
creati per He , juxta hanc le-
ctionem *בראם per He creavit eos,*
d. creavit eos Deus (vel creati
erant) in Abrahamo , quatenus
M scili-

266 EXERCITATIO

scilicet ejus posteritati sunt ad-
jungendi (surculi nimirum ex o-
leastro decerpti, inserti sunt truncō
nativæ oleæ , defractis ejus natu-
ralibus ramis ; uti loquitur Apo-
stolus Paulus , Rom. xi. 17.) qui
Abraham h̄ic designatur tum per
"ה" (qui est quinarii numeri nota,
qui que idem valet , quod חמשה "א"
Aleph quinquies sumtum) positum
loco Aleph , quæ est prima nomi-
nis אַבְרָהָם litera , tum per id , quod
eædem sunt (uti dictum) utrius-
que vocis אַבְרָהָם & literæ . He
autem illud parvum est, ut eo my-
sticè significetur diminutio quæ-
dam facta in Judæis, sive in Israële,
qui factus est וַיְבִשׁ siccus & ari-
dus , & quidem חָרֵב in domo , seu Tem-
plo priore ; וַיְבִשׁ verò in Domo posterio-
re , hoc est, fors & condicio eorum
miserabilis fuit in primâ eorum
captivitate Babylonicâ , sed mul-
to adhuc miserabilior in postrema
ista , in quâ jam sunt captivitate,
post

pert destructum à Tito Vespasia-
n Templum secundum Ierosoly-
tanum , ita ut jam videri possint
sicci & aridi, tanquam ra-
rà suo trunco excisi : de quibus
Cristus in Euangilio Johannis
dit , quod palmes qui fructum
fert, exscinditur , & aridus fa-
c colligitur in fascem , & mitti-
in ignem.

Pergit author *¶* Zohar, Moses au-
rid, *propterea* quod quæsivit (h.e. vo-
lunt) adducere Proselytos sub alas Divi-
natis , & putavit, quod essent de illis
creati sunt per He, deditque in illis
Abrahami , fuerunt illi causa de-
siccussus, sicuti dictum est : Vade , de-
inde , quia populus tuus se cor-
cipit (Exod. xxxii. 6) *propterea*
god non acceperunt He in timore *¶*
Il, & in amore *¶* He, descendit ejus
ridus , qui est *Vau*. Quibus verbis
adetur hoc velle , Nomen Dei
oprium & Tetragrammaton est
¶, quod scribitur tribus literis

M 2 diver-

268 EXERCITATIO

diversis, Jod, He, Vau; Moses au-
tem, quia voluit, ut Gentes non
secus atque Israëlitæ comprehen-
derentur in Dei fœdere, quod
Deus volebat esse proprium Ju-
dæorum, posteritatisque Abraha-
mi, voluitque illud adumbrare per
He parvum vocis רַבְרָאָם (uti modò nō
explicatum est) Gentes autem no-
luerunt accipere illud He in timore
¶ Iod, & amore ¶ He, hoc est, no-
luerunt amplecti fedus illud Dei
cum vero & sincero amore & ti-
more Dei, cuius nomen est הָיָה, id est
Deus illi succensuit, & iratus eum
de gradu suo veluti dejecit, ejus-
que gloriam imminutam voluit,
hoc est, voluit eum esse inferio-
rem Messiâ, per quem populum
suum erat asserturus in plenam &
veram libertatem, gloriamque &
honorem summum (quam Mosis
& Messiæ differentiam denotavit
author Epistolæ ad Ebræos, Cap.
111.3) Hanc gloriæ Mosis immi-
nutio-

ditionem Zohar vult significare esse his Dei ad Mosen verbis: *Vade, descende; quia populus tuus sese corrupit.* In eo autem collocare vi-
tetur gloriæ Mosis imminutio-
rem, quod populus cui Deus Mo-
bi præposuit, eique dedit Legis-
torem, sese corrupturus erat per
cololatriam; ideoque à Deo af-
gendus erat duplii Captivitate,
vixim Babylonicâ, deinde diu-
nino isto, in quo jam sunt à
multis seculis, exilio; populus ve-
rum quem Deus Messiæ daturus est,
erit fidelis, pius, & justus,
et optere àque glriosus. Verba i-
aque Dei ad Mosen: *Vade, descen-
&c.* vult mysticè adumbrare
corruptionem illam populi Judaï-
i, propter quam Deus eum dupli-
i Captivitate multavit. In eo au-
tem, quod ait, Mosen quæsivisse
ducere Gentes sub alas Divini-
tatis, hoc est, voluisse, ut in eodem
Israëlitis comprehenderen-

M 3 tur

270 EXERCITATIO

tur Dei federe , videtur respicere
ad id quod Moses scripsit in suo
Cantico, Deut. xxxii 1.43. *Exultate Gentes populus ejus* (vel cum po-
pulo suo) quæ sunt ultima Cantici
illius verba (in quo Moses aperte
prædicit Judæorum rejectionem
& Gentium in eorum locum vo-
cationem) quibus verbis futuram
Gentium vocationem innuit , eo-
rumque cum populo Judaico
conjunctionem , & unionem in
vero Dei cultu . Quid autem ait,
gradum Mosis esse Vau, nescio an
fortè hoc velit , Mosis nomen re-
gulariter scribi debere plenè cum
Vau , sic : מֹשֶׁה . quod tamen nun-
quam sic scribitur , sed simpliciter
defectè sine Vau sic : מֹשֵׁה . quo vi-
detur innui mysticè Mosis quæ-
dam imminutio , & descensus qui-
dam de gradu suo.

Quod autem subjungit : *Et Vau*
una cum ipso descendit, quia non periret
inter eos (vel, ut ne periret inter eos)
quia

siuia futurum est בְּרוֹאָדָנְגָלְנוּלָא in arca-
 Galgulae, ut misceantur inter eos
 Captivitate בֵּין עֲרָבָּרִיב inter vespe-
 rum magnam, quorum anima est de-
 tere illorum, de quibus dictum est,
 quoniam cœli instar sumi evanescunt;
 intque illi pro quibus Noë non inter-
 cessit, & dictum est de illis, deleti sunt
 e terrâ (Gen. ix. 23) propterea quod
 auerunt de illis, de quibus dictum est, De-
 tribis memoriam Amalec, Deut. xxv. 19.
 Nescio an hoc fortasse velit, Non
 cuisse ita imminutam Mosis glo-
 iam, ut prorsus perierit, sed dun-
 taxat unâ cum eo descendisse: Mo-
 sis autem gloriam videtur hîc vo-
 rare populum Judaicum, qui non
 quidem periit in captivitate, sed
 in eo tantum est imminutus quod
 sthetic commixtus est cum Genti-
 bus impiis & profanis, inter quas
 versatur, quasque vocat עֲרָבָּרִיב Vesperam magnam, quia vult eas fui-
 se adumbratas per Tenebras il-
 las, quæ Gen. 1, 2. dicuntur fui-

M 4 se

272 EXERCITATIO

se super faciem Abyssi , quæ tenebræ ideo dicuntur *Vespera magna* , quia sunt Vespera illa , quæ præcessit Lucem primigeniam ; de quâ *Vesperâ* dicitur Gen. 1.5 . *Et fuit vespера* , & *fuit mane, dies prima* . Vespera nempe prima illius diei aliud non fuit quam tenebræ , seu nox veluti illa perpetua , quæ præcessit primam Lucis creationem . De mundo illo impiorum allegorico , qui à Deo perdendus est , intelligi vult locum illum Esaiæ suprà jam non semel laudatum , *Cœli in star fumi evanescen*t ; item illum , *Delebis memoriā Amalec* : siquidem Amalecitæ eo loco proponuntur tanquam typi impiorum à Deo destruendorum , ut & illi qui Diluvio absorpti sunt ; de quibus etiam dictum est , *Deleti sunt de terrâ* , & pro quibus Noë non intercessit , quia invitatione ejus ad pœnitentiam non paruerunt . Illi , inquam , omnes , & eorum similes (de quibus mox)

nox) perdendi à Deo , & tenebris, quæ primam præcesserunt lum, adumbrati, sunt mundus ille prior à Deo destruendus , ex oriente authoris Zohar. Duplex est mirum videtur ab eo statu mundus prior, & quidem uterque destruendus. Unus est impiorum, per Tenebras & Vesperam manam adumbratorum ; ut & per malecitas, & homines, qui à Divino absorpti sunt. Alter est populi Israëlitici, sive Reipubl. & Synagogæ Judaicæ : quæ respectu illius Ecclesiæ , quæ futura est tempore Messiaæ , & prior est eâ tempore , & destruenda ; quia tum in melius est commutanda.

Addit deinde ille: *Et non cavit sibi Moses ab eis , sed fecit cadere He inter propositos; unde factum est , quod non est ingressus in terram Israël , donec rediit ille in locum suum. Propterea descendit radix ejus , & descendit in eo Van , & propter hoc He cecidit Van , יקם לה רמשה*

M 5

quia præcedit illud Vau Mosis. ו"רמזה
Et propterea quod He parvum. He, (in-
quit) אַbraהָם Abraham, quod est vocis,
diminutum est, propter illud dictum
est de eo, מָלִיכָה deducens ad dextram
Mosis brachium decoris sui, &c. (Esa.
LXIII. 12) & eduxit eum in virtute
וְVau, & adduxit eum secum, statim
שְׁרֵי habitavit super eum זָה, & perfe-
cta est gens, de qua dicitur: Generatio
abit, & generatio venit (Eccl. I, 4.)
וְהָא אָזְכּוֹתָה, ecce autem jam ante de-
claratum est, quod generatio non est
minor, quam LX myriades, & est illa
Mosis, de quo dicitur, quod una femina
peperit LX myriadas ex uno utero.

Suprà jam ostensum est, quid
 sibi velit author iste, quum ait,
 Mosen fecisse cadere He; item quid
 significetur per Mosis descensum,
 & per descensum וְVau in eo; quid
 item significet He parvum in voce
 הַבְּרָאָם, unde quis jam percipere
 potest, quid sibi hīc velit, quum
 ait; Moses non cavit sibi ab eis,
 nempe

mempe Gentibus , quas voluit
num Israëlitis in eodem Dei fede-
comprehendere , cum in Canti-
suo prædictit earum vocatio-
em ad communionem Dei , ut
eius populus , per quam Gen-
vocationem facta est Judæo-
um rejectio , & eorum quædam
minutio adumbrata per He
vocis **הבראם**. unde etiam est
quod Mosis gloria longè sit infe-
rior gloriâ Messiæ , & populi Mes-
siæ gloria major quam Judaici.
Hinc etiam est , quod & Moses , &
populus ille prior , qui ex Ægypto
egressus est , non ingressi sunt in ter-
ram Chanaan , donec rediit in lo-
cum suum , nempe , quum ex voce
הבראם rediit ad vocem **אברהם** (unde
per Metathesin translatum erat)
hoc est , Vetus ille populus Judæo-
rum non est factus particeps veræ
benedictionis , & hereditatis cœle-
stis , adumbratæ per terrestrem
Chanaan , nisi quum pater eorum

M 6 Abræ

276 EXERCITATIO

Abraham factus est reverâ Abraham, hoc est, אָב הַמִּין pater magnæ multitudinis, pater nimirum credentium in Christum; atque ita federi legali, per quod (uti suprà dictum est) creatus fuerat populus ille prior, successit fedus Euangelicum in Christo ejusque fide fundatum, per quod factus est Abraham, pater magnæ multitudinis. Hoc mysterium innuere voluit Scriptura, quum notat populum illum priorem, qui ex Ægypto egressus erat (Synagogæ typum) ejusque ducem Mosen, non esse ingressum in terram Chanaan; sed posteriorem populum, qui ex illo natus est (Ecclesiæ Christianæ typum) ejusque ducem Josuam Christi typum.

Quod autem ait, *Propter He cidiisse Vau, quia præcedit τὸ Vau Mosis,* videtur significare, Mosis gloriam Christi gloriâ esse longè minorem; quia Christus reverâ Mosen præcedit,

redit , siquidem est ante ipsum
abraham, imò ab æterno. Hæc
œatem gentis Judaicæ diminutio,
que rejectio in Christi adventu,
mysticè significata per He
par-
vum vocis (בראם) prædicta fuit, ex
zoharis mente , ab Esaia , Cap.
xiiii, 12. his verbis: *Deducens ad*
extram Mosis brachium decoris sui.
Semper brachium illud decoris seu
magnificentiae Domini est Messias
(Esa. li. 9. & lii. 10.) Dominus
Ioster Jesus Christus , qui adstitit ,
atque adfuit Mōsi, quum ejus
perā & ministerio populum illum
eterem eduxit ex Ægypto, secum
que adduxit in desertum , perque
illud deduxit , ubi nubes (typus
Majestatis divinæ , vel Spi-
ritus Sancti , per quem Deus habi-
at in medio populi sui) obum-
bravit populum illum, deduxitque
gloriam : de quo populo Salomon
sicut, Generatio una abit: & generatio
alia venit , quo significatur duplex

M 7 gene-

278 EXERCITATIO

generatio, sive Populus, prior nempe, qui ex Ægypto egressus est, abiit, periit in Deserto; posterior verò populus ille est, qui ei succedit, quique in terram Chanaan intromissus est à Josuâ. Quod autem ait: *Iam ante declaratum est, quod Generatio una non est minor quam lx. myriades*, eo significat, Salomonem loco modò laudato ex Ecclesiaste, intellexisse per Generationem, illa sexcenta hominum millia, qui egressi sunt ex Ægypto sub Mosis ductu, qui propterea dicitur genuisse uno veluti partu lx myriadas; quia unâ nocte tot homines eduxit ex Ægypto, & in libertatem afferuit, quasi in dias luminis auras ex tenebris miseræ servitutis.

Subjicit deinde Zohar: Porro quinque sunt מיני species (hominum) in Vesperâ magna; nempe Amalecites, Rephaim וּנְפִילִים, גָּבוֹרִים, Anakim. Quibus innuit, quinque esse in gente

rente Judaicâ improborum atque
adulterinorum Judæorum genera,
quos vult esse adumbratos illis
quinque diversis hominum gene-
ribus, qui in scripturâ nobis pro-
ponuntur tanquam typi & exem-
plaria impiorum, nefariorum, pro-
morum, & à Deo maledictorum
dominum, quos dicit esse *בָּרְכָּה in*
vesperâ magnâ, quia sunt pars Gen-
tium à Dei federe exclusarum,
quas suprà diximus adumbratas
quisse (ex Zoharis mente) per te-
nebras illas magnas, quæ præcesser-
unt mundi creationem, & lucem
primigeniam. A quo *רַב* dictus
est Græcis *Ἄρες*. Est enim illis a-
oud Hesiodum *Ἄρες τε μελαίνα,*
idem planè quod hic *רַב עֲרֵב*, di-
cuntur nempe ab Hesodo ex
Ἄρες οὐκέτι, prognata esse ex chao.
Dicit Zohar, propter has quinque
species excidisse He parvum de loco suo,
quia propter illa quinque adulte-
rinorum Judæorum genera, vel
propter

propter Gentium vocationem ad Christum, per Metathesin § 7 & § 8 in voce זבראָם adumbratam, imminuta & obscurata est gloria populi Judaici, factaque est major populi Christiani, quam Judaici, gloria. De Amalecitarum latere (a) (hoc est, non stirpe & progenie, sed morum & vitae similitudine) vult fuisse Balac & Balaam, quibus adumbratos esse vult in captivitate quartâ רישין בקיהם סני præcipua capita in federe Sinai, qui קימין Constituunt super Israëlem in instrumenta violentiae, quibus innure videtur Doctorum Talmudicorum decreta, Traditiones & Constitutiones, vel saltem rigidum, durum & Tyrannicum imperium, quod per ejusmodi Constitutiones & decisiones Magistralis exercebant in populum Judaicum ejus Doctores & Legisperiti, qui dicuntur

(a) Thrasis est illi similis, qua est Sap. II. 24. in
תְּמִימָדָה כְּאֵין עֲוֹתֶס.

uentur ab eo רישׁ *præcipui in federe*
mai in *Captivitate quartâ*, quia sunt
legis Mosaicæ Doctores, post A-
drianiani Imperatoris Romani tem-
pora, sub quo post devictum כוֹזְבָא
debellatos tumultuantes Judæos,
quarta fuit & longè maxima in
unc usque diem populi illius Ca-
pitivitas. Nam prima fuit Ægyptia-
na ; secunda, Babylonica ; tertia,
Vespasiano ; quarta, sub A-
siriano. Nisi quis malit quartam
Captivitatem eam intelligere,
quam volunt initio Musulmani-
ni, circa Annum Christi 700. vel
contigisse, quum è partibus
Orientis per Mahometanos eje-
ti sese in partes Occidentis in A-
fricam & Europam inter Christia-
nos receperunt, totamque penè
Hispaniam, Galliam, Italiam, Ger-
maniam, Angliam, &c. olim im-
pleverunt. Porrò hinc videoas non
satis bene convenisse inter Talmu-
dicos & Cabballisticos Doctores,
quando-

282 EXERCITATIO

quandoquidem iste sic contumeliosè, & invidiosè de illis loquitur, nempe, alii alios contempsisse, & quique suum studium aliorum studio prætulisse videntur. Amalecitas autem ponit primo loco, tanquam typum & exemplum impiorum; quia gens illa in scripturâ præponitur per Mosen, tanquam mirum in modum Deo & populo Judaïco exosa, quia illis ex Ægypto recens egressis, atque in deserto fame & siti defatigatis, bellum movit, cuius propterea memoriam Deus ab Israëlitis vult deleri desub cœlo, Exod. xvii, 14. & 16. Unde etiam est, quod postmodum jussus est à Samuele Saul profici aduersus Amalecitas, eosque internecione penitus exscindere. Eâdem de causâ videtur Balacum & Balaamum in typum etiam & exemplum impiorum proponere; quia in scripturâ proponuntur tanquam insigniter improbi, & popu-

lo

Israëlitico jure merito mirum
modum exosi, utpote qui stu-
uerint illi maledicere, & scandalū
illi in Idolothytis & scortatione
objicere. Quod autem ait, si de
בְּלֹעַם tollantur ultimæ literæ וָיִ, & de
בְּלֹא tollatur prima & ultima litera,
nempe בְּבָי, quod supereft esse
בְּלֹא, quod confusionem significat ; quia
confudit ibi Dominus linguam totius
terre, respicit, & alludit ad histo-
riam exstructæ turris Babylonicae,
videturque significare eos, quos
per Amalecitas vult esse adumbra-
otos, improbos nimirum sui tem-
poris Judæos, & præcipuos in fe-
dere Sinai, esse veluti stirpem, &
quasi sobolem eorum, qui turrim
Babyloniam exstruxerunt, hoc
est, esse illis similes moribus, &
ingenio, vitæque instituto, adeo-
que & istorum opus Talmudicum
esse illorum operi, turri scilicet Ba-
bylonicae, non absimile, utrobi-
que nimirum mira est confusio,

proin-

proindeque parem vindictam & simile judicium à Deo exspectare eos debere, dissipationem nimirum & disturbancem operis sui. Idem etiam vult innuere, cum subjicit, *Hi sunt qui relicti sunt de illis, de quibus dictum est, Et delevit omne ὑφιστάμενον Genes. VII. 23.* Nempe eos esse similiter Deo exosos & invisos, quomodo fuerunt illi, qui Diluvio absorpti sunt, & penitus de terrâ deleti.

Nephilim נְפִילִים sunt species secunda improborum & flagitorum, quos in typum & exemplum proponit in priore mundo allegorico, quem Deus perdidit. Hos Nephilim (de quibus Gen. vi. 4) vult esse Angelos, qui à suâ origine defecerunt, lapsique sunt. De his fabulatur, quod cùm Deus vellet hominem creare, proposuisse animo, eum etiam supra Angelos evchere, illisque omnibus eum præficere atque præponere (quo-

nonquomodo Iosephus in Ægypto
dissæterat omnibus à se præpositis
per annonam) nempe juxta
al: VIII. 7. 8. Unde isti invidiâ
hominem moti , eum apud
eum accusarunt , his Psalmis ver-
nis: *Quid est homo , quod sis memor*
filius ; & filius hominis בָּנֵי תְּפִירָה q. d.
quod præficere eum nobis velis ? Filius,
niquam , hominis qui mox pec-
naturus est adversus te . *Quibus Deus*
respondit: Si vos essetis infernè sicut ipse,
vos amplius peccaretis quam ipse , hoc
est: si vos simili obnoxii essetis
eo temptationi, eaque vobis, ut
illi, objiceretur, vos non essetis eo
fortiores , atque constantiores.
Quod ut verè esse comprobare-
scriptura mox notat . Et vide-
unt filii Dei filias hominum , quo si-
Dei significatur Angelos illos captos esse
timore , & deceptos formâ atque
elegantiâ filiarum hominum ; un-
de factum , ut Deus eos de cœlo
præcipitaverit בְּשַׁלְשָׁלָן concatenatedos ,
seu,

286 EXERCITATIO

seu vinculis constrictos (unde est,
ut hoc obiter notetur , illud 2.
Petr. 11. 4. σειραῖς ζόφε περπεράσας , &
illud Judæ , v.6. δεσμοῖς αἰδίοις ἵω ζό-
φον τετήρηκεν .) Horum autem Prin-
pes ac veluti Duces duo fuerunt,
nempe נִיר Aza & נָאֵל Azaël , de
quibus est anima eorum qui sunt
vesperæ magnæ, hoc est, ab illis in-
fetti & fascinati sunt homines im-
pii & profani , qui sunt malorum
Angelorum veluti progenies & so-
boles quædam (juxta illud Christi
ad Pharisæos & Iudæos incredu-
los , *Pater ex quo prognati estis , Dia-
bolus est.* Ioh. viii. 44.) & ab illis
illecti atque pellecti sunt ad scor-
tationem , quomodo & ipsimet
prius fuerant ad scortationem pel-
lecti: Ac propterea Deus exclusit
impios à seculo futuro , ne sit illis
in eo pars ulla , utpote qui mer-
cedem eorum dat ipsis in hac vitâ ,
juxta illud Deut. vii. 10. *Reddens
osoribus suis statim , nec ultra differt:*

Sic

S. & David de impiis loquitur
Pl. xvii. 14. Portio eorum est in
vita, de abditis tuis bonis imples
intrem eorum.

Varia h̄ic ab Authore isto pec-
centur. Nam 1. Nephilim vult esse
angelos bonos, sed qui sic excide-
rint ab origine suā: cum revera-
būtiūs fuerint homines Apostatæ,
stirpe & posteritate Seth, in
eius familiā conclusa erat Dei
ecclesia, fedus ejus & spes, at-
que promissio salutis: unde filii
Dei dicti sunt, quia verus Dei cul-
pas inter eos fuit. Cūm Caïn, ejus-
ue posteri, à Deo resecti, fue-
runt extra Ecclesiam, & spem sa-
litatis: quia vel Deum nesciebant,
vel adulterino cultu eum venera-
bantur; dicunturque propterea
huius hominum. 2. Quòd vult eos
mulierum amore captos, atque
formā & elegantiā earum esse de-
ceptos, & ad confusendum cum
illis esse pellectos: porrò hanc de
Angelis

Angelis mulierum amatoribus
 sententiam à Judæis hauserunt
 proculdubiò nonnulli Patres Ec-
 clesiæ Christianæ, qui in eâdem
 fuerunt cum illis hac in parte hæ-
 resi. 3. Quòd eos velit hominem
 apud Deum accusasse; cùm illud
 extra veri speciem sit, & scriptura
 de eo planè taceat. Nam cætero-
 qui Diabolum invidiâ adversus
 hominem motum (ex eo quod
 Deus illum præposuisset omni ope-
 ri manuum suarum) primùm pec-
 cassé hominem ad defectionem
 sollicitando, non fuerit fortasse à
 vero alienum, & videtur id sensisse
 author Sapientiæ, cum ait Cap. II.
 24. *Invidiâ Diaboli mortem ingressam
 esse in mundum.* 4. Psalmum octa-
 vum de primo Adamo accipit at-
 que intelligit; cùm de secundo A-
 damo, Christo nempe, propriè sit
 accipiendus, in cuius personâ ná-
 tura humana verè, maximèque
 propriè evecta est supra omnia Dei
 opera,

opera, etiam ipsos Angelos. Por-
pro quod Angelos istos reliquo-
m malorum duces vocat וְיַעֲשֵׂה &
יְהִי, illud est ab יְהִי, quatenus non
וְשָׁרֶת, & yaldum, sed darum &
עֲמַפְעֵדֶת significat, ut illi sic di-
ci sint ab ipsorum adversus Deum
עֲמַפְעֵדֶת & obstinatâ, atque
עֲמַפְעֵדֶת contumaci insurrectione, atque
עֲמַפְעֵדֶת bellione.

Tertia species malorum homi-
num illi sunt, qui ibidem (Gen. 6.
9.) dicuntur כּוֹרִים fortis, seu Po-
dentes, vel Gigantes, & שָׁנְשִׁים viri
omnis, hoc est, quorum magna
famâ erat fama, qui in magnâ erant exi-
cimatione; in eo nempe similes
aliis, qui turrim Babylonicam ex-
truerent voluerunt, ut facerent si-
pri nomen in terrâ, hoc est, ma-
nam pararent sibi famam. Per hos
ult adumbratos & significatos
fondosdam sui temporis malos &
versos Judæos, qui pietatem si-
nulabant ædificando suis sumtibus

N &

290 EXERCITATIO

& impensis Scholas atque Synagogas, eisque instruendo libris sacris pulchrè & magnificè ornatis, & hoc non propter Dei nomen, hoc est, ex vero Dei amore & zelo, sed *ut faciant sibi nomen*, hoc est, ut gloriam hominum atque laudem auctentur, & famam sibi parent. Interim pietatem sic simulantes *revera prevalent supra Israëlem*, qui est *sicut pulvis terræ*, & diripiunt eos. hoc est, fratres & populares suos Judæos per vim opprimunt, & facultatibus suis spoliant (multi sunt istis in Ecclesiâ Christianâ similes) *unde fractum est opus eorum*, hoc est, quomodo à Deo dissipatum est opus eorum, qui turrim Babylonicaïn exstruxerunt; sic & hominum istorum opera & consilia franget atque disturbabit Deus. Carpit sic procul dubio quosdam sui temporis Primores inter Judæos, qui nihil minus erant, quam quod vide ri volebant pii, justi, & sancti. De illis

lis etiam dictum est (Gen. vii,
8.19.20) invaluerunt aquæ val-
è super terram, hoc est, Hominum
motorum violentia mysticè adum-
brata & significata esse videtur
adherbis illis Mōsis de aquis Diluvii,
valuerunt aquæ valde, quia isti ho-
mines potentiam suam, favore, & o-
mibus suis abutentes, violentiam
oppressione, tanquam diluvio
quodam, fratres & populares suos
quasi inundarunt atque obruerunt.

Quarta species sunt רֶפָאִים Repaim,
quibus adumbratos esse vult ma-
los illos & infidos Judæos , qui
vident Israëlem, hoc est, popu-
larem aliquem suum ab aliis (Gen-
tibus) oppressum, מַתְרֵפִין negligunt
eos, & quamvis liberare eos possint, no-
nunt tamen, Mōsi hac in parte longè
issimiles , qui Ægyptium Israë-
litam percutientem interfecit. re-
nissi etiam sunt, atque desides in studio
legis. Ex eorum tamen numero quidam
sunt, qui in ea student ad faciendum

N 2 bo-

292 EXERCITATIO

bonum cum Idololatris, hoc est, (uti
videtur) licet sint professione Ju-
dæi, vivunt tamen & versantur
cum Gentilibus, eorumque mori-
bus, atque consuetudinibus, sese
accommmodant atque inflectunt.
De istis dictum est רָפְאִים לֹא יָקוּם Rephaim non surgent (Esa.xxvi.14) ut
laudent te, quod dictum in tempore fu-
turo, hoc vult, loci illius Esaïæ sen-
sum hunc esse, An olim aliquando
surgent Rephaim, ut te laudent. Ni-
mirum Judæi credunt, Messiæ tem-
pore omnes bonos Judæos resur-
recturos & erupturos è terræ vi-
sceribus in vallem Josaphath, per
rimam quandam, quæ tum fiet in
monte olearum, prope Jerusalem.
Impios autem & improbos unà
cum piis & probis non putant esse
resurrecturos, sed in perpetuis
mansuros tenebris. Atque huc tra-
hit Author iste locum hunc Esaïæ,
רָפְאִים Rephaim non surgent, quâ voce
non omnes omnino mortuos vult

in-

intelligi, sed desides, remissos, & cognavos istos Judæos, quos vult effici adumbratos per impios illos homines, qui in scripturâ appellantur *Rephaim* (his similes sunt inter Christianos, quos Christus in Apocalypsi vocat *tepidos*, qui nec calidi sunt nec frigidi, quos minatur morte, ut evomat ex ore suo) Porrò ræceptum esse ait Israëli datum de perendis & delendis prorsus istis Rephaim, herbis Esaïæ immediate sequentibus, propterea præcepisti & destrues eos, & perdes omnem memoriam eorum, hoc est, Præceptum dedisti erdendi & destruendi. Hoc igitur vult, Ex isto Esaïæ loco lique, Rephaimos unà cum Amalecitis proponi tanquam typos impiorum Judæorum, qui non sunt resurrecturi tempore Messiae, & præceptum datum Israëli de exscindendâ Amalecitarum memoriâ, esse documentum de æterno, quod impios homines manet, excidio.

Quinta

Quinta species sunt עֲנָקִים Anakim, de quibus nihil aliud dicit Zohar, nisi quod isti similes sint Rephaimis, quod ait significatum esse isto scripturæ dicto, Rephaim reputati sunt & ipsi sicut עֲנָקִים Anakim, Deut. 11, v. 11. Atque istis adumbratos esse vult Judæos illos, qui contemnunt eos, de quibus dictum est לְגַרְגֹּתֵךְ, torques fauibus tuis, Prov. 1. 9. hoc est, qui contemnunt eos, quibus pietas & lex Dei cordi est & in precio. Isti sunt (inquit Zohar) qui converterunt mundum in Tohu vaBohu, & arcanum vocis, desolata est domus Sanctuarii, & terra erat Tohu vaBohu, quod est fundamentum & habitatio Mundi. Hoc videtur velle: Impios, quos vult esse adumbratos per quinque illos hominum impiorum varias species modò enumeratas, causam esse cur mundus sit aliquando à Deo destruendus, & veluti in antiquum suum Chaos redigendus.

pendus. Et sanè Mundi hujus
ultima destructio futura est, ob
ominum summam impietatem,
Dei justitia non poterit am-
iliùs ferre. Vel hoc vult, renova-
tum iri mundum, seu Ecclesiam
Iudaicam, per Messiam, propter
ejus corruptionem, quæ
futura est: plena nempe erit
malis & perversis Judæis, quos
icit adumbrari per quinque illas
cupræ enumeratas impiorum ho-
minum species. Et sanè cum Domi-
nus noster Jesus Christus venit
in terras, non Ecclesia Judaï-
ca modò fuit longè corruptissima,
& totus reliquus Mundus ja-
nebat in malo, & ad summum cor-
ruptionis (tum in moribus, tum
in doctrinâ & religione, per Ido-
latram, quæ tum ubique obti-
uebat) culmen pervenerat, ut o-
bus planè fuerit innovatione illâ,
quæ à Christo est introducta. Hanc
mundi desolationem, seu horren-

N 4 dam

296 EXERCITATIO

dam hominum corruptionem (ut
& Templi Hierosolymitani ever-
sionem) vult mysticè adumbratam
esse per illud וְכֹה תִּהְיֶה, de quo ini-
tio Geneseos, & quo denotatur
confusio rerum omnium, quæ fuit
olim in primâ illâ mundi materiâ,
sive Chaos. Contrà verò Templi
& Politiæ Judaicæ ~~sicut~~ atque con-
stitutio fuit veluti נָרַפֵּע fundamen-
tum, & quasi quædam Mundi hu-
jus habitatio: itaque everso illo
Templo, eversâ illâ politiâ & Rep.
Israëlis, censendus est hic Mundus
quasi eversus, destructus atque de-
solatus; tum autem de novo quasi
habitabitur, quum ista per Mes-
siam instaurabuntur. Quæ si de
innovatione Ecclesiæ à Christo
per Euangeli prædicationem factâ
intelligantur, verissima sunt, sen-
sumque habent commodissimum.
Nam quanta fuit mundi, adeó-
que & Ecclesiæ Judaicæ, quum
Christus in terras venit, spiritualis
de-

desolatio , sive corruptio , quanta
er Euangelium facta est illius in-
tauratio, atque innovatio ?

Addit Zohar, *Statim atque ve-*
nerit lux , quæ est Deus B. debuntur
dele Mundo & peribunt, omnes nimi-
lum impii & improbi illi , de qui-
bus hactenus est dictum, Sed פורקנָה
Redemptio (illa nempe , quam Judæi
suo Messiâ exspectant) non nisi
endet in Amalec , donec deleantur
qui sunt in illâ Gente: atque hoc ante
declaratum est. Ubi illud declara-
rit Author iste , nondum de-
prehendi; non enim est mihi hac-
enus lectus liber iste Zohar: ni-
nihil tamen videtur aliud velle, quam
quod modò explicatum est, nem-
ne, Venturum Messiam ut repur-
get Ecclesiam suam à scordibus suis,
hoc est, improbis & hypocritis,
quibus illa tota est fœdata & com-
maculata , quod etiam significa-
tum est à Johanne Baptistâ, Matth.
III. 12. & à Christo olim factum

N 5 est,

est, & fortasse adhuc fiet longè
adhuc gloriōsius, quum aliquando
hīc per mille annos in terris regna-
turus est, quod regnum mille an-
norum de statu aliquo Ecclesiæ
glorioso & illustri à multis intelli-
gitur.

Atque hæc sunt quæ scriptor
ille habet de primâ loci hujus Ge-
neseos mysticâ explicatione. Se-
quuntur aliæ. De secundâ sic ha-
bet; *Isti* (nempe cœli, de quibus
hīc dicitur, Hæ sunt generationes cœ-
lorum, &c.) sunt de quibus dictum est:
*Hi sunt Dii tui, ô Israël, qui te eduxe-
runt è terrâ Ægypti* (Exod. xxxi i.
4) *In die quo deleti sunt אלֹהִים illi sic-
ut illi,* (hoc est, uti videtur, Israë-
litæ idololatræ post conflatum vi-
tulum aureum, sicuti paullò ante
fuerant Ægyptii in mari Rubro)
eo die Deus fecit cœlum & terram,
hoc est, fœdus legale cum Israële
pepigit, qui Israël, sic à Deo in po-
pulum electus, est quasi novus qui-
dam

Mundus, novum cœlum, nova terra, comparatè nimirum ad economiam Legis & fœderis naturalis, quæ ante Legem per Monachen datam, obtinebat in mundo.

Et hoc est quod dicitur: In die, quo fecit Deus cœlum & terram, &c. Eo tempore fuit Deus B. ים שביתיה cum Spiritu suo, & innovatus est Mundus. שׁבִּנָה à Judæis vocatur Spiritus Dei, quo nomines sanctificat: Hoc igitur vult Scriptor iste, Deum post summum de Judæis Idololatriis (in aureo vitulo) supplicium, fœdus cum Israële pepigisse, ac sic novum in populo illo electo, quasi mundum creasse. Atque hoc est (inquit) quod dictum est, quia quemadmodum cœli novi, & terra nova, &c. Esa. LXVI. 22. Agnoscit author ille locum istum Esaïæ accipi debeare de mysticâ seu allegoricâ quædam & spirituali novi cuiusdam mundi creatione, sed eum inflectit ad veteris Mundi, in Reip. Israë-

N 6 liticæ

300 EXERCITATIO

litice constitutione, creatione, cum
deberet potius eum accipere de
novâ Mundi per Messiam futurâ
recreatione. Addit deinde Zohar.
Eo tempore fecit Dominus germinare
de terrâ omnem arborem delectabilem.
&c. Sed in principio, donec deleta
sunt (illa) nondum descenderat pluvia
Legis; & Israëlitæ, qui sunt similes her-
bis & plantis, atque arboribus, non ger-
minarunt, וְרוּחַ רָמֶלֶת & hoc est mysticè
significatum verbis illis: Et omne vir-
gultum agri nondum erat in terrâ,
& omnis herba agri, &c. propterea
quod non erat homo, qui sunt Israëlitæ
in Domo Sanctuarii, ad colendam ter-
ram oblationibus suis. Accommo-
dat Author iste verba Mosis hoc
loco ad Ecclesiæ Judaïcæ consti-
tutionem à Deo factam, cum Le-
gem in monte Sinai illi dedit,
Comparat nempe Israëlitæ (ve-
ros & bonos) arboribus & plan-
tis illis delectabilibus, quas Deus
plantavit, fecitque germinare, de
terrâ

AD LOCUM ZOHARIS. 301

errâ in horto Edenis ; Legem
comparat imbri, pluviæ, vaporî: de
quo hoc loco Moses, *Vapor adscen-
bat.* Israëlitas rursus comparat
omini, Adamo, qui hortum E-
denis colere debuit : vultque non
curius plantatas fuisse mysticas istas
locibores delectabiles (bonos puta
Israëlitas) quam mali, & Idolola-
tæ Israëlitæ , quasi totidem noxiæ
et inutiles herbæ atque plantæ,
fuisse à Deo exterminati & de-
beti ; tum demum Legis imbræ
upra Israëlem descendisse , tum
fuisse in terrâ hominem , qui ter-
ram, (hoc est, Deum coleret sacri-
ciis & oblationibus suis , Lege
Mosaïcâ præscriptis.

Sequitur tertia explicatio . Et
in lumne virgultum agri , &c. Hic est
inquit Zohar) prior Messias , ante-
uam esset in terrâ : & omnis herba
agri antequam germinaret ; Hic est
messias secundus. Et quare istud ? Quia
non fuit Moses ad colendum Numen ,

N 7 de

302 EXERCITATIO

de quo dicitur: *Et non erat homo ad colendam terram.* Iudæi fingunt duos esse Messias, alterum filium David, alterum filium Ioseph. Vult autem ante utrumque debuisse præcedere Mosen, per quem homines verum Dei cultum docerentur; idque mysticè fuisse hoc loco à Mose significatum, qui priorem Messiam significat per *נָשׁוּךְ virgultum*, posteriorem verò per *בַּשְׂרֵב herbam*: aitque ista non fuisse, non germinasse in terrâ, quia nondum fecerat Deus pluere super terram, hoc est, nondum dederat Legis suæ imbre; nondum enim erat homo ad colendam terram, hoc est, nondum exortus erat Moses, cuius ministerio Deus dedit Legem. Sanè Legis œconomia debuit præcedere œconomiam Euangeli, Moses Christi incarnationem; est enim istius quasi præludium quoddam. Et hoc quidem rectè & verè. Neque verò malè etiam lex imbræ, pluviae

et atque rori comparatur. Nam
 nullum in Prophetarum scriptis,
 sed & in ipso Mose, verbum
 dei, Prophetia comparatur imbri-
 cato cœlo stillanti, atque decidenti,
 que sic (ut ratio allegoriæ in re-
 quis constet) non male Moses,
 per quem data est Lex, compara-
 tur homini seu Adamo, ad cuius
 intercessionem & preces Iudæi vo-
 lunt impetratum esse terræ im-
 rem, qui ante creatum hominem
 non deciderat in terras. Porrò quod
 Messiam vult significatum esse
 per נֶשׁ virgultum, vel respexit ad
 nomen נֶשׁ quod vicinum est vo-
 ci isti נֶשׁ; vel ad id respexit quod
 Esa xi. 1. Messias dicitur חַרְבָּנָס & נֶשׁ virgula, quæ voces sunt
 propinquæ & affinis cum נֶשׁ si-
 gnificationis.

Pergit Zohar. Et ærcanum loci
 stius. Non recedet sceptrum de
 Judah (Gen xl ix. 10) hic est Mes-
 fias

304 EXERCITATIO

sias filius David, neque legislator de
pedibus ejus, hic est Messias filius
Ioseph, donec veniat שילֵה Silo, hic
est Moses. Numerus hujus est sicut
numerus istius, & ipsi erit congrega-
tio populorum, ולו קהת עם מ- לֵי-
teræ sunt לו קהת Levi Kehath. Probat
Mosen debuisse præcedere utriusque
Messiaæ adventum, ex celebri
loco Genes. XLIX.10. Non recedit,
&c. quo loco ex constanti Iudæo-
rum confessione prædictitur ad-
ventus Messiaæ. Ex eo loco exscul-
pit scriptor iste geminum suum
Messiam, alterum ex istis verbis,
Sceptrum de Iudâ; alterum ex istis,
Legislator de pedibus ejus. Mosen au-
tem utrumque debuisse præcedere,
probat 1. ex illis verbis, donec ve-
niat שילֵה Silo, quibus Mosen vult
significari, quia per Gematriam,
quam appellant, utriusque nomi-
nis שילֵה & משה literæ eundem fa-
ciunt numerum, nempe 345. 2.
idem inde probat, quia immediate

sc-

quitur וְלֹא קָהָת עַמִּים in quibus duas prioribus vocibus קָהָת וְלֹא si litteræ aliter conjungantur , atque combinentur , invenientur istæ suæ וְלֹא קָהָת Levi Kehath , ex quibus natus est Moses ; Mosis enim pater fuit Hamram , avus Kehath , spavus verò Levi. Ita locum illum celebrem , qui manifestam continet de Christo prophetiam , accedit quidem Author ille de Messia , sed inversâ , pravâ atque etortâ interpretatione . Nam cum per Silo intelligere debuerit Messiam , ipse Mosem interpretabatur ; & cum sensus loci illius hic sit , In adventu Messiae cessaturam esse & abolitumiri potestatem tum civilem designatam per sceptrum , sum Ecclesiasticam & Legalem , Ritus puta & Cærimonias , quæ significantur per vocem פְּנֵי (nam כְּפָנָן propriè sunt ritus , Cærimoniæ) quum Moses ab eo dicitur præcedere Messiam , tacite eo significi-

306 EXERCITATIO

gnificatur in adventu Messiae debere cessare Mosen, hoc est, utramque illam potestatem Civilem & Ecclesiasticam ablatum iri Iudeis in Messiae adventu.

Cæterum, quod geminum faciunt Messiam, alterum filium Davidis, illustrem, gloriosum, magnificum, potentissimum; alterum, filium Joseph, pauperem, infirmum, mendicum, leprosum, quem etiamnum delitescere comminiscuntur inter mendicos, qui sunt in portâ urbis Romæ, istud est à pravo intellectu Prophetiarum de gemino Christi statu, altero Humiliationis, & Exinanitionis; altero verò Exaltationis & Gloriæ supercœlestis, ac planè spiritualis. Quod autem pauperem & infirmum Messiam dicunt esse filium Joseph, videntur eo significare Dominum nostrum Jesum Christum, qui existimabatur vulgo à Iudeis esse filius Joseph, quique à multis

multis Iudæis creditus & habitus
fuit Messias; sed ab iisdem post-
modum contemptus fuit, quia li-
berationem à Romanorum, cæ-
nororumque Gentilium servitute,
nam à suo Messiâ exspectabant,
er eum non nati sunt. Unde
nata est deinde inter eorum poste-
os traditio & fabula de gemino
Messiâ, altero Davidis (quem ad-
huc hodie exspectant), altero Jo-
sephi, qui pridem venit, filio.
Quod autem fabulantur istum et-
iamnum hodie delitescere, &
sedere inter mendicos & lepro-
cos ad portam urbis Romæ, vi-
entur eo innuere velle, filium
Josephi putatum esse non
num, sed Christianorum Mes-
siam; Nempe Judæi non talem in-
firmum, paupereum, languidum, &
geprosum volunt Messiam, sed glo-
riosum Monarcham; ideo paupe-
rem illum Messiam relegant ad
Christianos, ipsisque relinquunt
colen-

308 EXERCITATIO

colendum, suscipiendum, atque possidendum. Non nescio tamen, Messiam ab illis dici filium Josephi, quod Jacob in Josephi benedictione, Genes. XLIX. 26. videatur prædicere Messiam oritum ex eo, his verbis, *super caput Nazarei è fratribus ejus.* Sed videtur illud esse posteriorum Judæorum effugium.

Sequitur quarta explicatio. Et omne virgultum agri. Illi sunt justi, qui sunt de latere (*τούς μέσας*, uti loquitur author sapientiæ, Cap. I. §. ult.) *justi* שָׁמְרִים, viventis in secula נֶשֶׁר & tres (notat) arboris ramos; atque hi sunt tres Patriarchæ, qui sunt à vidente in secula. Hoc vult, voce istâ נֶשֶׁר, quæ hîc à Mose usurpatur, significantur justi & pii homines, qui sunt quasi progenies, & soboles quædam illius, qui vivit in secula, Dei nimirum, vel Messiæ. Porrò נֶשֶׁר idem est inversis literis quod נֶשֶׁר, quod legi potest נֶשֶׁר qui vivit s littera

AD LOCUM ZOHARIS. 309

siera autem ו (quæ prima est hu-
js vocis litera) ipsâ sui figurâ tres
luti arboris crassiores ramos re-
rt, quibus denotantur tres vete-
rs Patriarchæ, Abraham, Isaac, &
acob, qui sunt ab eo qui vivit in
lcula, & à quibus sunt omnes pii
justi, vel per generationem car-
alem, vel per fidei Abrahæ imi-
tationem. Est hæc interpretatio
zoharis arguta nimis, & planè
abbinica, atque Cabbalistica,
nullâ solidâ veritate fulta. Addit
zohar. Aliud verbum, hoc est, Alia
xplicatio. Et omnis ב herba agri,
ב' y crassum Schin, tria folia, quæ
unt ש' אדרונדי, & sunt ב' 72 rami,
ui pendent in ipsis, ב' לחשבן scilicet
numerum eorum 72. Hæc & seqq.
mihi quidem hactenus sunt longè
obscurissima, ac quid sibi hîc velit
scriptor, vix ac ne vix quidem af-
sequi possum; qualemcunque ta-
men conjecturam meam de illis,
uti potero, aperiam. Sic ergo ego
arbi-

310 EXERCITATIO

arbitror: In voce שֶׁבֶת, quâ utitur Moses, si per metathesin literæ invertantur, invenietur שׁבַּע hoc est, litera שׁ & בַּעַד quod 72 notat. Porrò שׁ illud notat tria folia (quomodo nempe suprà dixit eo denotari tres arboris ramos) quæ sunt שׁ יְהֹוָנֵדִי (quid sibi velit barbarâ planè istâ voce יְהֹוָנֵדִי, non possum divinare) duabus ante aliis literis, nempe בַּעַד, denotari 72 ramos, quia nimirum בַּעַד, numerum illum facit. Addit Zohar, omnes illi non מִתְאַחֲרֵין teneantur (sive capiuntur, comprehenduntur) in loco qui est שְׁבִינְתָּא, donec veniat ille, qui vocatur וְאֵת qui est יְהֹוָה. Sensus videtur esse: Moses hîc ait, herbam nondum germinasse, quia non erat אָדָם homo ad colendam terram. Per hominem istum videtur Zohar intelligere Messiam, qui est יְהֹוָה, simul, inquam, אָדָם & יְהֹוָה, hoc est, Θεόνθραπον. Ante ergo hominis istius, Messiae, inquam, Θεόνθραπον adven-

AD LOCUM ZOHARIS. 311

lumentum negat 72 ramos contineri in loco qui est שְׁכִינַתָּה, hoc est, congregat Gentes vocandas esse ad veniam Dei cognitionem. Per 72 ramos intelligi debere Gentes, plenum est ex eo, quod solent Iudei dire esse in toto terrarum orbe 72 diversos populos, seu Gentes, totiusemq; diversas linguas; quod hinc exculpunt, quia Gen. x. ubi post diluvio Noachi post exstructam turrim Babylonicam, & confusam omnium linguam, recensentur, numerantur 72 homines, à quibus universa terra dicitur esse habitata. A tribus ergo Noachi filiis, Sem, Cham & Japhet, quasi totidem arboris seu trunci atque stipitis generis humani crassioribus ramis, enati sunt 72. minores rami, a quibus post Diluvium propagatum est genus humaanum. Hi autem 72 populi non sunt sub שְׁכִינַתָּה, hoc est, veri Numerinis & Spiritus sancti alas & protectione.

312 EXERCITATIO

tectionem adducti, priusquam ve-
nit singularis ille Adam, qui est
יהוָה, Messias nimirum, Dominus
noster Jesus Christus, Deus in
secula benedictus. *Et hoc* (addit
Zohar) significatur vocibus *istis*, Et
homo non erat ad colendam ter-
ram; ac propterea de eo dicitur, Et
omnis herba agri priusquam ger-
minaret, *hoc est*, donec germinet
צדיק justus, & ab eo veritas de terrâ
germinabit (Psal. 85.12) de quo di-
citur, *Mittet veritatem in terram.*
Dan. VIII. 12. *Justus iste, à quo*
Veritas de terrâ germinat, pro-
cul dubiò est Messias. Ergo ho-
mo, de quo Moses hîc dicit, Non
erat homo ad colendam terram, est
(juxta Zoharis mentem) Messias.
Porrò fallitur author iste in loco
Dan. VIII. 12. quem ipse accipit de
Messiâ, cum reverâ accipiendus sit
de Antiocho Epiphane, de quo
isthic dicitur, non quod מִשְׁנָה mi-
serit, sed מִשְׁנָה projecerit in terram
verita-

veritatem ; quia, quantum in ipso
fuit, veritatem divinam , hoc est,
religionem Judaicam , projectit
conculcandam in terram.

Addit Zohar, Et discipul Sapientum,
qui sunt רְשָׁעִים quasi gramina, non ger-
mant in captivitate , donec Veritas de-
terrâ germinaverit. Et hic est Moses, de-
quos dicitur: Lex Veritatis fuit in ore ejus;
quia nemo fuit sicut ipse, qui quæsiverit
Divinitatem. Comparat Rabbinos,
seu Judæorum magistros , atque
Doctores (quos Discipulos Sapien-
tum vocat) gramine; negatque eos
posse in hoc , in quo jam sunt, exsi-
lio, germinare, atque virescere, sive
florere, donec veritas de terrâ ger-
minaverit, h. e. donec veniat Mo-
ses, qui Messiæ adventum præcessu-
rus est; de eo enim dicit, Hic est Moses,
de quo dictum esse vult, Lex veritatis
fuit in ore ejus, Malach. 11.6. quia (in-
quit Zohar,) nemo fuit sicut ipse, quu-
quæsiverit Divinitatem, h.e.major fui
omnibus Prophetis in verâ Dei co-

O gnit

314 EXERCITATIO

gnitione. Dein subjicit, *Ac propterea dicitur*, *Et non erat homo ad colendum terram; sed statim atque venerit (homo ille Moses,) statim etiam מִן־אָדָם secundus Adam* (vel secundus homo) *adscendet de terrâ.* Quibus indicat, quod quemadmodum herbæ & gramina non erant in terrâ, (ex Judæorum sententiâ) priusquam homo creatus esset sexto die, qui coleret terram, & ad cuius preces & intercessionem demitterentur imbres, quibus terra secundaretur (volunt enim herbas & plantas, cum tertio die à Deo creatæ sunt, non emersisse è terrâ, sed ad superficiem usque extremam terræ pullulasse, sextâ deum die post creatum hominem & demissum imbrem emersisse è terrâ) sicut iam ante Mosis adventum (qui præcessurus est Messiam) Discipuli Sapientum, qui sunt veluti herbæ & gramina, non possunt in hoc ex-silio germinare, atque florere, ante magistri sui Mosis adventum, quem statim

A D L O C U M Z O H A R I S . 3 1 5

statim secuturus est Messias , Id
quod Zohar significat his verbis, *Sed*
statim atque venerit (Moses nempe,
quem vult significatum esse his ver-
bis , *Et homo non erat ad colendam ter-
ram*) *statim ואדם secundus Adam* (h.
e. Messias , Dominus noster Jesus
Christus, qui sic à Paullo non semel
vocatur ,) *adscendet de terrâ.* (*Hie*
וְאָדָם est secundus Adam , quomodo
וְאָדָר est secundus Adar) *Hoc & hinc*
cōfirmatur, quia sequitur
אָדָם מִן אֲדֹנֵינוּ סַלִּיק לְיהָוָה *Adam dicitur ab Adonai*, *de-*
estque illi Vau: atque eo factus est Domi-
nus totius terræ. *Hoc nempe vult*, In-
telligi hīc à Mose ejusmodi homi-
nem (*אָדָם*) qui sit dictus ab *אֲדֹנֵי*, qui-
que sit factus Dominus totius ter-
ræ. *Quis autem est ille*, nisi Messias,
qui simul est , (uti modò suprà di-
xit) *& אָדָם & יְהָוָה* *h.e. Γεανίθρωπος*. *Quod*
autem dicit esse אָדָם, qui dicatur ab
אֲדֹנֵי, & deesse illi Vau, factumq; esse
Dominum totius terre, omnino re-
spicit & alludit ad Psal. 8, 5. *Quid est*

O 2 אָדָם

316 EXERCITATIO
מְאֵרֶב homo, quod memineris ejus? quem
hominem Psaltes dicit constitutum
esse à Deo super omnia opera sua,
ac proinde Dominum totius Mundi.
Porrò eo loco Psaltes agit de
Christo, qui reverâ constitutus est
à Deo super omnia opera manuum
suarum. Huic hominem Zohar di-
cit esse dictum אָדָן ab Adonai, h.e.
dictum esse quasi יְהוָה Dominus, de-
esse tamen illi Vau, nominis scilicet
tetragrammati יהוה, quod pronun-
ciatur Adonai; eoque mysticè in-
nui, quod constitutus sit à Deo
Dominus totius Mundi. Priusquam
igitur homo iste Messias (qui ab אָדָן
dictus est מְאֵרֶב quasi יְהוָה Dominus,
quiique à Deo constitutus est Do-
minus totius Mundi, juxta Davi-
dein, Psal. viii.) sit in terrâ, Disci-
puli sapientum in hoc exilio, (à quo
per Messiam sperant se esse liberan-
dos) non possunt florere atque
germinare, non secus atque plantæ
& herbæ ante creatum hominem.

Hæc

AD 1
Hæc vide
hanc hoc
tur Latin
superficie
runt ins
e. Inter
(Messia
de cœl
hortus E
Israëlis, i
zo van
gem;
tant J
explica
majores
Deo. &
que ce
afferet
nem, qu
per Leg
catam,
num
stro, v
que in
Griega

Hæc videtur omnino esse mens Zoharis hoc loco , apud quem sequitur statim , & irrigabat totam terræ superficiem. Ex eo irrigantur Israëlitæ ^{תַּהְתָּה} infernè , per LXX modos Legis. h. e. Interim dum advenit homo ille (Messias) ut per eum demittantur de cœlo imbræ divinæ sapientiæ , hortus Eden , h. e. Ecclesia , Resp. Israëlis , irrigatur à fluvio Legis per 70 varios modos explicandi Legem ; tot enim diversis modis putant Judd. Magistri Legem posse explicari. Breviter hoc vult, multo majorem fore tempore Messiae , de Deo , & rebus divinis , scientiam , atque cognitionem , per eam quam afferet Messias doctrinæ plenitudinem , quæ est ea quæ haberi potest per Legem 70 diversis modis explicatam. Quod sanè longè est verissimum in Jesu Christo Domino nostro , vero Messia , cuius doctrina atque institutio longè est plenior doctrinâ Legis , Ipse enim è sinu Patris

O 3 hausit,

318 EXERCITATIO.

*hausit. & nemo novit Patrē, nisi Filius, qui
e. in sinu Patris, Ipse eum nobis revelavit.*

Huc refertur ultima hujus loci explicatio, quam Zohar adfert. Et vapor adscendebat de terrā. *Explicatio ejus Chaldaica hæc est: Nubes adscen-
debat de terrā. Hæc est, de quā dicitur:
Nubes Domini super Tabernaculum.
Exod. XL. 38. Per eam irrigantur filii
Sapientum hoc tempore. Hoc vult. Per
vaporem, de quo hoc loco Moses,
mysticè significari Legem, cuius
doctrinā irrigantur jam Judæorum
magistri, qui nihil aliud student,
aut norunt, præter Legem; idque ex
eo liquere, quod Chaldaicus Para-
phrastes נָבָת, quod Vaporem propriè
significat, reddidit נָבָת, nubem. Nu-
bes autem ista ea est, quæ Exod.
vers. ultimo dicitur fuisse super Ta-
bernaculum interdiu, quā Nube
mysticè significatur Lex, quā irri-
gantur Judæorum Magistri, qui
huic uni rei dant operam.*

*Hæc sunt quæ visum est, pro
virili,*

virili, in hunc Zoharis locum obscurissimum , pro ejus illustratione , adferre. In nonnullis planè hæreo, ut est illud אֲדֹנָנוּ, quod ego non capio , quodque arbitror quidem per Gematriam esse explicandum ; at quodnam illi nomen respondeat , nondum video. In quibusdam ne mihi quidem ipse satisfacio, nedum ut spereim me aliis satisfacturum. Conjecturam tantum protuli meam, quam liberum erit , cui voluerit , repudiare , si non illi arrideat. Si quis quid posset , quod melius , planius & plenius sit, atque certius, non invideo, imò magis gaudebo, atque cum eo , si communicare velit , fruar. Interim his fruatur , qui voluerit, dum meliora & certiora aliis inventiat , in mediumque proferat.

Porrò in Rabbinicis istis nugis, & Cabbalisticæ doctrinæ quisquiliis atque furfuribus , non parum puræ similæ , hoc est, orthodoxæ,

O 4 &

320 EXERCITATIO

& Christianæ doctrinæ immixtum
videre, & deprehendere licet,
quod non aliunde videtur esse,
quam quod primis Christianismi
temporibus Iudæorum (qui primi
Christum susceperunt, sed eo post-
modum neglecto, Nazaræi dicti
sunt, ab orthodoxis & veris Chri-
stianis segregati, & semijudæi atque
semichristiani ab iis habitis sunt) Do-
ctores multa à Christi Discipulis &
Apostolis religionis Christianæ ca-
pita atque mysteria acceperunt, que
illi posteris & Discipulis suis involu-
ta obscurè tradiderunt, hi rursus
variis nugis, commentis, & fabulis
à se excogitatis immixta, magisque
adhuc deformata, quam quomo-
do ea acceperant, post se relique-
runt, quæ sic postmodum in Cab-
balisticorum istorum Scriptorum
recentiorum Rapsodiis permixta
ab ipsis fortè Rapsodiis, multo mi-
nus ab hodiernis Iudæis qui illis
successerunt, non intellecta inve-
niuntur.

niuntur. Sunt nempe Scripta ista Cabballistica, meræ à variis, vario tempore, ex aliorum dictis, Scriptis & traditionibus, atque institutionibus undecumque collectæ atque consarcinatæ & coagmentatæ Rapsodiæ. E quibus non pauca bona, sana, & orthodoxa elici & colligi possunt, si modò cum judicio legantur & intelligentur.

Sed missis illis Judæorum nugis atque hallucinationibus, videamus an in ejusmodi interpretandi genere, Christiani aliquid rectius, fanius, planius & plenius, atque solidius præstare possint, spirituali Euangeli lumine collustrati. Jam supra fundamentum hoc à nobis, statim initio, substratum est. Pleraque omnia in Veteri Testamento, ac præsertim in scriptis Mosaicis, esse typica, proindeque allegorica. Typorum autem tria esse genera: alios nempe esse Legales, alios Historicos, alios denique Naturales.

O S Et

322 EXERCITATIO

Et naturales quidem eos diximus, cum per Naturæ ipsius in mundi creatione, constitutionem adumbrantur ea, quæ pertinent ad Ecclesiæ Dei spiritualem statum & conditionem. Voluit nempe Deus in primâ rerum omnium creatione typum, speciem, & imaginem quandā exhibere eorum, quę aliquādo postea facturus erat in spirituali Ecclesiæ suę redētione, statu, & conditione.

Post hominis ergò lapsum & peccatum, ex humano genere in misericordiam per peccatum prolapso, Deo libuit Ecclesiam, h.e. certum hominum numerum sibi deligere, quos ex illâ miseriâ ad æternam evehheret in cœlis fruendam beatitudinem. Eorum duplē voluit esse statum, priorem in hac mortali vitâ, in hoc mundo; posteriorem in futura vitâ in cœlis agendâ. Status hujus vitæ rursus est duplex, unus externus, alter internus: ille in externo Ecclesiæ regimine, quatenus illa corpus quod-

quoddam constituit externum, ordine aliquo regendum; iste in interno cordis & affectuum, omniumq; anime facultatū spirituali ductu ac regimine, per Christi Spiritum in verā regeneratione, ac sanctificatione. Utriusque illius status tum interni, tum externi, duplex fuit Dei œconomia, quâ sapientissimè Ecclesiam, suam, pro vario ejus statu & conditione, rexit ac administravit; Una, quæ Christi ortum atque Nativitatem præcedere debuit, altera quæ eandem est subsecuta: una Legis, altera Euangeli; una veteris populi Judaici, altera novi Christiani. Ecclesiæ autem status & conditio, Deique in eâ regendâ œconomia, οἰών seculum, mundus, à Judæis, ^{αιών} & ἀπόκριτην à Scriptoribus vocatur; quia illa in primâ hujus aspectabilis mundi creatione fuit ab eo sapientissimè adumbrata. Et prior quidem Dei œconomia jam pridem à Judæis dicta fuit, diciturque etiā-

O 6 num

324 EXERCITATIO

num hodie הַזְמִינָה seculum hoc; posterior verò sub Messia, ab iisdem dicitur הַבָּא זְמִינָה seculum venturum. A quibus hac in parte Apostolus non abludit, aut longè abscedit, cùm posteriorem œconomiam vocat οἰκονόμην τὴν μέλλοντα. Heb. 11.5. & αἰώνα τὸν μέλλοντα, ibidem Cap. 6.5. Item cùm statum rerum præsentem vocat αἰώνα τὸν ἔστων Gal. 1. 4. quem ut à statu hominis corrupto & naturali distinguat, vocat istum πονηρόν.

Duplex ista Dei œconomia, & Ecclesiæ conditio, in Lege Dei, seu Scriptis Mosaicis adumbrata & significata censeri procul dubio debet, ac nullibi potius, quàm in aspectabilis hujus Mundi creationis historiâ atque narratione est quærenda; siquidem visibilia sunt invisibilium imagines & simulacra quædam: unde & Apostolus Paulus (uti initio diximus) vult unius in creatione constitutionem esse alterius typum & exemplar quoddam.

Duplex

Duplex autem facta fuit a Deo
Mundi hujus adspectabilis veluti
creatio, proindeque geminus qua-
si Mundus: alter informis & nudus
atque confusus, de quo dictum est,
*In principio creavit Deus cœlum &
terram, & terra erat inanis & vacua,*
&c. Alter fuit exultus, exorna-
tus, perfectus, omnibusque nu-
meris & partibus suis absolutus,
in fine sex dierum, quibus Deus
absolvit opus suum, de quo ini-
tio Capitis secundi, *Et perfecti sunt
cœli & terra, & omnis eorum orna-
tus.* Prior ille Mundus posterioris
rudimentum duntaxat quoddam,
ejusque quasi materia prima, ru-
dis adhuc & informis, fuit; poste-
rior prioris fuit veluti forma, com-
plementum, perfectio atque ex-
ornatio. Prior fuit confusum vel-
uti quoddam Chaos, obscurum,
& tenebris obsitum; nam Te-
nebrae erant super faciem Abyssi: po-
sterior fuit opus quoddam distin-

O 7 Etum,

326 EXERCITATIO

Etum, expolitum, perfectum, lucidum, imò ab ipsâ luce initium ducens, *Fiat enim lux* (inquit Deus) & *fuit lux*. Interim prior ille ut ut fuerit sic rudis & imperfectus, si tamen cum Nihilo, quod eum præcessit, comparetur, fuit aliquid Nihilo illo longè præstantius; multo enim magis præstat *Essē* qualemque quantumvis rude, debile, & imperfectum, quam omnino non esse, nihilque est ipso Nihilo imperfectius atque ignobilis. Ac quamvis primum illud Chaos fuerit confusum & rude admodum; Spiritus tamen Dei dicitur nihilominus sese super illius aquas motitasse, quo rudis & indigesta illa moles quasi continebatur, & veluti fovebatur.

Jam verò quis nescit priorem Dei in Eccelesiâ suâ regendâ Oeconomiam sub Lege, ante Christi adventum, respectu posterioris, quæ est sub Euangelio, post Christi adventum, fuisse admodum

ru-

rudem , atque imperfectam , & velut rudimentum duntaxat quod-
dam Ecclesiæ potius, quam excul-
tam atque exornatam & absolutam Ecclesiam: unde est etiam, quod le-
gales ritus & ceremoniæ ab Apo-
stolo dicuntur mundi *σοιχωνα* , ele-
menta , atque rudimenta, priusque fœdus nihil *πεπελειώσας* , adduxisse ad perfectionem . In priore mera ferme fuerunt Tenebræ , propter longè maximam , quæ tum fuit, divinæ revelationis obscuritatem. In posteriore verò , comparatè ad priorem , mera fuit lux , per lucis Euangelicæ longè maximum splen-
dorem. Unde etiam est, quod Apo-
stolus de temporibus Novi Testa-
menti loquens , dicit, *præteriisse no-
ctem, lucem jam esse; propterea que jubet
nos armis lacis indui.* Quamvis autem prior ille Ecclesiæ status atque conditio sit , respectu posterioris, admodum rudis atque imperfecta; est tamen infinitis partibus longè

præ-

328 EXERCITATIO

præstabilior quàm est naturalis & corruptus hominum status, in quo omnes naturaliter jacent, prius quam à Deo (qui , ut Apostolus ait, *vocat ea quæ non sunt, ac si essent*) è naturali suo Nihilo evocentur, atque educantur, ut prius illud Esse spirituale (ut ut adhuc admodum infirmum & debile , atque imperfectum) quod sub Lege , & primâ œconomia , locum habuit , à Deo per spiritualem regenerationem accipient & obtineant : Est enim status ille corruptæ nostræ Naturæ veluti merum Nihil , respectu & comparatè ad spiritualem statum, quem per Spiritūs Dei regenerationem accipimus . Unde est , quod status iste *Nova creatura, novus homo, Regeneratio, quasi nova nativitas, nova generatio,* passim in scripturâ dicitur. Ac quamvis densæ Tenebræ & crassa veluti caligo in priore illa œconomia faciem Ecclesiæ obvelaret;

Spiri-

AD LOCUM ZOHARIS. 329

Spiritus nihilominus Deimovebat
se super faciem illius Abyssi, & ru-
dem illam atque informem & in-
digestam Ecclesiæ prioris atque
Judaicæ molem veluti fovebat, &
quasi animabat : per quem Dei
Spiritum intus in cordibus, ut-
ut debiliter agentem, cum Deo
communionem habemus, & è sta-
tu naturæ nostræ corrupto in
fortem & condicionem filiorum
Dei transferimur. Porro, quod
Deus tum dicitur *creasse in principio*
cœlum & terram, eo significatur
œconomia, quæ prima obtinuit, &
& ab ipso Mundi exordio initium
habuit. Item, quod terra dicitur fuisse
vacua, deserta, eo si-
gnificatur, œconomiam illam fuisse
evacuandam atque abolendam.

Esto itaque prior Mundus mysti-
cus atq; allegoricus, status Ecclesiæ
veteris ante Christi adventum, per
primum, rude & informe Mundi
hujus aspectabilis Chaos adumbra-
tus;

330 EXERCITATIO

tus; posterior verò mūdus per opus
sex dierum creationis, esto status
Ecclesiæ Christianæ sub Euangeliō.

Rursus, quandoquidem Moses
post absolutam, primo hujus libri
Geneseos Capite, creationis Mundi
narrationem, alteram hoc loco
videtur de novo narrare creatio-
nem, ejusque his verbis inchoare
narrationem, *Hæ sunt generationes
cæli & terra, &c.* non immerito vi-
detur voluisse, novâ hac atque ite-
ratâ creationis narratione *κατ' αὐθ-
εφαλαιών*, tacitè innuere alterius
cujusdam Mundi novi spiritualis ac
mystici (Ecclesiæ nimirum Christianæ)
creationem atque formatio-
nem. Nimirum *hi cæli & hæc terra,*
quorum generatio hîc à Mose re-
censetur, *sunt novi illi cæli & nova
illa Terra*, quos Deus dicit se creatu-
rum, Esa. LXV. 17. & LXVI. 22. No-
vi item illi cæli, & nova illa terra,
quos etiamnum expectamus, in quibus
justitia habitat, de quibus B. Petrus

2. Ca-

AD LOCUM ZOHARIS. 331

2. Cathol. 111.13. quos & Johannes dicit se vidisse, Apoc. xxI. 1. Novus nempe Ecclesiæ status, sive hîc in terris, sive etiam in cœlo post hanc vitam, est novus quidam veluti mundus, sicque nobis in scripturâ proponitur. Nam & ipsa Ecclesia passim in Apocalypsi (qui liber est totus allegoricus) Cœli nomine indigetatur. Huic cœlo & terræ Generatio hîc tribuitur, *Hæ sunt generationes cœli & terræ; quia fideles non sunt nati ex carne & sanguine, sed ex Deo, cuius sunt filii, vera Dei soboles, & Christi ipsius semen atque posteritas, Esa. 53, 10.* Dicuntur etiam à Deo creati, *כְּהַבָּרָאֵת quum creati sunt* (vel, *quum crearet eos*) quia non ex ipsâ Dei substantiâ, sed ex nihilo facti sunt: uti modò explicatum est, quatenus naturæ nostræ corruptus status est merum Nihil, ad spiritualem sortem & conditionem filiorum Dei, ad quam per Regenerationem transferimur, collatus.

Di-

332 EXERCITATIO

בַּיּוֹם
in die quo fecit Dominus Deum terram &
cælum; quia fideles sunt, & passim
dicuntur in scripturâ, opera manuum
Dei: Deus eos Spiritu suo veluti
fingit atque refingit, multisque ac
variis modis paullatim perficit at-
que consummat, quomodo fieri
solet in iis operibus, quæ manu no-
strâ perficimus. Et quidem יְהוָה אֱלֹהִים
Dominus Deus dicitur eos fecisse, quâ
phrasî tum Pater, tum Filius, tum
Spiritus sanctus significari potest:
quia eorum unusquisque est reverâ
יְהוָה אֱלֹהִים, Deus unus & verus:
Tres nempe illi in Fidelium forma-
tione atque spirituali recreatione
simul concurrunt. Nam Pater per
primum fidei, seu credendi, actum,
quem hominibus à se electis indit
atque ingenerat, eos Filio suo Chri-
sto dat, illique eos inserit: Christus
sibi à Patre datos, atque insitos, ser-
vat à malo, fovet, tuetur, ut nemo
eos eripiat è manu suâ: denique
per

AD LOCUM ZOHARIS. 333

per Spiritum sanctum Paracletum,
ab utroque procedentem, quem Fi-
lius à Patre mittit, toto vitæ tempo-
re paullatim sanctificantur, donec
ad perfectionem, quæ nos in cœlis
matet, adducantur. *Dies autem, quo*
Dominus Deus fecit cœlum illud
& terram, est illa temporis plenitu-
do, in quâ Christus de cœlis in ter-
ras venit, & incarnatus, baptiza-
tus, salutem nostram in cruce ope-
ratus est, & beatam immortalita-
tem Mundo prædicavit. Terram
autem primùm, deinde verò etiam
cœlum fecisse hîc dicitur, *In die*
quo fecit Dominus terram & cœlum;
quia status & conditio fidelium in
hac vitâ si comparetur cum eâ, quæ
nos manet in cœlo, est quasi terra,
tamque hîc ab illa distat, quam cœ-
lum à terrâ; Terra itaque hîc prius,
quam cœlum, nominatur in hac
novi mundi formatione. Vel etiam
sic accipi illud potest, quod nimi-
rum prior œconomia, quæ est Le-
gis,

334 EXERCITATIO

gis, respectu posterioris, Euangelice
nimirum, est veluti terra; posterior
verò quasi cœlum: Fœderis enim
legalis promissio fuit terræ Chা-
naan possessio; Euangelici verò cœ-
lum, vitæque in eo æternæ fruitio.
Sic terra præcedit cœlum, & prius
quam cœlum creata h̄c dicitur.

Porrò in spiritualis & mystici u-
triusque Mundi creatione, prius-
quam de cœlo doctrinæ Euangelicæ
imber per Christum ejusque Apo-
stolos demitteretur, antequam secun-
dus Adam, Christus nempe, nasce-
retur; essetque in terrâ ad excolendum
terram, h. e. Dei Ecclesiam, prius-
quam ad ejus intercessionem & pre-
ces (uti Judæi volunt esse factum
in primâ Mundi creatione) impe-
tratus esset à Patre cœlestis ille im-
ber, qui in Apostolos die Penteco-
stes de cœlo demissus fuit (juxta il-
lud Christi: Rogabo Patrem, & mittet
vobis Paracletum) nondum fuit in terrâ
gramen, neque herba, aut omne agri vir-
gul-

AD LOCUM ZOHARIS. 335

gultum. Plantæ, inquain, & arbores
spirituales filiorum Dei, qui à Psalte
comparantur palmis, cedris, atq; stolo-
nibus plantatis in atriis domûs Dei, Psal.
xcii. 14. & gramine ac herbæ, quo
terræ facies decoratur, Psal. LXXII.
16. Fuerunt quidem illi sub priore
Legis œconomia tanquam in ger-
mine, & semine, (uti volunt Judæi
de herbæ & plantarū tertiat die crea-
tione) intra terram quasi occulta, h.
e. nondum adoleverant, & ad justam
suam magnitudinem excreverant,
si cum fidelibus sub Novo Testa-
mento comparentur, qui illis com-
positi atque comparati sunt longè
ipsis adultiores, atque vegetiores:
Nondum enim tum adscenderat Vapor
(sive Nubes) è terrâ ad irrigandum u-
niversam terræ faciem: Christus nem-
pe incarnatus nondū in cœlum ad-
scenderat ad irrigandum universum
terrarum orbem cœlesti rore co-
gnitionis suę. Itaque nondum etiam
è terrâ veluti prominebant adhuc,

aut

336 EXERCITATIO

aut adoleverat, spirituales illæ plantæ atque arbores; licet vi Verbi Dei (qui jussit illas è terrâ germinare) germen jam tum concepissent, sed quod occultum adhuc intra terræ superficiem se continebat, si coarentur fideles illius temporis ad vegetam & adultam fidelium sub Novo Testamento (post Christi, & Apostol. prædicationem) ætatem.

Nihil in mysticâ & allegoricâ ejusmodi interpretatione coetum, durum, dilutum, frigidum, hiulcum, dissonum, aut male cohærens videtur; sed omnia contrâ apta, connexa, compacta, cohærentia, consona, & convenienti similitudine adumbrata. Atque hæc sint, si libet, veluti promulgatis, ac gustus quidam mysticarum & allegoricarum (quæ in Mosaicis Scriptis aptæ & commodæ fieri possunt) Interpretationum, si omnia attentè considerentur, & aptè inter se componantur atque connectantur.

FINIS.

